hüseyin cengiz

ve sonra yol bitti

Kardeşlik
ve aşk
gurbete düşerse...

6. BASKI

DESTEK ● ROMAN

DESTEK

Hüseyin Cengiz

ve sonra yol bitti

DESTEK YAYINLARI: 708

EDEBİYAT: 184

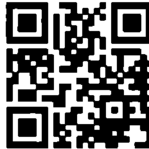
HÜSEYİN CENGİZ / VE SONRA YOL BİTTİ

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Yayın Koordinatörü: Özlem Esmergül
Editör: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: İlknur Muştu
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy
Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak - Ali Türkmen

Destek Yayınları: Eylül 2016 (3.000 Adet)
4.-6.Baskı: Ekim 2016
Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-605-311-156-6

Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel.: (0) 212 252 22 42
Faks: (0) 212 252 22 43
www.destekyayinlari.com
info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari

Deniz Ofset – Nazlı Koçak
Sertifika No. 29652
Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad.
Odin İş Mrk. B Blok No. 403/2
Zeytinburnu / İstanbul

Hüseyin Cengiz

ve sonra yol bitti

Kardeşlik ve aşk gurbete düşerse…

Çimen yeşili gözleriyle aileye huzur dağıtan
ninem Zahide'ye ve ayağının tozunun takipçisi olmaya
çalıştığım dedem Hüseyin'e...

"Hepimiz kardeşler gibi yaşamayı öğrenmeliyiz veya aptallar olarak çürümeyi."

– Martin Luther King

Roman çalışmamın başından beri beni yüreklendirip destekleyen eşim Sevin'e, kitabı bir an önce bitirip kendisi ile zaman geçirmemi sabırsızlıkla bekleyen oğlum Deniz'e, bilgi ve deneyimlerini incelikle sunarak kitabımın gönüllü editörlüğünü yapan edebiyatçı dostlarım Nermin Bezmen'e, Nevin Çelik'e, Mehmet Çetin'e, Burhan Gündoğan'a, Namık Kuyumcu'ya, Hasan Öztoprak'a, Aydın Şimşek'e, yazma serüvenimin yakın tanığı olan ve eleştirileriyle beni çoğaltan sevgili dostlarıma, ilk kitapta olduğu gibi bu kitapta da yayınevinin daha kapısından girerken beni kendi evimdeymişim gibi hissettiren Destek Yayınları ailesine teşekkür ederim.

-1-

"Ah ciğerim! Derler ki ben bir Ermeni dölüymüşüm. Döl olmayaydım da o yatağa düşmeyeydim. Taş ustası bir babadan olma, dünyalar güzeli bir anadan doğma Hrant'ım ben. Belki de davar nöbetinde bir Kürt çobanın, gizli Ermeni aşkı babaannemin rahmine bıraktığı Kürt dölüyüm. Ya da Orta Asya'dan gelip aynı topraklarda filiz vermeye çalışan Türk tohumuyum. Sürgün müyüm, kederzede mi yoksa kaderzede mi bilmiyorum.

Hama Bıko, bana şimdi nesin dersen 1915'ten beri adım Xıdo'dur yani Xıdır..."

Aret'ten ödünç aldığı elyazması defteri okumayı bırakan Hasan, defteri yanındaki sandalyeye koyup masaya döndü. Mavi ahşap masanın, özenle serilmiş mavi beyaz kareli örtüsüne eşlik eden Ege mezelerine baktıkça, acıktığını hissetti. Ot tabağı, fava, kabak çiçeği dolması, enginar, lakerda, karides, atom ve zeytinyağlı birkaç mezenin ortasındaki bol nar ekşili, sızma zeytinyağlı mevsim salatasını gözleriyle hızla süzdü. Arkadaşları gelmeden siparişleri vermiş, onların gelmesini bekliyordu.

Dikkatini masadan ayırıp çevreyi incelemeye başladı. Küçük körfezde açıktan esen rüzgârın tatlı serinliği, balıkçı teknelerinin üzerinde yatan kediler gibi, gerinerek uyuma isteği uyandırıyordu. Yırtılan ağlarını onarmaya çalışan balıkçılar, aynı zamanda açtıkları küçük tezgâhlarında, tuttukları balıkları sessizce satışa sunuyordu. Oysa balık halleri ve pazarlarda balıkçıların sesleri, ölen balıkları diriltecek kadar yüksek çıkardı... "Ama orada satışı yapanlar balık tutanlar değil, balık satışı yapan esnaflardı." Bu küçük bilgiyi, merakına yenilip kıyıdaki balıkçıya sorunca, balıkçı fısıldamıştı.

Balık tutmanın yolunun sabırlı ve sessiz olmaktan geçtiğini bilen balıkçıların, denizden karaya geçtiklerinde de aynı tavrı devam ettirdiklerini düşündü. Ağları onaran balıkçı, ağların içerisinde kalan küçük bir balığı kedilere doğru atınca, miskin miskin uyuklayan kediler, sanki numara yapıyorlarmış gibi, hep beraber fırladılar. Balıkçı ikinci balığı atınca, gruba bir de martı eklendi. Günbatımının sessizliği martının çığlığıyla hareketlenmeye başladı. Denizlerin haylaz çocuğu martının, karadaki balığa ortak olmaya çalışması, balıkçı barınağının semirmiş kedilerini huzursuz etti. Yemeklerini köpeklerle bölüşmeye alışkın kediler, anlaşılan üçüncü bir ortak istemiyorlardı. Umduğunu bulamayınca, küçük körfezin karşı yakasına uçan martıya yaklaşıp simit parçası atan yaşlı adam, uzaklaşmak zorunda kaldığı çocukluğuna götürdü Hasan'ı. Elindeki bastonu, üstündeki cepkeni, yana taranmış beyaz saçları, rüzgârda uçacakmış gibi duran dal gibi bedeni ile dedesine ne kadar çok benziyordu...

***

Toprak damlı, yüksek pencereli, çok çocuklu, az yemekli, bol ekmekli bir evde, evin hemen arkasında onlara ev arkadaşlığı yapacak kadar yakın, iki inek, üç keçi ve iki koyunla birlikte, yaşama merhaba demişti. Hasan'la aynı gün doğan buzağı evdeki ilgiyi ikiye bölmüştü. Evdeki çocuk sayısı inek sayısından fazla olduğu için, ev ahalisinin büyük çoğunluğu, buzağıya daha fazla ilgi gösteriyordu. Sarı saçlı çocukların özel ilgi çektiği çocukluğunun coğrafyasında, saçlarının sarılığı bile buzağıya olan ilgiyi azaltamıyordu. Buzağı kısa sürede evin ihtiyaçlarını karşılayacağı için hayati önem taşıyordu. Havalar henüz ısınmadığından, buzağıyı süt emdiği zamanlar dışında evin içine alıyorlar, iki yavru birbirlerinin soluklarını duyarak büyüyorlardı. İkincinin misafirliği, Hasan'ın kırkının çıkarıldığı gün sona erdi.

Hasan dualarla banyo yaptırılırken; ev baştan aşağı temizlenmiş, buzağı da ahıra götürülmüştü. Baharla birlikte, kış aylarının hayatı yaşanılmaz kılan, köyün yüksek tepelerinde üç metreyi bulan kar erimiş, doğa beyaz örtüsünü çıkarıp ilk tohumlarını patlatmaya başlamıştı. Kış boyunca güneşi özleyen Hasan'ın dedesi, elinde bastonuyla evin önündeki sahanlıkta, bu baharı da görebildiği için şükredip, özlemini çektiği güneşe yüzünü dönerek dua ediyordu. Yıllar önce kaybettiği annesi, babası ve kardeşlerinden sonra yapayalnız kalan İbrahim, yeniden kurduğu ailesine bir şey olmasın diye bildiği bütün duaları içinden sıralamaya başladı. Son günlerde her sabah yaptığı

gibi, karısını, çocuklarını ve torununu korusun diye Allah'a, evliyalara, güneşe ve suya yakardı.

Geçmişte yaşadığı kötü anılara öyle dalmıştı ki, kucağında torunuyla gelip yanına oturan Zahide'yi fark etmedi bile. 1938 sonbaharından sonra bir daha güneşi göremeyen ailesinin acı hatırası içini sızlatıyordu hâlâ. Köy ateşe verilirken saklandığı samanlıktan, sol kolu yanarak kurtulan İbrahim, hiç hareket etmeden o günleri düşünüyordu. Gözlerini kısarak, uzaklardaki dağın ardından doğan güneşin, gözlerine mil çekilmişler gibi kendisini etkilememesine şaşırsa da, kör olma ihtimali aklına gelince, önüne eğildi.

Kaçmak zorunda kaldığı köyüne on yıl sonra döndüğünde Firik Dede'nin güneşle ilgili söylediklerini hatırladı. "*Başımıza geleni sorma oğul, bir karanlık dönemdi. Harami sofralarında yer kapma yarışına girdiğimiz gün zaten kaybetmiştik her şeyi. Cellada kılavuz olma halimizi evliyalarımız da kabul etmemişti. Kabul etmediği içindir ki bize, gidin, ne haliniz varsa görün demişlerdi. Bil ki oğul, bütün karanlıklar kötüdür, ömrüm boyunca şafağa secde etmem bu sebepledir. Çünkü seherin vakti ilk ışığın habercisidir ve bil ki ışıkta leke yoktur. Bilir misin oğul, toprak evlerimizin kapısı neden hep güneşe açılır? Sence bu bir tesadüf müdür? Unutma ki Dersim'in bütün ulu ağaçları gövdelerinde bize yer açmıştı, dağlarımızsa mazlumun sığınma eviydi. Onların kerametinden bir gün olsun şüpheye düşmedim. Ama gel gör ki her sabah kapımızın eşiğini ısıtan o yüce varlığa önce biz sırtımızı döndük, sonra da yol ve erkânı kaybettik. Unutma ki harami sofralarındaki kan lokmasını biz hazmettik ama onlar asla hazmetmedi. Kendi gerçeğine hep sadık kaldılar kısacası. Dersim'in tılsımını biz bozduk oğul ve bedelini de ağır ödedik. Şimdi anlıyor musun neden küstüğümü?*"

Güneşe bir daha uzunca bakıp başını önüne eğdi. Kendisinin yaptığı, biraz eğri bastonuyla, toprağı eşelemeye başladı. Eşelediği ıslak topraktaki solucan, tek oyuncağının hayvanlar olduğu çocukluğunu aklına düşürdü. Bastonun ucuyla dikkatle topraktan aldığı solucan açığa çıkınca, kıvrılarak tekrar toprağa girmek için çaba sarf ediyordu. İbrahim, solucanı kendi haline bırakarak, özlem ve kederle, çocukluğunu yaşayamadan büyümek zorunda kaldığı zamanın sol kolunu sızlatan hatıralarına dönmek üzere gözlerini yumdu. Üzerinden uzun zaman geçse de bellek tüm sıcaklığıyla, anılar sarnıcından kaynar su çekmeye devam ediyordu.

Yağmurlu bir sonbahar gününde ailesini kaybeden İbrahim, duman tüten köyünden ilçeye gitmek için yalınayak, dört saat boyunca arkasına bakmadan, çamurlu yolda yürümüştü. İlçenin girişinde, daha önce babasıyla bir defa misafir oldukları tek katlı, bahçeli taş evi görünce, açık bahçe kapısından içeri girdi. Kapıyı titrek ellerle çalıp, içeriden gelebilecek bir sese dikkat kesildi. Biraz bekledi, sonra yeniden korkak, küçük ellerinden beklenmeyecek güçle tekrar vurdu kapıya. İçeriden beklediği sesleniş gelmedi.

Evin sağlam olması onu rahatlatsa da, bu sağır kapı ölümü hatırlatıyordu. Acaba burada yaşayanlara ne olmuştu? Birkaç denemeden sonra vazgeçip, evin yan duvarına yaslanmış odunluğun, telle bağlanmış ahşap kapısını açıp içeri girdi. Karanlığa alışan gözleri ve ellerinin yardımıyla küçük odunluğu kolaçan etmeye başladı. İçeriye yığılmış odunlar, iki torba içerisinde kömür, eski bir çul ve kırık tahta parçaları vardı. Çulu yere serip üzerine uzandı. Sızlayan sol kolunun acısı, uyumasına engel oluyordu. Ahşap kapının tahtaları arasından sızan ışıkta bir dalgalanma oldu aniden. Bahçeye birileri girmiş olmalıydı.

Üstüne uzandığı çulu altından çıkararak üstüne örtüp titremeye başladı. Korkudan dişleri birbirine vurmasın diye dilini ısırmaya başladı. Kan tadı ağzına yayılmaya başlayınca dişlerini dilinden ayırdı.

Odunluğun önünden geçen karartı geri dönüp, kapının telini dışarıdan kapatınca derin bir nefes aldı. Kapıyı kapattığına göre ev sahibi olmalıydı. Hemen ayağa kalkıp kapıya vurmaya başladı. Evin sahibi odunluktan gelen sesi duyunca irkilmeye başladı. Şimdi korkma sırası ondaydı. İçeriden gelen ses onu ürkütmek için yeterliydi. Mesleği nedeniyle orada kalmasına izin verilmişti. İlçenin tek duvarcı ustasıydı. Yıkılan evlerin ve kamu binalarının yeniden yapılması için ona ihtiyaç duyacaklarını bildiklerinden, ilçenin yeni sahipleri ona ve ailesine dokunmamışlardı; ama hayatların, rüzgârdan hızlı yer değiştirdiği bu küçük yerde, her an başına bir şey gelebilirdi. Acaba odunlukta arama mı yapıyorlar diye düşünürken, çocuğun ağlamaklı sesini duydu. Bir insanın ağlama sesisin onu mutlu edeceği, kırk yıl düşünse aklına gelmezdi.

Kapıdaki teli alelacele açayım derken tel eline battı. Sessiz bir iç çekişle kapıyı açtı. Karşısında İbrahim'i görünce korkusu tamamıyla şaşkınlığa dönüşürken sordu. “Baban nerede?”

İbrahim, deniz mavisi gözleriyle önce Kemal Usta'nın gözlerine, sonra yere baktı. Kemal Usta, çocuğa sarılıp onu kendine doğru çekerken, İbrahim'in çığlığıyla yere bıraktı. Sarılırken sol kolunu sıkmıştı ve İbrahim'in canı fena yanıyordu. Hemen çocuğu saklarcasına ceketinin altına alarak eve girdiler. Eşi, paşanın evinde temizlikteydi hâlâ. Küçük kızını da sabah giderken komşuya bırakmışlardı. İbrahim'in üstündeki, şeker çuvalından dikilmiş elbisesini soyarak yarasına baktı. Eşinin, komşunun giderken onlara bıraktığı ineğinden, akşam sağdığı

sütle mayaladığı yoğurdu yanık bölgesine sürdü. Çocuğun dal gibi ince bedeni titremeye başladı. Mavi gözlerini sabitleyemiyordu. Sendeleyerek, yan tarafındaki sedirin üstüne düştü. Kemal Usta çocuğu düzgün bir şekilde uzatıp, başının altına yastık koyarken, yarı baygın İbrahim sayıklarcasına su istedi. Korkudan, açlıktan ve susuzluktan kurumuş dudaklarına su değer değmez su tası anında boşaldı. Kemal Usta bir tas su daha almak için testiyi getirmeye giderken, çocuğun aç olduğunu ve henüz ağzından hiçbir kelime çıkmadığını fark etti. Sac ekmeğine sarılmış bir parça kuru çökelek ve bir tas su ile yeniden İbrahim'in başına geldiğinde çocuk derin bir uykuya dalmıştı bile. Soru sormak yerine, eşinin gelmesini beklemek üzere yer minderine oturdu.

Eski dostunun başına gelenleri tahmin ediyordu; ama ne kadar geç öğrenirse sanki o kadar iyiydi. Fatma geldiğinde çocukla ilgilenirdi nasıl olsa. İkinci tütününü yeni sarmıştı ki Fatma ve kızı Gule kapıdan içeri girdiler. Hemen önlerine geçip Fatma'ya olanları bir çırpıda anlatıverdi. Fatma çocuğun başına gelip saçlarını okşadı. Alnı ateş gibi yanıyordu. Koşarak bir leğen su ve iki büyük bezle içeri girdi. Çeşmeyi evin yanına yapan kocasına bir daha dua etti. Bezleri suya batırıp, çocuğun alnına ve vücuduna yapıştırdı. Suyun soğukluğuyla İbrahim inlemeye başladı. İnlemeler kısa süre sonra sayıklamalara dönüştü. Çocuk sayıkladıkça Fatma hıçkırıklara boğuldu. Saatler sonra bedenindeki ateş leğendeki suya geçti. Çocuğun uykuya daldığını gören Fatma, hem mutfak hem kiler olarak kullandıkları odaya geçip, ocağı yaktı. Yanan odunların üzerindeki kararmış tencerenin içerisine su ve aylardır sakladığı guliği ekledi.

Çökelek, kuru soğan ve ekmekle birlikte gulik çorbasını yer

sofrasına serdiğinde İbrahim de gözlerini açmış, merakla ve tedirgin bakışlarla çevresini izliyordu. Eğilip İbrahim'i alnından öptü. Bir damla gözyaşının çocuğun alnına düştüğünü ikinci defa eğilip öpünce hissetti.

Çocuğu kaldırarak yarasını temizleyip, samanlıktan getirdiği yumurtanın akını yanık olan bölgeye sürdü. Bunun yoğurttan çok daha etkili olduğunu önceden deneyimlemişti. Sofraya oturmadan önce İbrahim'e bir sürü soru sordular. Aldıkları cevaplar kısa kısa ve dehşet vericiydi. Öyle kötü şeyler yaşanmıştı ki o günden beridir o coğrafyada sorular, cevaplardan hep utanır oldu. İbrahim ve Kemal Usta'nın ailesi için artık sorular sağır, cevaplar dilsizdi. İbrahim, adının çorba olduğunu yeni öğrendiği sıvıyı kafaya dikip içerken, içini ve yüreğini nasıl böyle ısıttığına çok şaşırdı. Daha sonra ne zaman çorba içse, Kemal Usta'nın ailesine katıldığı o akşam yemeği, ince bir sızı olarak içini yakacaktı.

Duvar örmenin mahareti de Kemal Usta ve ailesinin sürgüne düşmesine engel olamadı. Karlar eridiğinde, yanlarında İbrahim, sırtlarında taşıyabilecekleri kadar yiyecek ve üstlerinde uzun yolculukta lime lime olacak giysileriyle, "tarihöncesi köpekler havlamaya başlayınca"* kara vagonlara bindirilip, meçhule yolculuğa çıkarıldılar.

***

* Cemal Süreya

Kaderleri ve kederleri yollara yazılmış binlerce insan gibi onlar da gurbet acısını hissederek yaşamaya mahkûmdular artık. Yolculuk günlerce sürdü. Yük vagonlarında, yemek ve su verilmeden, ihtiyaçları için dışarıya çıkmalarına müsaade edilmeden günlerdir yolculuk yapıyorlardı. Arada bir tren duruyor, başka vagonlardan gelen çığlıklara bazen birkaç el silah sesi eşlik ediyor ve tren yine hareket ediyordu.

Tren her durduğunda vagonun içi iyice sessizliğe gömülüyor, kapılar açılırsa dışarıda neyle karşılaşacaklarını bilememenin tedirginliğiyle, vagondakiler birbirlerine sokularak, kirli ve yapışkan bedenlerinin tanıdık kokusundan güç almaya çalışıyorlardı. Fatma da iki çocuğu fistanının altına doğru alıp, çocukları kendine doğru çekerek, kulaklarını kapatmaya çalışıyordu. Bu vagonlarda daha önceden hayvan taşındığı için hayvan pisliğine bulaşmış giysilerinin içinde, dışarıdan bakanlar için ne kadar kötü göründüklerini, günler sonra bırakıldıkları istasyonda, onlara iğreti bakan insanların gözlerinde görmüşlerdi. Ölüm korkusu ve kendini hissettirmeye başlayan gurbetin o iğrenç kokusu, çocukluğunun iki ana duygusu olarak İbrahim'in belleğindeki yakıcılığını korumaya her zaman devam etmişti.

Dillerini bilmediği insanların köylerine dört asker nezaretinde götürülüp bırakıldılar. Fatma'nın, paşanın evinde öğrendiği birkaç kelime ile Kemal Usta'nın hükümet binasını onarırken öğrenebildiği kadarıyla, yeni hayatlarına tutunmak

zorundalardı. Onlara şaşkın, acıyan ve ürkerek yaklaşan yeni komşularıyla tanışmaları da hızla akan dünyalarında yeni bir dönüm noktasıydı.

Çocuklar her zamanki gibi daha korkusuzca, yeni gelen ailenin çevresini sarmış, kendi aralarında bağrışıp gülüşüyorlardı. Kimin kimden korktuğunun tam olarak anlaşılamadığı, temkinli selamlaşmayla başlayan ilişkileri, çevrelerini saran çocukları güçlü sesiyle kovan köyün muhtarının uzattığı elle ete kemiğe büründü.

"Kızdırmeyin bene, dağılın baken!"

Az da olsa Türkçeyi bildiğini sanan usta, hiçbir şey anlamadan karısına baktı. Muhtar da kadınla konuşsun diye hanımını çağırması için oğluna seslendi.

"Şu anneni bi ünleyive bakam bizim oğlan."

Köyün muhtarı Mehmet Efe, efeliği hak edecek heybeti ile çocukları dağıtıp meydana geldiğinde, daha önce hükümet tarafından geleceği bildirilen bu "vahşi" insanları süzmeye başladı. Dal gibi ince, üstleri başları yırtık ve kir içinde, uzun bıyıklı erkeği, garip eşarplı kadını, kısa kesilmiş siyah saçlarıyla erkek mi kız mı olduğunu ancak giydiği etekten anlayabildiği küçük kızı ve sadece gözleri kendilerine benzeyen kavruk yüzlü erkek çocuğunu dikkatle süzdükten sonra, tedirgin edici bir halleri olmadığına karar vererek yanlarına yaklaştı. Elini Kemal Usta'ya uzattı. Kemal Usta elini önce ceketine sürdü sonra kendi elinin iki katı olan eli tutarak tokalaştı.

"Türkçe bilin mi?"

"He az bilerem."

"İyi bakem, gelin benle gari."

Sadece "gel" ve "iyi"yi anlamıştı Kemal Usta. Toparlanıp muhtarın arkasından yürümeye başladılar. Köyün çocukları ha

bire arkalarına geçip aralarında konuşup gülüşüyorlardı. Daha sonra öğreneceklerdi ki onlar gelmeden önce, kuyruklu oldukları haberi gelmişti köye. Çocuklar da arkalarına dolanıp, kuyruk arıyorlarmış meğerse. Bu kuyruklu yalanın gerçek olduğuna köyün çocukları uzun süre inandılar. Ta ki köyün altındaki derede İbrahim'i çırılçıplak yüzerken görene kadar.

İbrahim şaşkın ve çıplak, şu konuşmaya tanık olmuştu.

"Aboo guyruğu yokmuş be bunun."

"Oluuuum saklaamış omasın?"

"Len neye saklıycek be, kıçına mı sokuvedi?"

Arkasına geçip, İbrahim'in kıçının çatalının kendilerininkiyle aynı olduğunu görünce, kuyruklu efsanesi son bulmuştu.

Daha önce mübadele döneminde Yunanistan'dan gelen muhacirlere de ev sahipliği yapan köyde, gurbete gelen birilerine nasıl davranılacağı öğrenilmişti. On beş yıl kadar önce Lozan Antlaşması çerçevesinde, yıllarca aynı toprakları paylaştıkları komşuları gönderilmiş, hiç tanımadıkları soydaşları onların evlerine ve topraklarına yerleştirilmişlerdi. Ne giden memnundu gidişinden ne de gelen; ama buyruk kesindi. Gurbet acısı bu insanlarının kara yazgısıydı ve yaşanmalıydı. Bu yazgı şimdi de Kemal Usta ve ailesinin alnındaydı. Muhtar onları önce kendi evine götürdü. Aç olmalıydılar. Önlerine birer tas sıcak yemek ve ekmek koydu. Kemal Usta yemeğe bakarak, gurbete düşen şanslı azınlık olduğunu düşünüp şükretti.

Köylülerin yardımıyla tek odalı bir ev yapmak Kemal Usta için çok zor olmamıştı. Asıl zorluk, geride bıraktıklarının özleminin, kaldırdığı taşlardan çok daha ağır olmasıydı. Nasıl geçirecekleri bütün ömürlerini bu yaban ellerde? Bıyıklarıyla oynayarak kara kara düşünmeye başladı. Komşuların getirdiği soğuk

ayranı bir dikişte bitirdi. İçi yanıyordu. Ayranın özlediği serinliği, yangın yeri kalbine biraz da olsa ferahlık vermişti sanki.

Evin yapımında onlara yardımcı olan biri vardı ki kendileriyle ortak yazgıyı taşıdıkları için belki de bu yeni misafirlere daha yakın duruyordu. Evin yapımı ve sonrasında eşya tedariki için özellikle ilgilenmesi Kemal Usta'nın dikkatini çekmişti. Bu mavi gözlü, beyaz tenli, uzun boylu adamın sıcaklığı Kemal Usta'nın gurbet acısına merhem oluyordu. Ev bittikten sonra, bahçe duvarını örmeye başlayan Kemal Usta'ya, bahçenin içine ekmesi için birkaç ağaç fidanı verdi. Fidanları bahçeye birlikte dikerlerken, hızlı hızlı anlatmaya başladı Nedim.

Yarım milyona yakın insanın zorunlu değişime tabi tutulduğu dönemde, Nedim ve ailesi de Yunanistan'dan, bu Ege köyüne gönderilmişti. Yine mübadele ile gönderilen Ares'in evine yerleştirilmiş ve kendilerine bir dönümden biraz fazla sulu tarla vermişlerdi. Yunanistan'da geçimini çiftçilikle sağlayan Nedim, geride bıraktığı beş dönüm tarla ve büyük bir meyve bahçesinin karşılığında, aynı miktarda arazi beklerken, imkânsızlıklar öne sürülerek, bir dönüm tarla ve biraz meyve fidesi ile idare etmesi istenmişti. Yerleştirildikleri ev iki odalı, arka tarafında üç beş hayvanın sığabileceği ahır ve ahıra bitişik küçük bir yemlikten oluşuyordu. Eski sahipleri eve iyi bakmışlardı. Küçük tamiratlarla, yanlarında getirebildikleri birkaç eşyayı dizip aynı gün eve yerleşmişlerdi. Bu yönüyle, bir süre muhtarın evinde misafir olmak zorunda kalan Kemal Usta'nın ailesine göre şanslıydılar. "Aman ne şans!" diye geçirdi içinden Nedim. Çocukluğunu ve anılarını geride bırakıp geldiği o topraklar mıydı anavatanı, yoksa dilleri ve dinleri ortak olan yeni köylerine mi anavatan demeliydi?

Aidiyet ve mecburiyetler bazen bütün duyguların birbirine karışmasına neden oluyordu.

Kemal Usta, Nedim'in heyecanla anlattıklarından, onun da buralara yabancı olduğunu anladı. Topraklarından uzaktaydı. Başka yerlerden gelseler de gurbettaştı onlar. İki göçmen kuşun dostluğu da Kemal Usta'nın ancak yarısını anlayabildiği sohbetle derinleşmeye başladı. Kemal Usta, Nedim'e taş örmenin inceliklerini anlatıyor, Nedim de bahçe ve bostan üzerine bildiklerini paylaşıyordu. Akşamları bazen karısıyla birlikte, ellerinde bir tabak pişmiş otla Kemal Usta'nın evini ziyaret ediyorlardı. Evde tereyağı biriktiği zaman da Fatma'nın yaptığı sac ekmeğinin üzerine ayran ve sarımsakla erittikleri tereyağını dökerek yapılan sırımı bir tepsiye dizip soğutmadan Nedim'in kapısını çalıyorlardı.

Farklı iklimlerin göçmen kuşları, yeni sığınaklarında aynı dili konuşamasalar da aynı sofrayı paylaşmanın yakınlığıyla dostluklarını perçinliyorlardı. Birbirlerine iyice ısındıkları bir gece Nedim, hikâyesini uzun uzun anlatmıştı. Nedim anlattıkça da yakınlıkları iyice artmıştı. Özel olanı paylaşmanın insanları birbirine nasıl yakınlaştırdığını ve bağladığını, ikisine de o gecenin sırdaşlığı bir kez daha öğretmişti.

***

Zaman, kendini ona ait hissetsen de hissetmesen de aldıkları ve verdikleriyle çabucak geçiyordu. Bir türlü kendilerine ait hissedemedikleri bu köyde, Nedimler yirmi beş, Kemal Ustalar onuncu yılını tamamlamak üzereydi. İbrahim artık delikanlı olmuş, mavi gözleri, kavruk ve yapılı bedeniyle köydeki kızların kaçamak bakışlarına yakalanmaya başlamıştı; ama o, gönül gözüne on yıl önce kilit vurulmuş ve o göz bir daha hiç açılmayacakmış gibi davranıyordu.

Sessizliğe büründüğü sonbahardan beri sadece mecbur kalırsa konuşuyor, zaten sonradan öğrendiği dille kendini anlatmaya çalışırken kekelemeye başlıyordu. İnsanlardan uzakta kalmayı tercih edip, Kemal Usta'nın yanından ayrılmayarak, ikinci babasından hayatı ve taş ustalığını, taş sessizliğine bürünerek öğreniyordu. Bıyıkları terleyip, ergenliğe ulaşalı birkaç yıl olmuştu. Köyün bitirim delikanlılarının eşekleri suya götürme bahanesi ile dere kenarına giderek, bir taşın üstüne çıkıp eşeğin arkasına geçtiklerini gördüğünde onu da davet etmişler ama İbrahim tekliflerini kabul etmeyip oradan hızla uzaklaşmıştı. Köyün delikanlıları yaptıklarını bütün detayları ile birbirlerine anlatırken İbrahim'in o işi beceremediğini ima ederek hep birlikte kahkahalar atsalar da İbrahim, iğrenç bulduğu bu oyundan uzak durmaya devam etti. Daha sonra konuşulanlardan ve gördüklerinden anladığı kadarıyla köydeki eşeklerin bazıları "abiler" arasında bölüşülmüştü. Birbirlerinin eşeğine

sulananlar arasında ciddi kavgalar oluyordu. Herkes kendi "malına" sahip çıkmalıydı. Bu kavgalara şahit olunca, kendisini davet ettikleri ilk gün "abi"lerin ona çok önemli bir şeylerini ikram etmek istediğini anlamıştı. Diğerleri için çok özel de olsa İbrahim eşeklerden uzak durmaya devam ediyor, köyde cinselliği başka türlü de yaşayamadığı için de bazı sabahlar yapışkan sıvıyla ıslanan donundan utanarak, ilk gençlik yıllarını geçiriyordu. Ta ki köyün çeşmesinde Zahide'yi görene kadar.

Duvarın harcına karıştırmak için elinde bidonla çeşmeden su almaya giderken, çeşmenin başında görmüştü aklını başından alacak dilberi. Zümrüt yeşili gözlerini, gözlerinden kaçırana kadar geçen birkaç saniye, İbrahim'in kanatlanmasına yetmişti. İki kelime eder mi diye çeşmeye biraz daha yaklaştığında, kız başındaki tülbentle yüzünü kapatıp arkasını döndü. Elindeki bakracı çeşmenin ağzına dayayarak dolmasını beklerken, yüzünü İbrahim'e dönmemeye gayret etmesi İbrahim'i daha fazla heyecanlandırıyordu.

Nihayet bakraç dolunca, dolu bakracı alıp arkasına döndü. Yeşil hareler saçan gözlerinden sonra, tülbendinin kenarından sarkan bir tutam sarı saç, gelip ok gibi kalbine saplandı İbrahim'in. Ardından bakarken, gözleri yuvarlak düzgün hatlarına takıldı. İnce şalvarının içinde belirginleşen bedeni salınıp duruyordu. İbrahim bakmaktan utanana kadar, gözden kaybolmak üzere olan dilberden gözlerini alamadı. Yüzünü çeşmeye çevirdiğinde bidon çoktan taşmıştı, artık içine sığmayıp taşmaya başlayan yüreği gibi.

Uçarcasına ustasının yanına varıp, bidondaki suyu harca döktü. Harç hemen bitsin diye daha hızlı çalışarak duvar örmeye başladı. Harcın sonuna gelmişlerdi ki Kemal Usta yeniden su getirmesini istedi. Büyük bir heyecanla bidonu kapıp,

çeşmeye doğru koşmaya başladı. Kemal Usta aniden koşmasına şaşırıp arkasından birkaç adım atsa da, o çoktan yandaki evin bahçesini geçmişti bile.

Çeşmeye vardığında iki yaşlı kadın koyu bir sohbete dalmışlardı. Soluk soluğa gelen İbrahim sohbetlerini kesecek kadar hızlı nefes alıp veriyordu. Kısa boylu tombul kadın elini İbrahim'in kalbine koyup sordu.

"Ne koşuverip durum, yangın mı va?"

Zaten Türkçeyi sonradan öğrenmeye çalışan İbrahim'in bir de Ege ağzıyla konuşulanları anlamak için iki kere düşünmesi gerekiyordu. Anlamadığını düşünen kadın tekrar sordu.

"Duymen mi be sana deyom?"

"Eyiyim, eyi, bi şem yox."

İbrahim gırtlaktan çıkan sesleri inceltemeden Ege ağzıyla konuşmaya çalışınca kadınlar kahkahayı patlattılar. Gülmelerini üstüne alınmadan, çeşmedeki kızı bu kadınlara sormak geldi içinden. "Her bir şeyi bilirlerdi köyün yaşlı kadınları." Böyle söylemişti Fatma Ana, falına bakmak için eve gelip giden yaşlı bir kadının ardından. Bunları düşünürken bidon yine taşmaya başladı. Ya çeşmenin suyu hızlı akıyor ya da bidon küçüldü diye düşünerek gülmeye başladı. Bidondan taşan su paçalarını ıslatınca kendine geldi. Sorusunu soramadan geldiği yöne, bu sefer ağır adımlarla geri gitti. Arkasında bıraktığı kadınlardan birinin "Âşık bu bizim oğlan diyom ben sana" dediğini duydu. Genç kızlar gibi kıkırdayan çeşmedeki yaşlı kadınlar, tanımlayamadığı duygunun isim anası olmuştu.

Akşam eve vardığında; sanki o kadar taşı o döşememiş, belki bir daha görebilirim umuduyla bidon daha boşalmadan, ustasına çaktırmadan kalan suyu yere döküp koşarak, defalarca çeşmeye gitmemiş gibi yorgunluğun esamisi okunmayan

haliyle, Gule'yi kenara çekip sormaya başladı. Kızı bütün ayrıntılarıyla tarif etmesi Gule'yi çok şaşırtmıştı. Dış dünyaya neredeyse tamamen kapalı olan bir insanın, algılarının bu kadar açık olması hoşuna gitmişti. İstemeden gülümsedi. Gule gülümseyince, İbrahim kızarmaya başladı. Cevap almak için gözlerini Gule'den ayırmıyor ama utanmaktan da kendini alıkoyamıyordu. Ayrıntılarıyla öyle net tarif etmişti ki kızı anında hatırladı Gule. Hatırladı hatırlamasına da ciddi bir sorun vardı. Zahide nişanlıydı!

İbrahim'i ilk defa bu kadar mutlu görmüşken bunu nasıl söyleyecekti? Düşünüyormuş gibi gözlerini kısıp, kafasını yavaşça sallamaya başladı. "Bir defa görmüşlüğüm var; ama tanımam. İstersen yarın soruşturuvereyim" dedi. En azından bir geceliğine de olsa mutlu hayaller kurmasını istedi İbrahim'in. Daha sonra çok düşünecekti "Keşke ilk anda söyleyip söndüreydim ateşini de, bu kadar acı çekmeyeydik" diye.

Ertesi gün İbrahim erkenden kalkıp bahçe duvarı inşaatının olduğu yere gelerek, bidonu kaptığı gibi çeşmeye koşmuştu. Zahide ve iki kız daha çeşmenin başındaydı. Çeşmeye yaklaşık on adım kala durdu. Hem Zahide ile göz göze gelmek istiyor hem de köyün âdeti gereği, çeşmede genç kızlar varken oraya yaklaşamıyordu. Onu fark eden kızlar, seslerini biraz daha düşürüp, başlarındaki tülbentle ağızlarını kapattılar. Zahide biraz geç kapatmıştı. Ya da İbrahim'e öyle geldi. Çıkık elmacıkkemikleri ve parlayan dişlerini görebildiğine göre, bir süre yüzünün açık kaldığı kesindi. Kızlar bakraçlarını alıp evlerine doğru yol alırken, İbrahim âşık olduğu kızı, yüzü kızararak ve vücuduna ateş basarak arkadan izlemeye devam etti.

Kemal Usta, çırağında bir değişiklik olduğunu fark etmeye başladı. İşini daha hızlı yapmaya çalışıyor, bir yandan da gözleri

sürekli çevreyi tarıyordu İbrahim'in. Sık sık çeşmeye gidip geliyor olması dikkatini çekse de, yüzündeki mutluluğu görünce şerre yoracak bir şey olmadığını düşünüp, üstüne varmamıştı.

Akşam eve yine koşarak giden İbrahim, Gule'ye heyecanla sordu.

"Ne ettin qız, soruvedin mi?"

"Yox annemle turşu kurduyduk bugün. Çıxamadıydım evden."

Ege ağzıyla doğu gırtlağının buluştuğu şu cümleler güzel bir mozaik oluşturuyordu; ama gerçekten de komik geliyordu kulağa. Şimdi bunu düşünecek halde değildi. Fatma Ana'nın ısrarıyla yer sofrasına oturup, tarhana çorbasını kaşıklamaya başladı. İlk kaşıkta yine içine bir sızı düşse de ilk defa çorba içerken acı uzak anılardan kurtulup, güzel yakın hayallere daldı. Gule kolunu dürttüğünde kalan çorbası önünden kaldırılmış, bulgur pilavı getirilmişti. Birkaç kaşık pilav yedikten ve bir kap ayranı zoraki içtikten sonra sofradan kalktı. Evin arka tarafındaki sedire uzanıp gökyüzünü izlemeye başladı.

Sofrayı toplayıp bulaşıkları yıkarken, Gule annesine durumu anlattı. Fatma Ana önce şaşırdı. Sonra başladı hüngür hüngür ağlamaya. Oğulluğunun ergenliğine mi, şanssızlığına mı ağladı anlaşılamıyordu. Gözlerinde buğulanan gözyaşlarıyla uzaklara bakınca, Gule anladı ki imkânsız aşka ağlar anası. Yaşadığı felaketten sonra yanlarına sığınan İbrahim'in mutlu olması için evlerine geldiği ilk günden itibaren elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışarak onu bugünlere getirmişti. Oysa gerçek çocuğundan ayırmadığı İbrahim'in evlenmesini ve mutlu olduğunu görmeyi ne çok istemişti. Sürgüne gönderildikleri bu köyde, onlara kucak açan insanların nişanlı kızlarına talip olmak olacak iş miydi? "Neden söylemedin?" diye iyice haşladı kızını. Üstüne yorgan çekip sedirde uyumaya karar veren İbrahim ile

konuşmaya kendisinin de gönlü elvermedi. Bu işi kocasına bırakmaya karar verdi. "El ayak çekilsin de Kemal'le konuşam bari" diye düşünerek çocukların uyumasını bekledi.

Kemal Usta'ya İbrahim'in bir kıza gönlünün düştüğünü söyledi önce Fatma. Kemal Usta çok sevindi. Emanetlerini büyütüp evlenme çağına getirebilmiş olmanın da gururuyla, dönüp yanında yatan karısını heyecanla yanağından öptü. Bu ne güzel bir haberdi. Fatma niye dertli ve sıkıntılıydı onu anlayamamıştı ki, Fatma bir çırpıda kızın nişanlı olduğunu ve nişanlısının da muhtarın oğlu olduğunu söyledi. Bir an dondu kaldı Kemal Usta. Şaşkınlığını atana kadar ne diyeceğini bilemedi. Önce kesik kesik öksürdü, ardından derin bir nefes almaya çalıştı. Nefes borusuna kaçan tükürük yüzünden bir süre nefes almakta zorlanıp, yataktan kalkmaya çabaladı. Kemal'in durumunu gören Fatma eliyle Kemal'in kafasını yastıktan kaldırıp, sırtına vurmaya başladı. Birkaç saniye sonra yeniden öksürmeye başlayan Kemal Usta'ya bir bardak su yetiştirmek için kapıya koştu. Yarı karanlık odada, yerdeki kürsüyü göremeyip ayağı takılınca odanın zeminine yüzüstü düştü.

Fakirlik nadiren de olsa can kurtarıyormuş. Odanın zemini toprak olduğu için kırık bir diş ve alnında yarım yumurta şeklindeki şişlikle kazayı atlattı. Kemal Usta kendi derdini unutup, öksürerek eşini yerden kaldırdı. Ağzı kanıyordu. Aceleyle Gule'ye seslendi. Uyku sersemi kız ne olduğunu anlamadan, annesini o halde görünce çığlık atmaya başladı. Gule'nin çığlığını dışarıdan duyan İbrahim de kapıyı açıp içeri koşunca evde panik ve karmaşa iç içe geçti. Hâlâ öksürüğü kesilmeyen Kemal Usta, daha yüksek perdeden bağırarak herkesi susturdu. "Çabux su ve bez getiresin anana" diye haykırdı Gule'ye. Gule evin sonradan eklenen arka odasına koşup, su ve bez getirir-

ken, İbrahim gaz lambasını yakıp, içeriyi aydınlatmaya çalışıyordu. Fatma yarı baygın olmasına rağmen ellerini sallayıp "Bi şem yox eyiyim eyi merax etmeyin" diyerek ev halkını sakinleştirme çabasındaydı. Kendi acısını bir kenara bırakıp, ailesinin tedirginliğini yenmesi için anaç rolünü üstlenmişti yine.

Kemal Usta, karısının derdine düşüp, kazanın neden olduğu konuyu açmadan sabaha vardı. Açmamıştı ama içi içini yiyordu. Nasıl olacaktı bu iş? Hiç olur tarafı yoktu. Tamam, köy halkı onları çok iyi karşılamış ve içlerine almıştı. Köylerini yakıp onları sürgüne gönderenlere hiç benzemiyorlardı ama gerçek olan iki şey vardı: Birincisi bu köyden onlara kız vermeleri çok zordu. İkincisi bizim divanenin gönlünün düştüğü dilber nişanlıydı. Üstelik kızın nişanlısı onlara ilk günden beri kol kanat geren Mehmet Efe'nin oğluydu. Kendileriyle evini, aşını paylaşan insanların gelinlerini kaçıracak değillerdi ya!

Sabaha kadar sardığı tütün yüzünden, gün aydınlanmasına rağmen göz gözü görmeyen odanın penceresinden, doğan güneşe bakarak kararını vermişti. Zaten af çıktığı için bahardan sonra gitmeyi düşündüğü memleketine doğru, bir an önce yola çıkacaklardı. Kararını Fatma'ya söyledi. Başı ağrıdığı için yazmasını sıkı sıkı kafasına saran Fatma, baş ve diş ağrısından anlayamadı önce Kemal'in ne dediğini. Kemal Usta, gitmeleri gerektiğini bir daha söyleyince, "Sen bilirsin" diyebildi sadece. Çünkü o da biliyordu ki burada kalırlarsa, onları çok kötü günler bekliyordu. İbrahim'in inatçı karakteri ve kendi bildiğini sessizce yapma isteğinin önüne geçemeyeceklerinden, bir an önce gitmek en hayırlısıydı. Sabah olduğunda Kemal Usta, İbrahim'le karşılaşmamak için evden erken çıkmıştı. Geri dönüşü çocuklara söyleme görevi de haliyle Fatma'ya düşmüştü. Gule'ye söylemekte sorun yoktu da

İbrahim'e ne diyecekti? Kalbi yerinde duramayıp kanatlanan İbrahim, var yok dinler miydi acaba?

Kemal Usta kalan iki günlük işini bitirmek için, Nedim'den yardım istedi. Kemal Usta'dan ilk defa böyle bir teklifle karşılaşan Nedim, elindeki işi bırakıp, Kemal Usta'yla duvar örmeye başladı. Çalışan sayısı artınca su ihtiyacı da artmıştı. İbrahim ha bire çeşmeye gidip geliyordu. Bugün şansı yaver gitmeyecekti galiba. Çeşmeye defalarca gitmesine rağmen Zahide'yi görememişti. Akşama doğru umudu kırılmak üzereydi ki, çeşmeden suyunu alıp arkasını döndüğünde Zahide ile karşı karşıya geldi. Çeşmede üçüncü defa karşılaşmış olmaları, Zahide'yi hem şaşırtmış hem de heyecanlandırmıştı. Mavi gözlü delikanlıyı birkaç defa yolda ve duvar örerken görmüştü ama üç gündür evlerinin yanındaki çeşmede karşılaşmalarının tesadüf olmadığını düşündü. Zahide bunları düşünürken İbrahim elinde bidonuyla olduğu yerde kalakalmış, kıza bakıyordu. Zahide yine tülbendiyle ağzını kapattı. Kapatmadan önce, İbrahim'in donmuş bakışları yanlış görmediyse ağzının kenarından bir gülücük kalktı.

Kızın gülümsediğini düşünen İbrahim'in kalbi şaha kalkmış dörtnala koşarken, Zahide, elindeki testiye, hasta anneannesi için su doldurmaya devam ediyordu. Annesi Mehmet Efe'nin oğlundan bahsedeli daha bir hafta, ailenin kadınlarının topluca ziyarete gelmelerinin üzerinden birkaç gün geçmişti. Hafta sonu da nişan merasimi yapılacaktı. Kısa sürede karşısına çıkan bu gençler Zahide'nin hızla büyüdüğünün işaretiydi.

***

Babası trafik kazasında ölünce, Zahide annesi ile birlikte, artık iyice yaşlanan anneannesi ve büyükbabasının yanına dönmüştü. İbrahimler köye gönderilmeden iki yıl önce oraya yerleşmiş olmalarına rağmen, onların geldiği zamanı hatırlamıyordu. Babasının yüzünü, annesindeki siyah beyaz fotoğraftan hatırlıyordu sadece. Köye döndüklerinde büyükbabası onu kucağına aldı ve hastalanıp yatağa düşünceye kadar, evde olduğu sürece yanından ayırmadı. Zahide on iki yaşına geldiğinde dedesini de kaybetti. Beyaz bıyıklı, yuvarlak kırmızı yüzlü dedesinin ölümü, babayı kaybetmenin acısının ne olduğunu öğretti Zahide'ye. Üç kadın bir evin altında yalnız kalmışlardı.

Anneanne iyice yaşlandığı için ancak kendi ihtiyaçlarını giderebiliyordu. Evin ve tarlanın bütün işleri annesinin başına kalmıştı. O sene ilkokulu bitiren Zahide, annesine yardım etmek zorundaydı. Güneş altında tarlada, çamur ve hayvan pisliği içinde ahırda çalışmak zorundaydı artık. Annesine yardım edebildiği için bu durum hiç de zoruna gitmiyordu. Zaten annesi de kızı yorulmasın diye elinden geleni yapıyor, sabahları daha erken uyanıp işleri kendi başına yetiştirmeye çalışıyordu. Genç anne, artık takatinin kalmadığı günlerde bazen başlarında bir erkek olsa fena olmazdı diye düşünmeye başlıyor, sonra bu düşüncesinden vazgeçiyordu.

Köye ilk döndüklerinde, karısı birkaç yıl önce ölen Rüstem Ağa kendisine talip olmuş; ama henüz yeni ölen kocasına say-

gısından ve sadece kızı için yaşamını devam ettirmeye karar verdiğinden bu teklifi kabul etmemişti. Babası ve annesi de kızlarının bu cevabını olumlu karşılamışlardı. O günden sonra Ayşe Kadın, kadınlığını mazide bırakarak, evin direği olma yolunda dirayetle ilerliyordu. Köyde erkeklerin yapmakta zorlandığı bütün işleri yapmaktan sakınmıyor, evde de en hamarat kadınlara parmak ısırtacak kadar tertip ve düzeni sağlıyordu. Geçen zaman ve köy işlerinin ağırlığının belini bükmeye başladığı, güneşin yakıcılığına tarlada ot biçmenin zorluğunun eklendiği bir günün akşamı, Mehmet Efe'nin karısı evlerine geldi.

Birkaç defa oturmuşlukları olsa da, Mehmet Efe'nin karısı Döne'de bir tuhaflık vardı bu akşam. Kendini sıkarak, kelimeleri yuvarlayıp uzatarak konuşmaya çalışıyordu. İçtikleri üçüncü çaydan sonra ağzından baklayı çıkardı.

"Biz yılladı tanışa dururuz. Çocuklaamız beaber büyüyüvediler gari. Ahtık evlenme vaktleri geğdi çattı de mi? Bizim oğlana münasip bir gelin arar dururuz kaç zamandır. Geçende çeşmede göğdümde Zahide'yi, pek güzel olmuş maşaallah. Sizing için uygunsa baş göz edek diyom ben."

Döne'nin cümlesi biter bitmez Zahide'nin annesinin gözleri fal taşı gibi açıldı önce. "Degide anam de!" cümlesi çıktı bir an ağzından. Fazlasıyla şaşırmıştı. Başka bir şey söylemeden düşünmeye başladı. Kocaman açılan gözleri buğulanmaya başladı. Elindeki tek varlığı minik kuşu da uçup gidecek miydi? Yıllarca hem analık ettiği hem babalık yapmaya çalıştığı küçük kızı ne çabuk büyümüştü. Anasının kınalı kuzusu sütten kesileli ne kadar olmuştu ki? O gözünde daha çok küçüktü; ama iyi biliyordu ki köy yerindeki evlenme yaşının üstüne çıkmaya başlamıştı kızı. Kendisi evlendiğinde de 15 yaşındaydı. Anası da aynı yaşta evlenmişti. Eh, kızı da bu yaşı geçmişti artık. Ba-

şının bağlanması için yeterli olgunluğa erişmişti. "Oğsun benim gızım daha çok güççük. Bekleyivesin biraz daha yanımda" diye geçirdi içinden. Kocası ve babası vefat ettikten sonra evin bütün işlerini tek başına çevirmeye çalışıyordu. Başlarında kimsecikler yoktu. İç odada hasta yatağında hareketsizce yatan goca anasının dışında danışabileceği yakınları da yoktu. Ne diyecekti bu davetsiz misafire şimdi? Kendisine, ev ve tarla işlerini yapmak, şu anda bu kararı tek başına vermekten çok daha kolay geliyordu. Kararını yarın vereceğini söyleyerek, misafirini uğurladı. Döne çıkar çıkmaz, komşusunun evine doğru yöneldi. Yan komşusunun bahçesinde oynayan çocuğa seslendi. "Şışşşt bizim oğlan, Zahide ablana ünleyive de gelsin bakem."

Kızının yanından gitmesini hiç istemiyordu. Yalnızlığın ağır bastığı gecelerde, kızının sıcaklığıyla ısınıyordu. Az da olsa ev ve tarla işlerinde yardımcısıydı. Uzun zamandır, ancak söylenenleri anlayıp, birkaç kelime zor eden anasının dışında, dertleşebileceği tek kişiydi. Kocasından yadigârdı. Kıymetlisiydi; ama kuşun kanatları uzamıştı ve uçacaktı. Ellerinin üstündeki ıslaklık iyice artınca ağladığını fark etti. Tam o anda da Zahide kapıdan içeri girdi. Elinin tersiyle gözyaşlarını silen annesini gören Zahide koşarak anasının ellerini tuttu. "Netting ana neye ağladurun?" Gözlerini kızından kaçırmaya çalışan annesi, Zahide'ye bakmadan konuştu. "Yok bi şem otur bakem yancağazıma."

Analı kızlı koyu bir sohbete daldılar. Sanki bu geceden sonra bu kadar uzun konuşamayacaklarını biliyorlarmış gibi, sabaha kadar konuştular. Anılar sarnıcından bazen hüzün çıktı birlikte ağladılar. Bazen mutluluk çıktı birlikte güldüler. Kandili söndürdüklerinde gün ağarmak üzereydi. Annesi olanı biteni kızına olduğu gibi aktarmıştı. Zahide evlenmeyi aklına getirmemişti hiç. Çocuğu da tanımıyordu. Kafası, konuşulana karar verecek

kadar berrak değildi. Ne diyeceğini bilemedi. Annesine nasıl münasip görüyorsa öyle davranmasını söyleyerek, yatağına çekildi. Kızının karar vermenin bütün yükünü kendisine bırakmasıyla iyice çaresiz kalan annesi, bir şey belli etmeden kızının saçlarını okşadı. Alnına öpücük kondurduktan sonra geriye döndü.

Geceliğini giyinmek için tahta dolabı açtı. Soyunurken yanaklarından süzülen yaşlar göğüslerine doğru akmaya başladı yine. Uzun zamandır bahçe ve ev işleri dışında terlemeyen göğüsleri, üzerlerine düşen ıslaklıkla garip bir şekilde uyarılıp sertleşmeye başladı. Yıllardır kadınlığını unutan Ayşe, içinde bir karıncalanma hissetti. Bir an yutkundu. Kalp atışları hızlandı. Geri dönüp kızına baktı. Zahide arkasını dönmüş kıpırdamadan yatıyordu. Elbiseden kurtulan göğüsleri birbirlerine değerek sallanmaya başladı. Yıllarca çalışmanın nadir faydalarından biri de göğüslerinin biraz irice olmasına rağmen sert ve dik kalmalarıydı. Üstüne ince geceliğini giyerken, ilk defa külotunu çıkararak yatağına girdi. Elini ıslanmaya başlayan bacak arasına doğru götürürken, sesinin çıkmaması için dudaklarını sıkıp, burnundan nefes alıp vermeye çalışıyordu. Kızının ergenliğini konuşmak, kadınlığını hatırlatmıştı Ayşe'ye. Tarlada burçak yolmaktan nasır tutmuş parmaklarının ucuyla kendisini sevmeye başladı. Soluğunun sıklaşıp, sağ eliyle okşadığı sol göğsünün altındaki kalbinin ölecekmiş gibi hızla çarpmasıyla boşalması birkaç dakika sürdü. Elini bacak arasından çeker çekmez kızına bakmak için doğruldu. Zahide bıraktığı gibi uyumaya devam ediyordu. Tekrar geriye uzanıp, gözlerini usulca kapattı. Uzun zamandır bu kadar rahat bir uykuya dalmamıştı.

***

Sabah olduğunda Döne, Ayşe Kadın'ın cevabını almak için sabah kahvesi bahanesiyle erkenden kapısını çaldı. Gece kızıyla konuştukları, yaşadıkları hayatın zorlukları ve gece rahatlayarak uykuya dalmanın verdiği sabah mahmurluğuyla kararını açıkladı. Kızını gelin verecekti.

Mehmet Efe'nin evinde nişan hazırlıkları hemen başladı. Kadınlar sık sık Ayşe Kadın'ın evine girip çıkar oldular. Erkekler her zamanki gibi hiçbir şey yokmuşçasına umursamaz ve kayıtsız kalarak, nişan hazırlıklarını kadınlara bırakmışlardı. Gelinin nişan elbisesi için kasabadan kumaş siparişi verilmiş, nişanda yapılacak yemekler kısa tartışmalarla karara bağlanmıştı. Aile arasında, evin bahçesinde kesilecek kurbandan yapılacak yemek yenilip, nişan takılacak, yaza da düğün tertip edilecekti. Kararın alındığı hafta nişan günü belirlenip, bir hafta sonra nişan yapılmasına karar verilmişti. Kadınlara yardım bahanesiyle ikinci gün evlerinin kapısına kadar gelen Mehmet Efe'nin oğluyla kapıda, ilk defa göz göze geldiler.

Bir ömrü beraber geçireceklerini düşündüğü çocuğa uzun olmayan bir bakış attı. Sarı kısa saçları, burnunun üstündeki çilleri ve ustura değmediği belli olan yuvarlak yüzüyle, evlenilecek değil, evcilik oynanacak bir hali vardı. Kapının önüne bıraktığı torbaları, içeriden yardıma gelen kızlardan biriyle ale-

lacele alıp, kapıyı kapattı. Torbaların ağırlığı mıydı omuzlarını aşağıya çeken, yoksa hiçbir şey hissetmediği biriyle evlenecek olması mı bilinmez; ama çuvalları, kapıdan arkadaki odaya kadar yerde sürükleyerek taşıyabildi. Sanki kendi nişanına değil de uzak bir akrabasının kızının nişan törenine hazırlık yapıyormuş gibi ruhsuz bir edayla evde dolanıyordu.

Bu bezginlik hali sonraki günlerde de devam etti. Nişanlanacağı çocuğu kapıda gördüğü günden beri bu ruh haline bürünmüştü. Günlerdir hiçbir yakın duygu hissedemediği gence, gönül kapısını nasıl açabileceğini ümitsizce düşünerek, karamsarlığı atamıyordu üzerinden. Evde olan bitene yine kayıtsız dolaştığı bir sabah, annesinin hava alması için eline tutuşturduğu testi ile çeşmeye gitti. İbrahim'le başka bir ırmağa akacak hayatının, tam da orada testiye dolup taşacağını bilmeden...

***

-2-

Çeşmedeki son karşılaşmalarının akşamında İbrahim, Gule'yi kenara çekip, heyecanla kızın kim olduğunu sordu. Aldığı cevap bütün kaynar sulardan sıcak, üstüne düşebilecek bütün kayalardan ağır, ağaçları savuran bütün rüzgârlardan sert, rüyasında gördüğü bütün kâbuslardan daha kötüydü. Gözleri karardı, başı dönmeye başladı. Sendelemeye başlayınca Gule koluna girdi. Hava almak için birlikte dışarı çıktılar. İbrahim Gule'yi içeri gönderip birkaç gündür uzandığı sedirin kenarına oturdu. Günlerdir sabah olana kadar hayal kurduğu sedirin yumuşak minderi, diken gibi batmaya başladı. Sevdalandığı kız nişanlıydı ve kısa süre içerisinde de evlenecekti. Oturduğu yerden kalkıp, evin yanındaki odunluğun karanlığına doğru geçti. Yıllar önce saklanmak için girdiği odunluk gibi, içine girseydi hayatı yeniden değişir miydi? Odunluğun tahta kapısına yaslanıp düşünmeye başladı.

Garip bir şekilde hayatının en kötü anları benliğini tokatlayarak, zihninden sırayla geçip gidiyordu. Çocukluğunun ilk yıllarında kaybettiği ailesi, yetim kalmanın acına-

sı yalnızlığı, gurbette çekilen sıla özlemi, köydeki köpeğini kurtların parçalaması, babasından yediği ilk tokat, evleri yanarken yanan sol kolunun acısı... Acıların ağırlığına daha fazla dayanamayıp yere çöktü. Yıllar sonra ilk defa gözyaşı döküyordu. Aşk toprağa damlamaya başlamıştı. Uzun bir süre içindekileri toprağa akıttıktan sonra ayağa kalkıp Gule'nin yanına gitti.

İbrahim büyük yeminler ettirdikten sonra Gule'ye, Zahide'yi kaçırmak istediğini söyledi. Korktuğu başına gelen Gule'nin şehla gözleri seğirmeye başladı. "Bizi öldürüverirler vallax" derken, İbrahim'in onu dinlemediğini fark etti. İbrahim kızı birkaç kere gördüğünü, bugün uzun uzun göz göze geldiklerini, kızın da kendisini isteyebileceğini, kendisine yardım etmesini, ona düşen görevin, bir yolunu bulup Zahide'ye durumu anlatmak olduğunu öyle hızlı hızlı söyledi ki Gule araya bile giremedi. Babası Zahide'yi duyunca memleketlerine gitme kararı almıştı ama geç kalmak üzereydi.

Ne yapacağını şaşırmış halde, seğiren sağ gözüne eliyle dokunarak evin önünde dolanıp durmaya başladı Gule. Neden ilk duyduğunda hemen söylememişti ki kızın nişanlı olduğunu? Kendini suçlamaya başladıkça sağ gözündeki seğirme de artıyordu. Gidip babasına söyleyip konuyu baştan halledebilirdi belki de. Babası İbrahim'i karşısına çeker, durumun imkânsızlığını anlatıp onu ikna edebilirdi. Ya edemezse? O zaman çok sevdiği abisiyle, bir tanecik babasının kavgaları ve küslüklerine şahit olmak zorunda kalacaktı. Gidip kızla konuşmaya karar verdi. Zaten yüksek bir ihtimalle kız böyle bir teklifi kabul etmeyecekti. Kızın cevabını önce abisine söyler, sonra da babası, abisi ve annesi ile birlikte memleketlerine geri dönerlerdi. Evet evet en doğrusu buydu.

Sabah erkenden Zahidelerin evinin önüne giden Gule'nin kapıyı çalmasına gerek kalmadı. Gece bir türlü uyuyamayan Zahide, kendinden geçtiği bir an rüyasında evcilik oynadığı beyaz yüzlü çocuğun, gerdek gecesinde boğazını kestiğini görüp, kan ter içinde uyanarak evin önündeki merdivenlere çıkıp, günün aydınlanmasını beklemişti.

Gule'yi görünce yerinden kalktı. Gecenin ayazıyla kızaran yanakları kırmızılığını henüz kaybetmemişti. Sabahın serinliğinde titreyen dudakları ve küçük bir kızın titrek bakışlarıyla selamladı Gule'yi. Gule sıkıca sarıldı Zahide'ye. Soracağı soruyu daha yakından sorabilmek için, tensel temasın sıcaklığına ihtiyaç duyuyordu. Bedenine sımsıkı sarılan Gule'ye, önceden hiçbir samimiyetleri olmadığı halde anlayamadığı bir yakınlık hissetti. Günlerdir içinde tuttuğu gözyaşları sabah sağanağı gibi Gule'nin omuzlarından beline doğru akmaya başladı...

***

Ertesi sabah üç farklı evde üç farklı duygu sel olup akıyordu. Kemal Usta mahcubiyetten, karısı korkudan titrerken, Mehmet Efe kapısının önüne çıkıp sinirden üç el silah sıkıyordu. Ayşe Kadın, yaşlı anasının ellerine sarılmış sessizce ağlıyordu. Zahide ve İbrahim kaçmıştı!

Mehmet Efe, iki arkadaşı ve oğlu, silah kuşanıp atlarını dörtnala köyün dışına sürdüler. Arkalarında bıraktıkları toz bulutu yağmur yerine intikam taşıyordu. Kasabaya doğru hiç durmadan ve konuşmadan, atlar terden boğuluncaya kadar mahmuzlar ve kırbaçlar inip kalktı. İki kaçağın sinirini yorgun atlardan çıkarırcasına, kırbaçların biri inip biri kalkıyor, terli atlar meçhul hedefe bir an önce vararak koşumlarından kurtulma ümidiyle daha hızlı koşmaya çalışıyorlardı. Nihayet kasaba görününce dizginleri hafifçe çekti Mehmet Efe. Diğerleri de ona uydu. Sırtındaki tüfeği, belindeki tabancasını ve çapraz astığı fişekliği eliyle yokladı. Atış menziline girdiklerinde ikisini de yere yığacak kadar keskin nişancıydı. Altındaki yağız at gibi burnundan derin bir nefes verip tekrar dörtnala koşturmaya başladı atını. Bu hesap hemen kesilmeliydi.

Kasabaya vardıklarında güneş üç karış kadar yükselmişti. Sıcak ve hız atları perişan halde bırakmış, atlar üzerlerindeki ağırlıktan kurtulmak için huysuzlanmaya başlamışlardı. Kasabanın girişindeki nalbandın önünde atlarını bıraktılar. On-

lar kasabadan bilgi alıp İbrahim ve Zahide'nin peşine düşmeden önce atları biraz dinlenmiş, yıpranmış nalları yenilenmiş olacaktı.

Attan iner inmez Mehmet Efe'yi takip ederek, koşar adımlarla soluğu sokağın sonundaki bakkalda aldılar. Mehmet Efe, yıllardır bu bakkala köyden yağ, üzüm, zeytin ve zeytinyağı getirip veriyor, karşılığında da çay, şeker, sabun gibi ihtiyaçlarını satın alıyordu. Bakkal, babasından kalan dört numara gözlüklerinin arkasından, artık iyice ağırlaşan gözlerine rağmen Mehmet Efe'nin hışmını çok net görüyordu. Ayağa kalkıp, Mehmet Efe'yi tezgâhın yanındaki iskemleye buyur etti. Efe'nin oturacak hali yoktu. Bir çırpıda olan biteni söyleyip, onları görüp görmediğini sordu. Bakkal onları görmemişti. Başından savmak da istemiyordu. Birlikte dışarı çıkıp meydandaki kahveye doğru yürüdüler. Bakkal kapıyı kapatmak için geri dönecekti, durakladı, sonra vazgeçti. Uzun zamandır hırsızlığın olmadığı bu küçük yerde, kapının bir süre açık kalmasında bir sakınca yoktu.

Bakkal, Mehmet Efe'ye iyice yaklaştı. Bir şeyler söylemek istedi; ama ne söylemesi gerektiğini bilmiyordu. Mehmet Efe, sert adımlar ve bakışlarla kahveye doğru yürüyordu. Mehmet Efe'nin öfkesinden korkan bakkal, kaçan gençlerin kasabadan gitmiş olmaları için içinden dua etmeye başladı.

Yanındakilerden birkaç adım önce kapıdan içeri giren Mehmet Efe, kahveye girer girmez etrafı süzdü, tanıdık olanların bulunduğu bir masaya doğru yöneldi. Bakkal da hemen arkasındaydı. Kahvedekiler havanın gerginliğinden olsa gerek, ellerindeki oyun kâğıtlarını karıştırmakta zorlanmaya başladılar. Dikkatleri kapıdan yeni girenlere kaymıştı. Mehmet Efe'nin yanaştığı masaya, Efe'den önce bakkal atıldı.

Gençleri tarif ettikten sonra, "Onları göğdünüz mü?" diyerek masadakilerin gözlerinin içine baktı. Masadaki en kısa adam, omuzları ve kafası sadece masanın üstünde görünür vaziyette öttü. "Bu sabah evden geliğken göğdüydüm. İstasyona beri gider dururlardı."

Kapıdan koşarak ilk çıkan Mehmet Efe'nin oğlu oldu. Namusunu temizleme işini kendisi halletmeliydi. Yıllarca Mehmet Efe'nin gölgesinde geçirdiği silik yaşamdan kurtulmak ve kendi adıyla dolaşmak için çekeceği tetiği eliyle yokladı. Silahın cilalı kabzasını avucuyla kavrayıp, tetik boşluğunu sonuna kadar parmağıyla yokladı. İntikamın ve kendi olabilmenin heyecanı ile istasyona doğru koşmaya başladı.

***

Mehmet Efe ve adamlarının hışımla köyden ayrılmalarıyla, at nallarının gürültüsü yerini ölüm sessizliğine bıraktı. Kimsenin ağzını bıçak açmıyor, birkaç köpek havlaması ve sabah öten horozların dışında köyde çıt çıkmıyordu. Kemal Usta, mahcubiyeti ile oğlunun başına gelebilecekleri düşünmek arasında gidip geliyor, İbrahim'in yaban ellerde kendilerini düşürdüğü bu halden nasıl çıkacaklarını bir türlü çözemiyordu. Zahide'nin annesi, hem yalnız kalmanın kahrediciliği hem de köylülere ne diyeceğini bilememenin şaşkınlığı ve ezikliği ile anasının anlamsız bakışlarına sığınırcasına ona sarılıp ağlamaya devam ediyordu. Köyde yıllardır devam eden kardeşlik iklimi, yerini kara tufana bırakmaya gebeydi.

Nedim, olayı duyar duymaz Kemal Ustalara gelip, olayı ilk ağızdan öğrenmek için Kemal Usta'ya ve karısına ne olduğunu sorduktan sonra dışarı çıkıp, tütününü sararak derin bir iç çekişle düşünmeye başladı. Kendisinin de aslında yabancı olduğu bu köyde yine de ev sahibi gibi davranması gerektiğini ve bu olayın sulh yoluyla çözülmesi için çaba sarf etmesi gerektiğini biliyordu.

Yıllarca dost olarak yaşadıkları, aşını, evini, toprağını paylaştığı bu insanlara zarar gelmemesi için bir şeyler yapmalıydı. Bir yandan da Mehmet Efe, İbrahim'e ve Zahide'ye zarar verirse o zaman da onu Kemal Usta'nın gazabından korumak

için uğraşması gerekeceğini biliyordu. Mehmet Efe de Kemal Usta da gözünü budaktan sakınmayan, sakin tabiatlı insanlardı ama ikisinin de gözleri, sinirlenince kimseyi görmeyecek kadar kararıyordu. Köy, yeni felaketlere gebe olmanın sarsıcı sancısıyla kıvranıyordu.

***

İbrahim, Gule'nin Zahide ile konuştuğu sabahın gecesinde, cebinde Kemal Usta'nın verdiği harçlıklardan biriktirdiği biraz kâğıt para, Gule'nin zorla eline tutuşturduğu tek tel bilezik, yolda yemek için sac ekmeğine sarılı iki kişilik katığı ve iki iç çamaşırıyla bir gömleğini koyduğu çıkınıyla evden sessizce ayrıldı. Zahide'yi ilk gördüğü yerde, çeşmenin başında vakit gece yarısını geçtikten hemen sonra buluştular.

Hiç konuşmadan İbrahim'in gösterdiği yöne doğru İbrahim önde, Zahide beş adım geride yürümeye başladılar. Köyden çıkar çıkmaz İbrahim önce yavaşladı, Zahide yanına yetişince elinden tutup yokuş aşağı koşmaya başladılar. Sabah olmadan kasabaya yetişip, doğuya giden ilk arabaya veya trene binmeleri lazımdı. Kaslı ve nasırlı elleriyle Zahide'nin titreyen parmaklarını sıktığını, ancak elleri terleyip Zahide elini kaçırabilince fark edebildi. İlk dokunuşun duygusunu yaşamak bir yana, yakalanırlarsa ikisinin de öleceğine kesin gözüyle baktığı için olsa gerek, günlerdir hayalini kurduğu elleri okşamak için değil, sevdiğinin yere düşmemesi ve hızlanması için sıkıca tutuyordu.

Hatırlayamadığı babasını saymazsak, dedesi dışında eline değen ilk erkek elini karanlıkta tanımaya çalıştı Zahide. Parmakları avucunun arasında sıkışıp kalmıştı. Parmakları sıkışsa

da elinden bedenine garip bir güven hissi yayıldı. Onu sıkıca yanına doğru çeken bu eller, kendisine sahip çıkacaktı, bunu hissetmişti. Eli İbrahim'den ayrılınca, parmaklarını birkaç defa açıp kapattı, sonra tekrar elini sessizce uzattı İbrahim'e. Ten tene alışıyordu.

***

Sabaha karşı kasabaya vardılar. Kasabaya önceden birkaç defa gelmişti İbrahim. En iyi bildiği yer istasyonun olduğu bölgeydi. Köyden arkadaşlarıyla geldikleri genelev hemen istasyonun yanındaydı. İstasyona doğru yöneldiler. Sabahın ilk ışıkları kasabaya vuruyordu. Sokaklarda evden erken çıkmayı âdet edinmiş birkaç kişi ile erkenden dükkânı açmak için uykulu gözlerle önlerinden onları fark etmeden geçen bakkalı gördü. İstasyona yanaşırken bildiği sokaklardan geçiyorlardı. Keşke geçmeseydik diye düşündü bir an. Düşüncesini doğrular gibi sokağı dönünce, genelevin kapısının önünde ince bıyıklı, kısa boylu, şişman elemanı tahta sandalyede sabah güneşine sırtını vermiş otururken gördü. Ya onu tanır ve konuşmak isterse ne derdi Zahide'ye?

Sadece bir defa gelmişti ama yaşı tutmadığı için köyün delikanlıları dakikalarca dil dökmüşlerdi de kapıdaki adama, ancak o zaman içeri alınmıştı. İçeri alırken de "İlk defa milli oliceymişin ööle mi len bizim oğlan?" deyip sırtına iki tokat atmıştı adam, beline kuvvet hesabıyla. Değil cevap vermek, yerin dibine girseydi daha iyiydi. Ne diye takılmıştı ki köyün zibidilerine? Köyde eşeklerin arkasında koşan yeniyetmelere uymadığı için, bir süre sonra alay konusu olmaya başlamıştı. Biraz da kendini ispat etmek için, onlara takılıp iki yıl önce geneleve gelmişti.

Kapı girişinde başlayan utanma hali, mavi çarşafa uzanıp, kalın perde çekilinceye kadar devam etti. Kalbi yerinden çıkacak gibi çarpıyor, nasıl davranacağını hiç bilmiyordu. Orta yaşlı, sarı saçlı kadın sırtüstü yatmasını söylemişti. Bu işte bir terslik var diye düşündü. Gördüğü kadarıyla köydeki gençler eşeklerle o işi hep ayakta yapmışlardı. Verilen emre uydu ve sırtüstü uzandı. Kadın "Çekinme be ablam rahat bırak kendini" diyerek sutyenini çıkarıp yanına uzandı. İbrahim'in donu ve fanilası henüz üzerindeydi.

Kadın önce fanilasını çıkardı. Titrek bedenine dokunmaya başladı. Göğüs uçlarını öpmeye başlayınca İbrahim uyarılmaya başladı. Kabarmaya başlayan organından da utanarak, gözlerini kapalı tutuyor, hiç tanımadığı cinselliği deneyimlemeye çalışıyordu. Organın yeterince sertleştiğine karar veren kadın İbrahim'i içine aldı. ilk defa böyle bir sıcaklık ve ıslaklıkla tanışan İbrahim'in boşalması çok kısa sürdü. Boşalır boşalmaz heyecan yerini meraka bıraktı. Gözlerini açıp, kadını ve iri memelerini incelemeye başladı. Mastürbasyon yapacağı zamanlarda hayal edeceği, yüzüne çarpan bu koca memeleri belleğine kazıdı. Kendince görevini tamamlayan kadın, ritmini yavaşlatıp üstünden kalktı. İbrahim'in eline kapının dışında bekleyen peçeteciden aldığı peçeteyi tutuşturup, giyinerek dışarı çıktı. İbrahim, yarı karanlık odada, yıllarca sürüp birkaç dakikada biten ergenlik hayaliyle baş başa kaldı. Tepesinde açıkken kırmızı olduğunu gördüğü lamba, yatağın kenarında iki çekmeceli komodin ve üzerindeki vazonun içerisindeki yapma çiçekler ile kapının arkasına çakılmış çivilere asılı duran elbisesinin dışında odada başka bir şey yoktu.

Kapı açılır da biri girer korkusuyla hayallerinden sıyrılıp, donuna ve fanilasına sarıldı. Giyinip bütün arkadaşlarından

önce dışarı çıktı. Bıyıklı herif sigaradan sararan dişlerini göstererek kapıda sırıtıyordu. Ona yakalanmadan çıkmayı ummuştu ama kapının tam ortasında kendisine bakıp sırıtmaya devam ediyordu. Yaklaşınca açık ağzını iyice yayvanlaştırarak sordu. "Milli oldun mu len?" İbrahim cevap vermeden, şimdi olduğu gibi bıyıklının yüzüne bakmamaya çalışarak dışarı attı kendini. Kapının önünde arkadaşlarını beklerken, tatlıcının ısrarına dayanamayıp halka şeklindeki "kerhane tatlısını" midesine indirdi. Tatlıcıya göre bu tatlı, içeride harcadığı enerjiyi yeniden kazanmasını sağlıyordu. İbrahim tatlısını yerken tatlıcı bağırıyordu. "Bir yiyen iki atıyor, iki atan tek yazıyor geeeel!"

Genelevin önünden geçtiklerinde neyse ki kapıdaki adam sırtını güneşe verip, elini şalvarının cebine koymuş, sabah ereksiyonuyla uğraşıyordu. Onları fark etmedi bile. İstasyona varınca ilk treni sordu. Bir saat sonra doğuya giden bir tren istasyona uğrayacaktı. İki bilet alıp, on yıl önce jandarma eşliğinde geldiği istasyondan, şimdi sevdiği kadınla gitmek için beklemeye başladı. Zahide ile ilk defa sohbet etme imkânı bulmuştu. Duygularını, birlikte kuracakları gelecek hayallerini, köyünün yemyeşil doğasını, Munzur Nehri'nin berrak sularını büyük bir coşkuyla anlatmaya başladı.

İbrahim'in gözlerinin mavisine dalan Zahide, hayatının devamını geçireceği yeri İbrahim'in anlattıklarıyla hayal etmeye çalışıyordu. Sohbet hızla aksa da zaman bir türlü geçmiyordu. Güneş yükselmeye başlarken çıkından biraz yiyecek çıkardılar. Trenin geç kalmamasını umuyorlardı. Köyde kaçtıkları fark edilmiş olmalıydı. Bir an önce, İbrahim'in etrafı dağlarla çevrili topraklarına ulaşmak için trenin düdük sesini beklemeye koyuldular.

Kahveden haberi alan Mehmet Efe'nin oğlu önde, babası ve arkadaşları biraz daha arkada, sakinliğe alışmış Ege kasabasının sokaklarında, insanların şaşkın ve meraklı bakışları arasında istasyona doğru bağrışarak koşuyorlardı. Mehmet Efe'nin oğlu çırpı bacaklarından beklenmeyen bir atiklikle nefes nefese istasyona yetiştiğinde istasyonda tren yoktu. Koşarak görevlinin yanına gitti. Görevliden aldığı cevap trenin yarım saat önce istasyondan ayrıldığıydı. İbrahim'le Zahide'yi sordu. İstasyon görevlisi hatırlamaya çalışıyormuş gibi bıyıklarını burkarak görmediğini söyledi. Görevlinin konuşurken gözlerini kaçırması damat adayının gözünden kaçmadı. Başka soru sormadan yere çömelip babasının gelmesini bekledi.

Mehmet Efe birkaç dakika sonra yetişti. Trenin gittiğini ve İbrahim ile Zahide'nin de trende olma ihtimalinin yüksek olduğunu öğrenince, toprak tümseğe çizmeleri ile sert bir tekme savurdu. Dağılan toprak, küçük bir toz bulutu oluşturdu. Mehmet Efe belindeki toplu tabancasını çıkarıp boşluğa hınçla üç el ateş etti. İlk iki mermi intikam alamamış olmanın hırsıyla, üçüncüsü ise tetiği çekenin yirmi beş yıl önce, bu tren istasyonundan trene binip Yunanistan'a giden Eleni'nin elinden tutup kaçıramayacak kadar korkak olmasının utancıyla çıktı namludan. Silahını indirdi. Gözleri raylara takılıp kaldı. İlk aşkını uzak diyarlara taşıyan raylara...

***

Tren istasyondan ayrılırken, Zahide böyle bir şeye nasıl karar verdiğine kendisi bile şaşırarak, bir daha göremeyeceği incir ağaçlarına, kompartımanın kirli penceresinden buğulu gözlerle son defa bakakaldı. En çok sevdiği meyve, incir ve üzümdü. İbrahim kendi memleketlerinde öküzgözü gibi üzümler olduğunu ama incirin oralarda yetişmediğini anlatmıştı. İncir ağacının yaşayamadığı yere o nasıl tutunacaktı? Ya anası ne yapacaktı onsuz? Kaçmasaydı da zaten muhtarın evine gelin gidecek ve anasından uzaklaşacaktı diye avutmaya çalıştı kendisini. Ama evlense de aynı köyde olacaklardı. İstediği zaman gidip görürdü anasını.

Zahide bu karmaşık duygularla boğuşurken, İbrahim içeriye girerek, dışarıyı hüzünle seyreden Zahide'ye dokunmadan yanına oturdu. Karşı koltukta orta yaşlı kasketli bir adam, yanında daha genç görünen bir kadın ve kucağında çocukları vardı. İbrahim oturunca karşı koltuktaki genç kadın tülbendiyle yüzünü kapattı. Adamla selamlaşıp camdan dışarıya bakmaya başladı. Trenin kalkış düdüğü ile içini daha büyük bir heyecan sardı. Zorla ayrıldığı çocukluğunun dağlarına sevdiği ile dönüyordu. Çocukluğunu düşününce sol kolu sızladı yine. Ve istemsizce kolunu kaşımaya başladı. Çocukluk yıllarının acılarını aşk ile bal eylemek için, arkalarından izlerini takip edenlere yakalanmamaları gerekiyordu. Peşlerinde birileri var mı yok mu bilmiyordu; ama her ihtimale karşı ön-

lem almak zorundaydı. Düşünceleri kasketli amcanın öksürüğüyle bölündü. Ciğerleri parçalanacakmış gibi öksürüyordu. Genç eşi, torbasından beyaz bir mendil çıkarıp adama uzattı. Düşmek üzere olan kasketini kafasından aldı. Adam tekrar öksürdüğünde beyaz mendile iki damla kan döküldü. İbrahim kanı görünce Zahide'yi koruma refleksi ile kolunu sevdiğinin omzuna attı.

Ülkede yaygın bir hastalığın baş gösterdiğini duymuştu. Şimdi karşılarında boğulurcasına öksüren bu adam da muhtemelen aynı hastalığın pençesine düşmüş olmalıydı. Zahide ne olduğunu anlamamıştı. Üşüyen bir göçmen kuş gibi, üstüne açılan kanatların altına sığındı. İlk varacakları istasyon şehirdeydi. Orada trenden inip, otobüsle veya başka bir vasıta ile yollarına devam etmeliydiler. Hem arkalarında birileri varsa onları atlatmış olurlar hem de kasketli amca ile öksürükler arasında iki gün boyunca aynı kompartımanda yolculuk yapmak zorunda kalmazlardı. İbrahim ikinci düşündüğü şey için bir an kendinden utandı. Hasta olan o da olabilirdi; ama Zahide'si de oradaydı. Ya sevdiği de hastalığı kaparsa? Buna hiç dayanamazdı. İbrahim o an karar verdi. İlk istasyonda inip otobüsle Ankara'ya geçeceklerdi.

Tren istasyona yaklaşınca makinist frenlere biraz fazla asılmış olmalı ki karşılarında oturan kadın kucağındaki çocuğu neredeyse yere düşürüyordu. Zahide hızlı bir hamle ile çocuğu tuttu. Sonra kucağına aldı. Daha kendisi de çocukluktan yeni çıkmıştı. İbrahim, Zahide ile kucağındaki bebeği görünce doğacak çocuklarını hayal etmeye başladı. En az üç oğlu olmalıydı, iki tane de kız çocuğu istiyordu. İlk oğluna Kemal Usta'nın adını verecekti. Kızlardan birine de ona analık eden Fatma Ana'nın adını. Kendi anası ve babasının adlarını da diğer ço-

cuklarına vermek istiyordu. Zahide'nin istediği başka isimler de olabilirdi, hele çocukları olsun da ismi sonra düşünürlerdi. Kemal Usta ve ailesi şimdi ne yapıyorlardı acaba, çok kızgınlar mıydı ona? Ya Mehmet Efe ve oğlu onlara bir kötülük yaparsa?

Trenin kalkış düdüğüyle kendine geldi. Alelacele Zahide'ye kalkmasını söyleyerek, torbalarını alarak kendilerini son anda dışarı attılar. Zahide şaşkın gözlerle İbrahim'e bakıyordu. İbrahim açıklama yapmadığını hatırlayınca, trenle yolculuk yapmalarının yakalanma ihtimallerini artırdığını, bundan sonraki yolculuklarına otobüsle devam edeceklerini söyledi. Zahide'nin elini tekrar tuttu ama bu defa daha yumuşak tutuyordu. İbrahim'in zeminin taşlık ve engebeli olmamasından mı yoksa sadece dokunma isteğinden mi elini sıkmadan tuttuğunu otobüse varıncaya kadar düşündü.

Ankara'ya gidecek otobüs kalkmak üzereydi. İbrahim muavine parayı otobüse binmeden önce kapıda verdi. Otobüs yarı yarıya dolu gibiydi. Tanıdık bir yüze rastlamadıklarına sevinerek arkadan ikinci koltuğa oturdular. Yan koltuklarındaki zayıf ve esmer bir çocuğun dikkatini çekmiş olmalıydılar ki, çocuk dikkatle onları süzmüştü.

Şimdi trendekine göre birbirlerine daha yakın oturuyorlardı. Zahide, İbrahim'in sol omzuna başına yasladı. Sanki yıllarca tanıdığı bir omuz gibi rahattı. Kokusunu da ilk defa o an aldı. Hissettirmeden derin bir nefes çekti. Dudaklarına istemsiz bir gülümseme yayıldı. Kokusunu sevmişti! Gözkapakları yorgunluğa ve uykusuzluğa dayanamayınca, yaslandığı omuzda yaşlanma niyetiyle uykuya daldı.

Ankara'ya vardıklarında akşam geceye dönmüştü. Otobüsleri, onlardan önce terminale gelen otobüslerin yan yana durduğu peronlardan birine yanaştı. İbrahim de uyumuştu.

Gözlerini ovuşturarak, üstlerindeki bölüme koyduğu torbasını almak için ayağa kalktı. Elini önüne siyah lastik çekilmiş üst dolapta gezdirdi, torbaları yoktu. Yere mi düştü diye koltukların aralarına ve altlarına baktı, orada da yoktu. Muavine seslendi. Yanına gelen muavinle birlikte bir daha baktılar, torbayı bulamadılar. Yan koltukta oturan çocuğun yerinde olmadığını fark edince, muavine çocuğu sordu. Şehrin girişinde indiğini söyledi muavin ve hatırladı. İnerken elinde de küçük bir torba vardı.

Yiyeceklerini ve birkaç parça kıyafeti alıp gitmişti. Şalvarının cebini yokladı. Neyse ki parası ve Gule'nin verdiği bilezik cebindeydi. Elleri boş şekilde aşağı inerek, küçük küçük bölümlere ayrılmış yazıhanelere doğru yürüdüler. Yazıhanedeki görevli doğuya giden tüm arabalarının sabah kalktığını söyledi. Hiç tanımadıkları başkentte, soyulmuş olmanın huzursuzluğu ve gidecek yerlerinin olmamasının çaresizliğiyle kenarları demir, üstü tahta banka oturdular.

Zahide acıkmıştı ama İbrahim'e söylemedi. Kafasında onlarca şey kurgulayan, üstelik ilk defa karşılaştığı hırsızlık yüzünden aklı iyice karışan İbrahim'in yemeği düşünmesi ise birkaç saati aldı. Acıktın mı sorusunu o kadar yüksek sesle cevaplamıştı ki, terminalin sessizliğine gömülüp kolonun dibinde uyuyan köpek uyanarak, iki defa havlayıp arkaya doğru yürümeye başladı. İbrahim bankta Zahide'yi yalnız bırakıp, yazıhanelerin bittiği yerde sonradan yapıldığı belli olan derme çatma barakadan yiyecek bir şeyler almak için henüz birkaç adım atmıştı ki, az önce yaşadıkları tecrübeden öğrendiği kadarıyla Zahide'yi yalnız bırakmaması gerektiğini düşünerek geri dönüp Zahide'yi de yanına aldı. İki ekmek arası peynir ve domates ile birer limonata alarak banklarına geri döndü-

ler. Kolonun arkasına doğru geçen köpek, ellerinde bir şeyler olduğunu görünce, gözünü sandviç paketlerini açan Zahide ve İbrahim'den ayırmadan beton zemine uzandı. Ekmeğinin son lokmasını köpeğe doğru atan İbrahim, Zahide'nin elindeki boş limonata bardağını alıp büfeye bırakmak için giderken başıyla işaret edip Zahide'nin de onu takip etmesini istedi. Büfeye boş bardakları bırakırken yaşlı büfeci seslendi.

"Nöörüyonuz bebeler, yolculuk niire?"

"Harput'a amca."

"Gadasını aldığım, araba sabah galgar burdan. Bah ale, içeri geçin, hanım gızımızla dışarda galmayın."

"Sağ olasın amca, şu bankta bekleyidururuz."

"Hava da soğudu zaar. Utlanmayın gardaşım geçin içeri."

Büfecinin ısrarıyla büfe ile yazıhanelerin arasındaki yaklaşık iki metrelik depo olarak kullanılan alandaki demir somyanın üstüne koyulmuş yün yatağın kenarına iliştiler. Büfeci İbrahim'e dönüp, "Gardaşım sen gel yanıma hanım gızımız dinlensin urda" dedi. İbrahim, Zahide'yi demir somyanın üstünde yalnız bırakıp büfecinin yanına geçti.

Havadan sudan sohbet ederek, fazla ayrıntıya girmeden, akrabalarını ziyaret etmek için Harput'a gideceklerini söyleyip daha çok, konuşma heveslisi olan büfeciyi dinleyerek sabahladı İbrahim. Zahide ise uzandıktan bir süre sonra uykuya dalmıştı. Sabah olup hava aydınlanınca İbrahim Zahide'yi uyandırdı. Büfeden çıkmak üzereydiler ki büfeci kolundan tuttu.

"Dur gardaşım nire gidiyon?"

İbrahim'in anlamadığını fark eden büfeci tekrarladı.

"Niire gidgyoğnuz diyom. Durun yimeğinizi de yiyin öyle. Size aç göndermiyecez hezaar."

Akşamki hırsızlık olayı için kendince bütün şehri hırsızmış gibi yargılayan İbrahim, kendilerine yüreğini ve masasını açan bu amcaya bakarak utanmaya başladı. Teklifini kabul etmese de büfeci küçük masaya peynir, zeytin, salatalık ve domatesi çoktan yaymıştı bile. Sıcak çay eşliğinde karınlarını da doyurarak büfeciden hatır isteyip, sabaha karşı minnete dönüşen nefret duygusunu orada bırakarak ayrıldılar. Harput'a doğru yola koyuldular. Harput'a vardıktan sonra nasıl olsa köylerine gitmenin bir yolunu bulurlardı.

***

-3-

Munzur Nehri'nin zikzak çizdiği vadiyi tepeden gören köyde, kayalıkların üzerine oturtulmuş taş duvarlı, toprak damlı evin, vadiye bakan ön kısmında, romatizmadan sızlayan ve iyice kamburlaşmaya başlayan sırtını ağaca yaslayarak vadiyi seyre dalmış olan Hıdır Amca, çok az insanın ziyarete geldiği bu köye aşağıdan yaklaşan iki karartıyı görünce ayağa kalktı. Daha iyi görebilmek için ellerini kaşlarının üzerine siper edip, her geçen gün daha az gören gözlerini kısarak gelenlerin kim olduğunu anlamaya çalıştı.

Sabah güneşi nehirde parıltılar oluşturup, buradan kayalara yansıyarak, doğanın her noktasına dokunmayı ihmal etmeden yolculuğuna devam ediyordu. Aşağıdan yaklaşan iki insanın da arkalarından kızıl ışıklarını gönderdiği için gelenlerin yüzlerini görmeyi daha da zorlaştırıyordu. Hıdır Amca, kim olduklarına kanaat getiremeyince, ahırda süt sağan karısını çağırdı. Onun gözleri güzel olduğu kadar keskindi de. Yanına gelen karısına eliyle aşağıyı tarif etti. Kadın uzun uzun baktı. Gelenlerin bir kadın ve erkek olduğunu, kadının başındaki yazmayı buradakiler gibi bağlamadığını, ellerinde herhangi bir şey olmadığını

söyledi. Korkulacak bir şey yoktu galiba. Silahsız bir kadın ve bir erkek, köy için tehlike sayılmazdı. Karısı yarım kalan işini tamamlamak için, tekrar keçilerin yanına gitti.

Hıdır Amca ayakta, bir eliyle ağaca tutunup diğer eliyle gözlerini güneşten koruyarak gelenlere dikkat kesilmeye devam etti. Biraz daha yaklaşmışlardı. Pek de tanıdık birilerine benzetemedi. Köyün alt kısmındaki evin köpeği havlayarak gelenlere doğru koşmaya başladı. Diğer evlerin köpekleri de sanki onun havlamasını bekliyorlarmış gibi peşinden yokuş aşağı koşmaya başladılar. Hıdır Amca'nın köpeği, sahibinin yanında yattığı yerden fırlamak için ayağa kalkmıştı ki Hıdır Amca eliyle kafasını koltuğunun altına alıp onu sakinleştirmeye çalıştı. Diğer köpeklerin havlamalarına eşlik eden köpeğini daha fazla zorla tutamayacağını bildiği için kafasını okşayıp oturmasını istedi. Kangal kırması koca köpeği, bir kedi masumiyeti ile sahibinin yanına çöktü. Gözü aşağıya doğru koşan köpeklerdeydi ve hırlamayı mırıltı şeklinde devam ettiriyordu.

Köpeklerin hep birlikte aynı yöne koşmalarının bu köyde üç anlamı vardı. Ya kurtlar veya domuzlar köye yaklaşıyor, ya silahlı birileri geliyor ya da nadiren de olsa oradan geçen yolcular köye yaklaşıyordu. Bu doğal alarmla birlikte hemen hemen her evden bir veya birkaç kişi dikkatle köpeklerin koştuğu yere doğru bakmaya başladı. Ellerini sallayarak gelen iki kişiyi görünce, alarmın en tehlikesiz şey için çaldığını anlayıp, sadece gelenlerin kim olduklarını merak ettiklerinden, oldukları yerden vadinin aşağısına doğru ilgiyle bakmaya devam ettiler.

Kendilerine doğru hızla yaklaşan köpeklerin önce sesini sonra kendilerini gören Zahide, İbrahim'in koluna girdi. İbrahim yere eğilip büyük bir taş alarak köpeklerin yaklaşmasını beklemeden onlara doğru yürümeye başladı. Zahide'ye

korkmamasını söyleyip onu arkasına alarak, yaklaşan köpeklere doğru ilerlemeye devam etti. Köyün köpekleri yaklaşanın kendilerinden kaçmadığını görünce, önce koşmayı sonra havlamayı bıraktılar. Yaklaşık on metre kadar yaklaşıp, arada bir havlayarak onlarla birlikte köye doğru yürümeye başladılar. Köpek nezaretindeki kısa yürüyüşlerinin ardından köyün yamacındaki ilk evin yanına vardılar.

Gelenleri gören ev sahibi, evin çevresini kapatmak için kullandıkları çalı çırpıdan oluşan çeperin dışına çıkarak yolcuları selamladı. Kırklı yaşlarda, küçük kafasına biraz büyük gelen sekiz köşe kasketi, başka birinden ödünç aldığı belli olan iki beden büyük ceketi, rüzgârda titreyen fanilası ve kırlaşmış saçları ile köyün koruyucusu gibi duruşu komik bir tezat oluşturuyordu. Tok ve gür ses tonuyla seslendi.

"Hoş gelmişseniz."

İbrahim, yeni bir hayata merhaba demenin ve ev sahibinin Türkçe konuşmasının şaşkınlığı ile adamın elini uzun denilecek bir süre sıktı. Birbirlerini tanımaya çalıştılar ama ikisi de kim olduklarını çıkaramadılar. İbrahim kendisini ve ailesini kısaca tanıttı. Bahçe kapısının önündeki adam buraya birkaç yıl önce ailesi ile birlikte geldiklerini, köyün yerlisi olmadıklarını söyleyerek, "Hele bir nefes alın sonra sizi Xıdır Amca'ya götürem" diyerek onlara yer gösterdi.

Kapının önündeki kürsülerden ikisine İbrahim ve ev sahibi otururken, kapıdan başını uzatan evin hanımı Zahide'yi içeri davet etti. Misafirler için çay demlendi, ekmek ve çökelek ile un helvası ikram edildi. Önüne gelen tepsideki yiyecekleri görünce acıktığını daha fazla hissetmeye başlayan İbrahim, hızla tabaktaki çökeleği ekmek ve çayla birlikte mideye indirmeye başladı. Üçüncü çayını içtikten ve yediği ikinci ekmekten son-

ra, çok yediğini fark ederek ev sahibine teşekkür etti. Öyle bir "Helalı hoş olsun" cümlesi çıkmıştı ki ev sahibinin ağzından bu her şeye değmişti işte.

Yemek faslını bitirince yola çıktılar. Sekiz köşe kasketini yüzüne doğru düşürerek önlerinde yürüyen köylüyü izleyerek Hıdır Amca'nın evine doğru tırmanmaya başladılar. Küçük bir dere yatağından geçip, ancak bir kişinin geçebileceği genişlikteki patika yoldan tek sıra halinde yürüyerek tepenin başına vardılar. Köye yaklaştıkları andan beri onları gözlemleyen Hıdır Amca yaslandığı ağacı eliyle iterek, onlara doğru yöneldi. Yanlarındaki köylü başındaki kasketi çıkararak Hıdır Amca'yı selamlayıp, ona misafirleri tanıttıktan sonra getirilen bir tas ayranı kafaya diktiği gibi, geldiği yoldan geri dönüp yanlarından ayrıldı.

Hıdır Amca, dikkatle inceleyince kim olduğunu hatırladığı misafirlerini içeri davet ederek, onlara yol göstermek için önlerinde yürümeye başladı. Evin önüne vardıklarında, hanımı süt sağma işini bitirmiş, elinde küçük bir bakraçla ahırın kapısından yeni çıkmıştı. Ona misafirleri olduğunu söyleyerek içeri geçtiler. Hıdır Amca'nın hanımı, Zahide'yi mutfağa götürdü. Hıdır Amca ile İbrahim evin girişinde soldaki büyük odaya geçtiler. Yüksek pencereli odanın dışarıyı görebilmek için yüksek yapılmış sedirinin üstüne oturup konuşmaya başladılar.

İbrahim başından geçenleri, köyden ilk ayrıldıkları zamandan başlayarak hiçbir ayrıntıyı atlamamaya özen göstererek anlatmaya başladı. Uzun bir süre konuştuktan sonra, Hıdır Amca'nın gözlerinin yaşardığını görünce sustu. Hıdır Amca da hanımından iki tas ayran isteme bahanesiyle dışarı çıktı. İbrahim yıllar sonra çıktığı köyüne dönmenin heyecanı ile etrafı incelemeye başladı.

Oturdukları sedirin üstüne yün bir yatak serilmiş, sedirin uzunlamasına karşılıklı iki duvara değdiği yerlere, içi samanla doldurulmuş büyük minderler yerleştirilmişti. Sedirin örtüsünün deseni ile yerdeki kilimin deseni birbirine çok benziyordu. Renkler çocukluğunun hatıralarını çağrıştırmaya başladı. Duvarda yılana benzeyen ve sonra adının Şahmaran olduğunu öğrendiği bir figür vardı. Kıştan kalma sac soba henüz kaldırılmamıştı. Soba borusunun girdiği deliğin etrafındaki kireçler sıcaktan dökülmüş, deliğin çevresi dumandan gri renge dönmüştü.

Saman karıştırılarak sertleştirilmiş toprak zemin, çocukluğu kadar sıcak geldi İbrahim'e. Sedirden inip eliyle, ıslak bezle silinmiş hafif nemli zemine dokundu. Titrek ellerle zemini okşarken burnuna toprak kokusu doldu. Annesinin memelerinin kokusu, babasının bıyıklarındaki tütün kokusu, kardeşinin ağzının süt kokusu odaya yayıldı. Çocukluğu, nemli zeminden vücuduna akmaya başladı. Yakılan evi, annesinin çığlığı, babasının gözü önünde süngülenmesi, kasabaya çıplak ayaklarla varışı gözünün önünden hızla geçiyordu. Ayağa kalktı. Tekrar duvardaki garip resme bakarken Hıdır Amca içeri girdi. "Şahmaran'dır o" diyerek hikâyesini anlatmaya başladı.

"He bıko o Şahmaran'dır, yılanların şahıdır, dertlerin dermanıdır. Lokman Hekim'in oğludur.

Bir gün ormanda arkadaşlarıyla odun toplayan Lokman Hekim'in oğlu büyük bir kuyu dolusu bal bulur. Başlarlar kuyudan balı çekmeye. Kovalar dolusu balı yüklerler eşeklerle götürürler balı satmaya. Bal çok lezzetlidir. Balı yiyen bir eşek yükünü kaldıracak kadar güç kazanır. Arkadaşlar dönerler yine ormana, başlarlar kuyuda kalan balı da almaya.

Kuyunun altında bal az kalmıştır. Lokman Hekim'in oğlu 'Beni belimden bağlayıp kuyuya sarkıtın, elimdeki tasla kovayı

doldururum, ikinci iple de kovayı yukarı çekersiniz' der. Öyle de yaparlar Lokman Hekim'in oğlunun beline ipi bağlayıp kuyuya sarkıtırlar. Kuyuda kalan balı kovalara doldurup yukarı gönderir Lokman Hekim'in oğlu.

Kuyunun altındaki bal biterken, kuyunun ağzındaki arkadaşlar konuşmaya başlarlar. 'Kuyudakini çekmeyelim yukarıya. Şimdi yukarı çıkınca balı ben buldum, kuyudan da ben çıkardım deyip, balın parasının yarısını kendisine ister. Bırakalım burada, kapatalım kuyunun ağzını, kurtlar yedi deriz, biz de parayı kendimize alırız.' Atarlar ellerindeki ipi kuyuya, kapatırlar kuyunun ağzını giderler eşeklere yükledikleri balı satmaya.

Lokman Hekim'in oğlu kuyuda yalnız kalır. Arkadaşlarının ihanet toprağıyla örttükleri kuyunun ağzındaki kayaya bir türlü ulaşamaz. Çok zaman sonra bir akrebin ince bir delikten geçtiğini görür. Başlar o ince ışığın geldiği yeri kazmaya. Takati kesilmek üzereyken, geniş bir salonun ortasında bulur kendini. Her taraf yılanlarla doludur. Nereye kaçacağını bilemeden korkudan yere yığılır.

Uyandığında yılanlar şahı Şahmaran başucundadır. 'Korkmayasın âdemoğlu, bizim misafirimizsin' der. Lokman Hekim'in oğlu, kuyuda onu yalnız bırakıp giden arkadaşlarının ihanetine şaşırmayan Şahmaran'a hikâyesini anlatır. 'Bilirim, insanların bir parmak bal için bir ömrü nasıl heba ettiklerini' diyerek söze başlar Şahmaran. 'O bal kuyusu bizim besin kaynağımızdı. Tanrı, onu azaldıkça tekrar doldururdu. Biz ihtiyacımız kadarını kuyudan alıp gerisine dokunmazdık. Orada akreplerin, diğer böceklerin ve bütün yeraltı canlılarının hakkı vardı. Siz o hakkı kendinizin sandınız. Biz binlerce hayvan bir kuyu balı paylaşırken, siz dört kişi bir parmak bal için birbirinize ihanet ettiniz. O bal zehir olup kalbinizi kirletti. Artık kuyu dolsa da

biz oradan bal almayız. İnsanoğlunun eli kirlidir, değdiği yerin bereketini kaçırır.'

Lokman Hekim'in oğlu, uzun zaman onların yanında kalır. Defalarca onu yeryüzüne çıkarmalarını istese de Şahmaran izin vermez. Onlara ihanet edip yerlerini söyleyeceğini, insanların da gelip kendisini öldüreceğini bildiğini söyler ve yeryüzüne çıkmasına müsaade etmez.

Yıllar geçer ve ilk gençlik yıllarını geride bırakan Lokman Hekim'in oğlu artık bir delikanlı olur. Tekrar Şahmaran'ın yanına giderek, kendisini yeryüzüne göndermesini ister. Anası hâlâ yaşıyorsa yaşlı ve yalnızdır şimdi, gidip ona bakması gerekmektedir. Yerlerini kesinlikle söylemeyeceğine yeminler eder. Şahmaran da kıyamaz ana ile oğulu daha fazla ayrı tutmaya. Çağırır iki yılanını, delikanlının gözlerini bağlayıp yeryüzüne çıkarmalarını ister. Giderken bir nasihatte bulunur Şahmaran. 'Hiç kimsenin yanında banyo yapmayasın. Beni gördüğünü anlarlar. Vücuduna su değdiğinde tenin kuruyana kadar derin pul pul olacaktır. Bir gün bana ihanet edeceksin biliyorum; ama yine de var git evine.'

Delikanlı evine gider. Annesi gerçekten yaşlanmıştır. Onu görünce sevinçle sarılırken, yıllardır kederden döktüğü gözyaşları sevinç olup akmaya başlar yanaklarından. Şahmaran'dan bahsetmez annesine. Arkadaşlarını çağırmasını ister ondan. Anası teker teker kapılarını çalıp, arkadaşlarını evlerine çağırır. Arkadaşları onun nasıl kurtulduğuna anlam veremeden, korkuyla yanına gelirler. Af dilerler. Bal satarak aldıkları paranın yarısını ona verip evlerine dönerler. Anasına artık buralarda kalmamaları gerektiğini söyleyip onu ikna ederek birkaç parça eşyalarını ve yataklarını eşeklerine yükleyip dağda bir kulübede yaşamaya başlarlar.

Birkaç yıl o kulübede yaşamaya devam ederler. Delikanlı ateşte kaynattığı kazandaki suyla anasına bile görünmeden banyosunu yapar, derisi pullardan ayrılınca anasının yanına yaklaşır. Bir gün ülkenin hükümdarı fena bir hastalığa yakalanır. Vücudu yaralarla kaplanmaktadır. Hiçbir ilaç fayda etmez. Ülkenin hekimleri bir araya gelir ama çare bulamazlar. İçlerinden en bilgili olanı hükümdarın huzuruna çıkar ve çaresinin Şahmaran'ın bedeninin kaynatıldığı suda yattığını söyler.

Şahmaran'ı nasıl bulacaklarını yine hekim söyler. 'Onu gören birisi hamamda yıkandığında vücudu pul pul olur. O kişiyi bulursanız kurtuluşunuz ondadır.' Bütün ülkeye haber salınır ama kimse çıkıp gelmez. İnsanlar zorla hamama götürülmeye başlanır. Şehirler, kasabalar ve köylerde kim varsa hükümdarın adamlarının nezaretinde banyolara sokulur.

Hükümdar artık yataktan kalkamaz haldeyken delikanlının kulübesine giren iki muhafız onu zorla banyoya sokar. Pul pul olan tenini görünce hızla atlarına bindirip hükümdarın huzuruna getirirler. Delikanlı söylemez Şahmaran'ın yerini.

Günlerce süren işkenceler başlar. Açlık ve dayağa katlanır; ama tırnaklarını çekmeye ve anasına da yanında hakaret etmeye başladıklarında daha fazla dayanamaz. Onları Şahmaran'ı gördüğü yerdeki kuyunun başına götürür. Kuyunun içinde bal kalmamıştır. Şahmaran'ın dediği gibi insan eli değince kuyu kurumuştur. Muhafızlar kuyuya inip Şahmaran'ın yuvasını bularak onu yakalayıp kuyunun başına çıkarırlar.

Şahmaran, delikanlıyı görünce sadece onun anlayacağı dilde konuşmaya başlar. 'Eh be âdemoğulları, beni yine şaşırtmadınız. Biliyordum bana ihanet edeceğini. Seninle uzun yıllar birlikte yaşadık bu dediklerimi iyi dinle... Şimdi beni üç parçaya bölüp kaynatacaklar. İlk taşımdaki köpük zehirli-

dir onu içmeyesin. İkinci taşımdaki köpük gönül gözünü açar, dünya önünde ayan olur yani Lokman Hekim olursun onu iç. İki taşımdan sonraki suyu da hükümdarının vücuduna sürersen yaraları iyileşir.'

Şahmaran'ın dediği gibi olur. Onu üç parçaya bölüp kazana atarak kaynatmaya başlarlar. İlk taşım suyun köpüğünü hekime ikram eder delikanlı. Hekim ilk yudumda yere yığılır. İkinci taşım suyun köpüğünü delikanlı içer. Dünya ayan olur gözünde. Kaynayan suyu soğutup hükümdarın vücuduna sürer. Yaralar anında iyileşir.

İşte o günden beridir, Şahmaran belki de Lokman Hekim'in oğludur!"

Duvardaki halıda resmedilen kadın figürüyken, nasıl oluyor da Şahmaran Lokman Hekim'in oğlu olur diye düşündü İbrahim ama sorma gereği duymadı. Çünkü hikâye onu çok etkilemişti. Ne fark ederdi Şahmaran'ın erkek ya da kadın olması? Aslolan yıllardır yılan diye korktuğu şeyin kendilerinden daha "insan" olduğu gerçekliğiydi.

Hikâye bittiğinde, mutfaktan gulik kokusu geldi. Galiba en hassas bellek burundu. Gelen koku tanıdık bir kokuydu. Bahar aylarında dağlarda çıkan, çorbası ve birkaç çeşit yemeği yapılan, yeşil soğan ile pırasanın yeşil kısmına benzeyen bu bitkiyi görmeyeli on yıl olmuştu. On yıl, bölge halkının nadir yiyeceklerinden biri olan guliğin kokusunu unutturamamıştı. Ara ara burnuna gelen, yakılan evlerinin hüzün kokan kokusunu unutamadığı gibi.

Kalkıp arka tarafta mutfak olarak kullanılan odaya geçti. Bu kokuyu daha yakından içine çekmeliydi. İçeri girdiğinde Sate Ana gulik çorbasını karıştırıyor, Zahide de dikkatle onu izliyordu. Aslında yabancı birine kokusu biraz ağır gelebilirdi.

Gözlemleyebildiği kadarıyla Zahide pek de rahatsız olmuş gibi görünmüyordu. Guliğin kokusundan rahatsız olmadıysa buraya çabuk alışır diye geçirdi içinden.

Zahide, hem yemeği merak ediyor hem de Sate Ana'nın dövmeli elini incelemeye çalışıyordu. Ellerinin üzerindeki figürleri anlayamıyordu. Çizimler, çok değişik ve gizemli gelmişti. Dövme, bileğinden başlayıp parmak uçlarına kadar uzanıyordu. Bileğin ortasında güneş, güneşin çevresinde değişik şekiller vardı. Dikkatle bakınca kuş, yılan ve ağaç ile parmaklarının üzerindeki yıldızları gördü. Şekilleri birbirine bağlayan farklı işaretler vardı. Zahide onların ne olduğunu Sate Ana'ya soracaktı ki, yanlarına gelen İbrahim'e bakan Sate Ana, "Sen içeri geç oğlum, gelin kızımızla yemeği biz odaya getiririz" diyerek duvarda asılı geniş tepsiyi almak üzere ayağa kalktı.

Odaya dönen İbrahim, "Acıxtın mı evlat?" diye soran Hıdır Amca'ya bakarken mutfağa gitmesini yadırgadı mı acaba diye düşündü.

"Yox amca gulik koxusunu özlemişim, koku gelince dayanamayıp baxmaya gittim" dedi. Anavatanına döner dönmez "k" sesinin boğazdan çıkmaya başlamasına şaşırarak konuşmasını tamamladı.

Saatlerdir sohbet ediyorlardı. Hıdır Amca, İbrahim'in ailesini ve çocukluğunu iyi biliyor ama İbrahim, Hıdır Amca'yı hatırlamıyordu. Köye yerleşip kendi hayatlarını kurmak, çalışarak yeni bir aileye sahip olmak istediğini anlattıktan sonra kalacak bir yer soracaktı ki Hıdır Amca erken davrandı.

"Oğlum ve kızlarım Amerika'ya göç ettiler, arka odaları boştur. Artıx o oda sizindir. Kendi evinizi yapana kadar bizimlesiniz."

Hıdır Amca'nın cümlesi bittiğinde, kapı açılıp ellerindeki tepsiyle Zahide ve Sate Ana içeri girdiler. İbrahim minnetle Hıdır Amca'nın elini öpmek için eğildi ama Hıdır Amca öptürmedi. Kapıdan giren kadınlar, ellerindeki tepsiyi ortadaki yuvarlak sehpaya benzeyen honçanın üzerine koydular. Sate Ana, odadan çıkıp dört tas ayranla geri dönünce hep birlikte yer sofrasına oturdular. Gulik çorbası İbrahim'e, Kemal Usta'nın evine ilk sığındığı günü hatırlatıp yutkunmasını zorlaştırsa da, özlediği bu tadı kaşla göz arasında bitirdi. Çaylarını da içtikten sonra, Hıdır Amca odalarını hazırlaması için Sate Ana'ya seslendi.

Aynı yatağı paylaşacakları ilk gecenin heyecanıyla, Zahide odanın kapısındaki eşiği fark etmedi, eşiğe takıldı ve odanın ortasına yuvarlandı. Utançla ve acıyla kendisi toparlanıp, kimseden yardım beklemeden ayağa kalktı. Dikkatle kendisini süzen Sate Ana ve İbrahim'e bir şeyinin olmadığını elleri ve başıyla anlatmaya çalıştı. Sol elinin acısını karşısındakilere hissettirmemeye çalışarak arkasını döndü. Sağ avucuyla sol elini tutup ovmaya çalıştı. Serçeparmağının eliyle birleştiği yerde dayanılmaz bir acı vardı.

Sate Ana kızın sessiz kıvranışını fark edip elini tuttu. Eli anında şişmişti. Hemen koşup hamur yoğurdu ve bir bezin içine koyup Zahide'nin elini sardı. Birlikte girdikleri yatakta, Zahide acı içinde uyuyamadan sabaha varırken, İbrahim hem sevdiği kadını kollarının arasına almanın rahatlığı hem de üç günlük yolculuğun yorgunluğundan ve geçirdiği kaza yüzünden acı çeken Zahide'ye bu gece dokunmanın çok da doğru olmayacağını düşünerek hemen uykuya daldı.

***

İbrahim iki asker nezaretinde, yine bir kara trene bindirilerek Ege'deki köye götürülüyordu. Köyden Zahide ile birlikte çıkmışlardı ama şimdi yanında yoktu. Askerlerden biri Munzur Nehri'ne düştüğünü söyledi. Geri dönüp baktığı nehir bir anda Laş Deresi'ne dönüştü. On yıl önce kaçtığı köyünden alınarak kayalıklardan atılan çocuk ve kadınlar büyük bir gürültüyle suya düşüyor, parçalanan bedenlerinden akan kan dereyi kızıla çeviriyordu.

Trenin içinde iki büyük sıçan, kulaklarını kemirmek için birbirleriyle yarışıyor, İbrahim gübre kokan zeminden kafasını kaldıramıyordu. Sonra askerlerden biri dipçikle, diğeri süngüyle sıçanları öldürdü. Askerlerden süngüyle öldüreni, iki yıldır süngüyle öldürdüğü insanların bedeninden çıkan ses ile sıçandan çıkan sesin farkını ayırt edemese de, İbrahim bedene giren süngü sesini en yakınındaki insanların karınları deşilirken duymuştu. O sesi unutabilir miydi? Öldürülen sıçanın kanı yüzüne sıçradı. Silmeye çalıştı; ama şimdi elini de oynatamıyordu.

***

Tren, Zahide ile birlikte kaçtıkları istasyonda durduğunda iki gün geçmişti. Aç ve susuz iki gün. Askerlerden dünden beri su istiyor, onlar hiç aldırmadan mataralarındaki suyu yudumlayıp kendi aralarında konuşmaya devam ediyorlardı. Tren durunca askerler koluna girip istasyonda onları bekleyen askeri araca attılar. Mehmet Efe özel ilişkilerini kullanmış, bin dört yüz kilometre uzaktan İbrahim'i yakalatıp getirtmişti.

Karakola gittiklerinde Mehmet Efe ve oğlu karakolun kapısındaydılar. Araçtan iner inmez Mehmet Efe'nin oğlu yüzüne bir yumruk attı. "Uleen namussuz, yakalamıcaz mı sandın? Gebertirin ulen seni..." ile başlayan küfürlerle devam eden cümleler kurarken, asker İbrahim'i karakolun içine sürükledi.

İkinci darbe karakol çavuşundan geldi. Tokadı bastığı gibi, İbrahim sol kulağındaki çınlamanın etkisiyle dengesini kaybedip düşecek gibi oldu. Bir an kendisini toplayıp, kolunda da asker olmadığını görünce çavuşa sert bir yumruk attı. Böyle bir tepkiyi hiç beklemeyen çavuş, ayakları yerden kesilircesine arkaya doğru savruldu. Odanın kapısındaki iki askerden biri İbrahim'e arkadan sarıldı. Diğer asker önce karnına, öne doğru eğilince de kafasına kalın bir sopayla vurdu. Kendine geldiğinde falakaya yatırılmış, ayılması için kafasına soğuk su döküyorlardı. Burnuna pamuk tıkayan çavuş hırsından ne yapacağını bilmez halde ayaklarının altına elindeki sopayla

vurmaya başladı. İlk vuruşlar çok acı verse de zaman geçtikçe ayaklarını hissetmemeye başladı. Sağ başparmağının acısını duyuyordu sadece.

Başparmağı kırılmıştı galiba ve her vuruşta oradan acı yayılıyordu. Görüntüler gözlerinin önünde dağılmaya başladı. Artık kafasını dik tutamıyordu. Beton zemine sert bir şekilde düşen kafasını bir daha kaldıramadı. İbrahim acıdan bayılmıştı. Ayılsın diye falakadan indirip, soğuk su tuttular. Kendine gelince de çırılçıplak soyup, penisine elektrik verdiler. Aniden gelen akımla, yüksek sesle bağırıp boşta kalan eliyle organını tuttu. Sabaha karşı gördüğü kâbusla uyandığında, Zahide yarı karanlık odada bile fark edilen güzel gözleriyle yatakta oturur vaziyette ona bakıyordu. Kâbusun son sahnesinde elini attığı organının sertleştiğini fark edip, masum ve şaşkın gözlerle onu inceleyen Zahide'den utanarak arkasını döndü. Gözlerini yumup derin bir nefes aldı. Aklına, geride bıraktığı Kemal Usta ve ailesi geldi. Onun yüzünden acaba şimdi ne haldelerdi?

***

Sabah erkenden uyanıp odadan çıktılar. Sate Ana çay demliyor, Hıdır Amca da her sabah yaptığı gibi elini yüzünü yıkadıktan sonra ayran içiyordu. Onları görünce elinin tersi ile ağarmış bıyıklarını silip, altdudağıyla ve diliyle üstdudağını yalayarak bıyıklarını temizledi.

"Gel hele Yibo. Madem birlikte kalacağız sana işleri anlatam ha."

Misafirlik bitmişti anlaşılan. İyi ki de erken bitmişti. Ne yapacaklarını bilmeden evde kös kös oturamazdı zaten. Büyük bir heyecanla atıldı.

"Tamam xalo,* geldim."

"Ha şöyle cigeramın bana xalo de."

On sene önce 38 katliamında kaybettiği Haydar dayısının yerine koyarak içten bir daha "Tamam xalo" diyerek, Hıdır Amca'nın yanına koştu.

Birkaç tane keçileri, iki inekleri ve dört koyunları vardı. Köyde hemen hemen herkesin hayvan sayısı iki elin parmaklarını geçmediği için, hayvanları otlatmayı sıraya koymuşlardı. Sırası gelen evden, bir veya iki kişi o gün köyün bütün hayvanlarını otlatmaya götürüyor, akşam olunca da köye geri getiriyordu. Köylüler nöbet sırası olan eve, güneş batmaya yakın gelerek kendi hayvanlarını teslim alıyorlardı.

* Xalo: Dayı

Artık kendisinin ve Sate Ana'nın davar nöbetinde çok zorlandıklarını, bu nöbetlere Zahide ve İbrahim'in gitmesini istedi. Bu iş kolaydı, on yıl önce evleri yakılıp hayvanları telef olmadan önce gıdik* nöbetine kardeşi ile birlikte gitmişti, sonuçta aynı şeydi. O da hayvanlar da biraz büyümüştü hepsi bu. Hem Zahide ile dağda yalnız kalmak da onu ayrıca heyecanlandırdı. Bu heyecan Zahide'ye dair hayallere dalmasına neden oluyordu ki, Hıdır Amca'nın "Anladın Yibo davar nöbetine gideceksiniz tamam?" sesiyle hayalleri toprak zemine çakıldı.

"He anladım xalo sıkıntı yox."

"Ha bir de ineği çiftleşme zamanı boğa deposuna götüreceksin."

"Boğa deposu?"

"Hökömet kurdu. Çevre köylerdeki inekler oradaki boğalarla çiftleştiriliyor. Besili boğalar sayesinde daha güzel danalar oluyor."

"Tamam xalo götürürüm."

Diğer işler zaten tahmin ettiği gibi köyün bostan, tarla işleriydi. Birlikte çalışıp birlikte yiyeceklerdi. "Bundan eyisi Şam'da kaysı" diye geçirdi içinden.

Sate Ana, Zahide'ye ekmek yapmayı ve süt sağmayı öğretecekti. Zahide süt sağmayı annesinden biraz öğrenmişti; ama burada yapılan ekmek, geldiği köyde yapılana pek benzemiyordu. Gözlerini Sate Ana'nın ellerindeki dövmelere dikerek, kızgın sacın üstünde çevirdiği yufka ekmeklerini yuvarlak bir sehpanın üzerinde, uzun oklava ile nasıl incecik açtığını izli-

* Gıdik: Keçi yavrusu

yordu. Kapının önüne koydukları tuluğu,* ayran yapmak için nasıl sallayacağını, içinde oluşan tereyağı topaklarını nasıl alacağını, tuluğun ağzını bağlayacağı ipi nasıl düğümleyip çözeceğini sırayla öğrenecekti.

Ayrılıklara ve kavuşmalara çok çabuk alışılan bu garip coğrafyada, Zahide açılan gönül kapılarından içeri girmişti bile. Daha yeni gelmiş olmalarına rağmen, insanların onları bu kadar erken kabullenmelerine hem şaşırmış hem de sevinmişti. Sate Ana'yı izlerken yalnız koyup geldiği anası aklına düştü. Keyifle gülen yüzü, kederle asıldı bir an. Hasta anneannesi ile yalnız bıraktığı anacığı ne yapıyordu şimdi?

***

---

* Tuluğ: Küçükbaş hayvan derisinin soyulup temizlenerek dikilmesi sureti ile ayran yapımı için kullanılan, üç ayaklı bir askının ortasına asılarak kullanılır. İçindeki ayranı sallayarak tereyağının ayrandan ayrılmasını da sağlar.

-4-

Munzur Dağları'ndan bin beş yüz kilometre uzaklıktaki Menderes Ovası'nda dört atlı, yüzlerinde öfke, yorgunluk ve kaybetmişlik duygusuyla kasabadan köye döneli bir gün olmuştu. Köyde kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Köy meydanındaki gerginlik, her köşeden hissediliyordu. Kahvede pişpirik oynayanlar bile pişti yaptıklarında düşük sesle seviniyor, yüksek bir kahkaha attıklarında mahcup bir şekilde diğer masalara bakıyorlardı.

Nedim bu işi çözmek için ne yapacağını şaşırmış vaziyette düşünüyor, Mehmet Efe'nin evine gitmekten de çekindiği için Mehmet Efe ve oğlunun nasıl bir ruh halinde olduklarından habersizce, sadece ilk cümlesini kurabildiği konuşmaları kafasında dolaştırıp duruyordu. Kemal Usta'nın yanına birkaç defa gidip gelmişti. Onun gurur ve dostluğa verdiği önemden dolayı yaşadığı mahcubiyet ve hüznü teselli etmek, ihanete uğradıklarını düşünen Mehmet Efe ve oğlunu ikna etmekten çok daha kolaydı. Asıl zorluk burnundan soluyan damat adayı evinin ateşini söndürmekti.

Akşama doğru cesaretini toplayan Nedim, Mehmet Efe'nin kapısını çaldı. Kapıyı açan hanımı içeri buyur etti. Mehmet Efe ve oğlu girişin sağındaki geniş odada, duvar diplerine yerleştirilen minderlere oturmuşlardı. Nedim kapıdan girince ikisi aynı anda ayağa kalktı. Çocukla selamlaşıp, Mehmet Efe ile tokalaşarak minderlere oturdular. "Geçmiş olsun" diyerek konuyu usulüne uydurarak açacaktı ki, damat adayı küfrü bastı.

"Ümmüğünü siktiğimin namussuzu, gebertiveycem ben onu!" Mehmet Efe, oğlunun, yanında misafiri de varken küfretmesine bozuldu; ama onun cevabının da aşağı kalır yanı yoktu.

"Ulen kak siktir git yavşağın dölü. Buluveyecekmiş de vurucekmiş. Ulen sen adam olaydın da sahip çıkıvereydin ya nişanlına. Açtırma benim bayramlık ağzımı. Çık ulen dışarı, çık."

Oğlu böyle bir tepkiyle karşılaşacağını hiç düşünmüyor olacak ki, küfrederken öne doğru verdiği göğsünü geri çekmeyi bile unutarak, önce babasına sonra Nedim'e baktı. Mehmet Efe'nin hışmından kaçmak için başka da bir kelime söylemeden dışarı çıktı. Mehmet Efe arkasından söylendi. "Somun pehlivan. Ulen bu ipneyi adam edemedim ya yazıklar olsun bana."

Nedim'in işi zordu. Bir yanda çok sevdiği Kemal Usta, diğer yanda daha eski arkadaşı delibozuk Mehmet Efe.

"Bak mıhtaar..." diye konuya giriş yaptı Nedim. "Seni ne çok sevdiğimi biliğsin. Yıllaadı birlikte yaşa dururuz bu köyde. İlk geldiğimde beni sen karşıladın, tıpkı Kemal Ustaları karşıladığın gibi" diye top çeviriyordu ki Mehmet Efe gürledi.

"Nedim, sana sevgim ve hürmetim çoktur sen de bilin. Emme sakın o ırz düşmanını savunmayasın, valla kötü oluruz bilesin gari."

"Yok Efe, ben Kemal Usta diyom iyi insandır."

"İnsanlığı batsın be! Sööle ona bu köyü terk etsin, yoksa oluceklere ben karışmam."

"Ne diyon Efe hiç oluu mu öyle şey, suçu nedir Kemal'in?"

"Eğitim vereydi itine, başkasının ırzına göz dikmesine mâni olaydı."

"Ne bilsin be mıhtar. O da çok üzgün."

"Peh üzgünmüş bok yesin!"

Daha fazla uzatmayı göze alamayan Nedim konuyu değiştirmeye çalışsa da muhtarın konuşmaya keyfi hiç yoktu. Yeni bir konu açmanın tek yolu vardı. Nedim de o çareye sarıldı, Eleni'ye!

***

Mübadele ile, Türkiye'den Yunanistan'a gönderilen Eleni ve ailesinin yerleşeceği ev, Nedim'in ayrılacağı evdi. Ancak araç bulunamadığı ve diğer hazırlıklar tamamlanmadığı için Nedimler henüz evden ayrılmamıştı. İki mübadil aile aynı evde bir haftayı birlikte geçirmişlerdi. Ne garip bir çelişkiydi, aynı ülkede yaşamalarında sakınca görülen insanlar aynı evi, aynı ocağı gayet güzel paylaşıyorlardı. Kimin misafir, kimin ev sahibi olduğunun anlaşılamadığı, gidecek olanların gitmeye, eve yerleşecek olanların da yerleşmeye niyetleri olmadığı için, bir hafta boyunca Eleni'nin ailesi kıyafetleri dışında hiçbir şeyi bavullardan ve sandıklardan çıkarmamış, Nedim ve ailesi de yola çıkacakları günün sabahına kadar eşyalarını toplamamışlardı.

İki aile de sanki yeni bir kanun çıkacak ve "Mübadele iptal oldu!" diyeceklermiş gibi bir beklentiyle davranmaya başlayınca, Nedim ve ailesi ev sahipliğini, Eleni ve ailesi de misafirliği oynamaya başladılar. Evin bir odasını Eleni'nin annesi için düzenlediler. Anneanne ve Eleni de misafir için ayrılan küçük odaya geçtiler. Nedim, karısı ve dört yaşındaki oğlu ile iki yaşındaki kızı yatak odasında uyuyorlardı. Mutfakta yemekleri ilk günler Nedim'in karısı yapsa da iki gün sonra Eleni ve annesi de ona yardım etmeye başladılar. Eleni dalgınlıkla iki günde üçüncü bardağı da kırınca, Nedim'in karısı genç kızı köşedeki yer minderine oturtup, sormaya başladı.

"Söyle be güzel kızım neyin var senin, kaç gündür görürüm ağlar durursun gizli gizli?"

Omzundaki elin samimi dokunuşu, Eleni'nin hıçkırıklarla ağlamasının ateşleyicisi oldu. Genç kızın hıçkırıklarını içeriden duyup kapıya koşan anneanneye, kızı göğsüne bastıran kadın, eliyle çıkmasını ve sakin olmasını işaret ettikten sonra

kızı kucağına uzatıp, başını okşayarak, yanık bir Balkan türküsü söylemeye başladı:

"Çalın davulları çaydan aşağıya ammaaaan
Mezarımı kazın bre dostlar
Belden aşağya.
Mezarımı kazın bre dostlar belden aşağya

Koyun sularımı kazan doluncaya ammaaaan
Aman ölüm zalim ölüm
Üç gün ara ver.
Al başımdan bu sevdayı götür yara ver.

Selanik içinde selam okunur ammaaaaan
Selanın sedasının bre dostlar
Cana dokunur.

Gelin olanlara kına yakılır ammaaaan
Aman ölüm zalim ölüm
Üç gün ara ver
Al başımdan bu sevdayı götür yara ver."

Türkünün sözleriyle, kadının kucağı gibi sıcacık sesini dinlemek Eleni'yi sakinleştirmişti. Kadın, kucağındaki titrek fidanın başının altına bir yastık koyarak odadan çıktı.

Eleni "Neden buradayım?" sorusuna bulamadığı yanıtları ararken uykuya daldı. Dışarıya çıktığında merak ve üzüntüyle bekleyen anneanne gözlerini Nedim'in karısının gözlerine dikmişti bile.

"Karasevda ile gençlik ateşi gurbette buluşursa, insanı kül eder hanım teyze. Sizing kız fena sevdalanmış."

"Mümkünatsız sevda" diye mırıldanan anneanne, eşi öldüğü günden beri giyindiği siyah elbiselerinden birini düzeltip sandığa yerleştirirken. "Ah Eleni yavrimu!" diye sessizce içini çekerken, bir yandan da anlatmaya başladı.

Türkiye'de ilkokuldan itibaren aynı sıraları paylaştığı Müslüman bir Türk'le ortaokuldan sonra iyice yakınlaşmış, ilişkilerine bir isim verilmemiş olsa da, onlar hayatlarını birlikte devam ettirmenin sözünü birbirlerine vereli üç yıl olmuştu. Oğlanın askerlik sorunu hallolduktan sonra, evlenip güzel bir yuva kurmanın pembe hayallerine dalıyordu sürekli. Askerlik yaşı gelir gelmez oğlan askere gitti.

Askerdeyken ara sıra Eleni ile yazışma olanağı bulan Mehmet, bir tutam saçını ve göğsünde sakladığı bir mendili göndermesini istedi. Eleni de ilk mektubunun içine ucundan kesip, yine saçıyla bağladığı bir tutam saç ile, iki gece boyunca göğüslerinin arasına yerleştirerek uyuduğu, kokusunu iyice içine sindirdiği beyaz bir mendili, iki haftada bir köylerine gelen postacıya evdekilere fark ettirmeden teslim etmişti.

Mehmet'in ailesi Rum gelin almayacaklarını defalarca söylemelerine rağmen, Mehmet ısrarına devam ediyordu. Ne var ki askerlik zamanı gelmişti ve aile tartışmaya gerek duymadan çocuklarını askere gönderdiler. "Ne de olsa gençlik aşkıydı, askerlikte bu ateş sönerdi" diye düşünüyorlardı. Kendilerine tek satır mektup yazmayan çocuklarının Eleni'ye ara ara mektup yazdığını, kızları aracılığıyla Eleni'den öğrenince, düşündükleri gibi "gözden ırak olanın gönülden de ırak olacağı" düşüncesinin bu ilişkide tutmadığını anladılar. Bazen ayrılığın, aşkın

kendini temize çekmesi için derin bir olanak olduğunu galiba gözden kaçırıyorlardı.

Artık askerliğin son zamanlarında ve Eleni ile Mehmet'in sabrının tükenmeye başladığı sayılı günlerde, kara bir haber yayılmıştı. Rumlar ve Türkler yer değiştirecekti! Acı ve ayrılık dolu mübadele ile halklar karşılıklı savrulmaya ve zorunlu göçe mahkûm edilmişti.

Eleni bir türlü anlamlandıramadığı bu yer değişikliğinde, anayurdundan sürüldüğü hissine kapılıyordu. Onun aidiyeti Ege'nin yemyeşil bu şirin köyü, askerdeki sevgilisi, bütün sırlarını paylaştığı arkadaşları Fatma ile Firdevs, bahçede baktığı can dostu köpeği, iki yıldır evlerinde besledikleri kedisiydi. Geride bıraktıklarının yürek sızısıyla nereye gidecekti? Askerden bir hafta sonra gelecek Mehmet'e duyduğu aşk acısının dışında neyi götürebilecekti ki yanında?

***

Askerliğinin bitimine bir hafta kala, pembe düşlerini zifiri karanlığa çeviren haberi, bölüğün habercisi de olan arkadaşı Ahmet Çavuş'tan almıştı. Önce kendisiyle dalga geçtiğini düşünüp umursamıyor gibi görünse de, komutanın masasını temizlerken gördüğü resmi yazı, bir kazan kaynar su olup başından aşağı dökülüverdi. Eleni ve ailesi gönderilecekti!

Mehmet askere alındığı Doğu Cephesi'ne gittiğinde, Batı'da işgal kuvvetleri Ege ve çevresine saldırmaya başlamışlardı. İzmir'e İtalyanların saldırması beklenirken İtilaf Devletleri'nin ani kararıyla Yunan ordusu ile İzmir ve çevresinde şiddetli çatışmalar başlamıştı. Birbirine bu kadar yakınlaşmış iki halkı ayırmanın en rahat yolu buydu galiba. Orduları karşılıklı savaşan iki halk ne zamana kadar dost kalabilirdi ki? Yunan ordusunun ilk saldırılarıyla kayıp vermeye başlayan ve geri çekilmek zorunda kalan ordu, İnönü Savaşları'yla birlikte yeniden hâkimiyeti ele geçirmeye başlamıştı. İnönü Savaşları'ndan galip çıkmasalardı, Mehmet ve arkadaşlarının bulunduğu bölük de Ankara'ya gönderilmek üzere hazırlanmıştı.

Yaz aylarına kadar süren fırtına öncesi sessizlik, temmuz ayında Yunan ordularının yeni bir saldırısıyla bozulmuştu. Yunanlılar güçlü bir orduyla Afyon, Eskişehir ve Kütahya'yı ele geçirmişlerdi. Düzenli ordu yenilerek Sakarya'nın doğusuna çekilmek zorunda kalmıştı. Hedef tabii ki Ankara'ydı. Büyük bir kuşatma harekâtı başlamıştı. Kuşatma ile birlikte

Mehmet'in de bulunduğu bölüklerden birkaç tanesi Ankara'ya doğru yola çıktı. Ankara'ya vardıklarında ordu karşı taarruza geçmiş ve Yunan askerlerini Ankara ve çevresinden püskürtmüştü. Bu büyük başarıda, savaş alanında bulunmasa da Ankara'da ordu karargâhında olduğu için Mehmet'in mutluluğu ve heyecanı daha da artmıştı. Savaş zaferle sonuçlanınca, Mehmetler yeniden Doğu Cephesi'ne döndüler ama Doğu'da kalmaları da çok uzun sürmedi. Yurt genelinde seferberlik ilan edilmiş, Doğu Cephesi'ndeki askerleri Batı'ya kaydırma kararı alınmıştı. Mehmetler önce Kayseri'de sonra da Ankara'da görevlendirildiler.

Bir yıl boyunca hazırlık yapan ordunun bir parçası olarak Ankara'da askerliğini devam ettiren Mehmet'in en çok üzüldüğü şey, Yunan ordularıyla savaştıkları için, Türkiye'deki Ortodoks Rumların, halk ve asker arasında düşman bellenmeye başlanmasıydı. Zaten bir gayrimüslim ile evlenmesine izin vermeyen hacı babasına, bir de "Rumlara ölüm!" nidalarıyla bağıran amcaları eklenecekti şimdi.

Yunan ordusunu Anadolu'dan çıkarma kararlılığındaki ordu, 9 Eylül sabahı İzmir'e vardığında, Yunan ordusunun bütün umutları Ege Denizi'ne dökülmüştü. Onları savaşa yollayan Müttefikler, sanki yaşanan kıyımın kendileri ile ilgileri yokmuş gibi, Yunan donanmasının arkasından şarkılar çalarak, et ve tırnak olmuş bir halkın tırnaklarını etten ayırmanın keyfiyle kadeh kaldırıyorlardı.

Büyük savaş sonrası imzalanan Mudanya Mütarekesi ile ordular savaşı sona erdirdi. Yunan kuvvetleri Türkiye topraklarındaki bütün güçlerini geri çekecekti. Yunan kuvvetleri geri çekilirken, özellikle savaşın yoğun yaşandığı bölgelerdeki Rum kökenli insanlar apar topar kaçmaya çalışıyorlardı. Çünkü

halk arasında, yaşanan acıların intikamının sivillerden çıkarılacağı dedikodusu yayılmıştı. Yerini yurdunu bırakıp kaçanların evlerine ve tarlalarına bölgede güç sahibi insanlar konuyor, kendi yakınlarını oralara yerleştirerek daha fazla toprağın sahibi olmaya çalışıyorlardı. Benzer durum Yunanistan tarafındaki Türk aileler için de geçerliydi.

Mehmet için, kalan altı gün altı ömür gibi geliyor, günler bir türlü bitmiyordu. Terhis günü geldiğinde iki günlük tren yolcuğuyla nihayet köye varabildi. Eleni'yi görmek için sabırsızlıktan ölse de önce eve gidip anasının babasının elini öpmesi gerekiyordu. Babası onun şerefine o günden bugüne değerini kaybetmemiş, Anadolu insanının şölen ve özel yemeklerin ağır yemeği kuzu çevirme yaptırmış, yakın akrabalarını da davet etmişti. Ne de olsa Mehmet askerliğini aslan gibi yapmış ve artık Efe olmak için bir adım daha atmıştı.

Artık yaşlanmaya başlayan babası uzun süredir ağzına sürmediği ev yapımı rakıdan komşudan rica etmiş, keyifle iki kadeh rakısını içmişti. Babasının uyku saati gelip, akrabalar yavaş yavaş çekilince Mehmet, kız kardeşinden Eleni'yi evlerinin yanına çağırmasını istedi. Saat biraz geç olmuştu; ama askerden yeni gelen birisinin sevgilisiyle buluşması için engel değildi.

Eleni mavi gözlerinin ışıltısıyla lacivert geceye meydan okurcasına karşısındaydı. Aylarca hasret kaldığı gözler şimdi karşısında, kirpikleri kaşlarına değerek ona bakıyordu. Bu gözlere daha fazla bakamayacağını anlayınca Eleni'yi sıkıca kendisine çekti. İki yıldır kokladığı mendildeki kokuyu kaynağından içine çekti. Mendildeki koku, gecenin karanlığında, kilometrelerce ötede ava çıkan bir kurdun iştahını açacak kadar tazeydi. İki yılda daha da serpilip güzelleşmişti Eleni. Dolunayın saçlarına vurduğu yerlerden yayılan pırıltılar gözlerini

kamaştırıyordu. Boynuna doğru eğilip, boynunun bittiği noktayı koklayarak öptü. İçinde bir karıncalanma hissetmesi ile sertleşmesi bir oldu. Utanıp geri çekildi.

Ona göre erkek adam sevdiği kadın için böyle şeyler düşünmemeliydi. Sevdiği kadın saf ve namusluydu. Cinsel düşler aşkını kirletebilirdi. Askerdeyken Eleni'yi düşünürken hiç böyle olmamıştı. Alman askerlerinden birinin arkadaşına verdiği renkli dergide gördüğü iri memeli, dolgun kalçalı sarışın kadınların şehvet dolu bakışlarına dalarak boşalıyordu.

Kendilerine verilen iki sabundan bir tanesini delen bütün arkadaşları gibi Mehmet de sabununun ortasını delip, koğuşun elden ele dolaştırdığı renkli dergi ile tuvalete gidip kısa bir sürede sonlanan el işçiliğiyle boşalıp, yatağına uzanıyordu. Koğuştaki dergi de, derginin içindeki kadınların hayalleri de sadece koğuştakilere aitti. Dergiyi kesinlikle başka koğuşa vermiyorlardı.

Sabun, el ve dergi işbirliğiyle işini halledip, abdestini aldıktan sonra koğuşa girip dergiyi başka bir askere vererek ranzaya uzanıyordu. Elinde dergi ile koğuştan çıkan, abdest almadan koğuşa giremezdi. Cenabet yatarlarsa bütün koğuşun başına fena şeyler geleceğini, kendi günahları yüzünden arkadaşlarının da cezalandırılacağını askere geldikleri ilk gün kara kaşları bitişik bölük çavuşu, koğuş düzenini anlatırken söylemişti. Tekrar ettirmeyi de unutmamıştı.

"Ne yapıcekmişiz ha! Cenabet uyumiycakmışız. Tamam mı beyler?"

Mehmet, Eleni'yi düşünmeye, abdestini aldıktan sonra başlamaya gayret ediyor, onu hep evinin içinde büyüttükleri çocuklarına bakarken hayal ediyordu. Dergideki koca göğüslü kadınların memeleri şehveti temsil ederken, Eleni'nin süt ko-

kan memeleri, sadece doğacak çocuklarının emmeleri içindi. Onu başka türlü düşünemezdi. Evinin hanımı, çocuklarının annesi olacak, sevdiği temiz kızdı o.

Şimdi sertleşmesinden utanıp geri çekilince Eleni'nin yüzünü bir daha gördü. Ne çok özlemişti onu. Eleni de Mehmet'in yolunu gözlediği iki yıl boyunca çektiği hasretin ve beklediği asker yolunun bitmesine çok seviniyordu; ama kavuşamadan ayrılacaklardı galiba. Bu düşünce kafasından geçince gözlerinden dökülen yaşlarla ağzından ilk cümle çıktı.

"Bizi gönderiyorlar Memedim, gönderiyorlar!"

"Bırakmam seni Eleni, bırakamam!"

***

-5-

Akşamki buluşmanın üzerinden iki gün geçmiş ama Eleni ile görüşemiyorlardı. Konuyu babasına açacak oldu. Annesi önceden onu uyardı. "Bak oğlum, baban dindar bir adamdır, ecnebiden kız almana müsaade edeğ mi hiç, aklın alıyo mu?" diyen annesini umursamasa da, söylediklerinin yakın gerçekliği yüzüne tokat gibi çarpınca acele etmesi gerektiğinin farkına vardı. "Zaten birkaç güne kalmaz gidivecekler duymadın mı? Onlaa kendi memleketlerine gidiceklee, bizimkileeğ de buraya dönüveceklermiş."

Yine de konuşmak istiyordu babasıyla. Odaya girdi. Babası iki amcasıyla oturmuş tarladan ne kadar mahsul alacaklarının hesabını yapıyorlardı. Evde dolaşan genç çocuk, çoğu zaman tarladaki ekinden daha önemsiz olduğu için onu görseler de hiç umursamadan, konuşmalarına devam ettiler. Araya giremeyeceğini anlayınca kapıya doğru yönelmişti ki amcası seslendi.

"Hey bizim oğlan, gel bakem sen de otur şöyle, artık Efe oluyon be, gel hele sen de öğren şu tarla tapan işlerini, biz artik yaşlanıyoz, işin ucunu tutuver sen de gari."

Geçip yanlarına oturdu ama aklı onlarda olmadığı için konuştuklarından hiçbir şey anlamadan, uyku vaktine kadar orada kaldı. Babası amcalarını uğurlar uğurlamaz, "Hadi hanım uyuyuverelim sabah çok işimiz va..." diyerek konuşmasına fırsat vermeden odasına gitti. Annesi de beyinin arkasından, elinde bir ibrik dolusu sıcak suyla odaya yöneldi.

Ne olmuştu da yan yana, iç içe yıllarca yaşayan iki halk birbirinden ayrılıyordu? O askerdeyken burada aşklar savaşa nasıl yenik düşmüştü? Askerliğini iki yıl doğuda yaparken Yunan ordusuyla Ege'de çatışmalar olduğunu duymuş, fakat bunun köylerinde yaşayanlarla ilgisini kuramamıştı. Birlikte büyüdüğü arkadaşlarıyla tek farkları onun babasıyla cuma günleri camiye gitmesi, arkadaşlarının ise pazar günleri ailece kiliseye gitmeleriydi. Bunun için de savaşılmayacağına göre bu kavga nedendi? Aynı toprakları vatan bellemişler, aynı dili konuşuyorlar, aynı oyunları oynayıp, aynı kızlara âşık oluyorlardı. Kan kardeşi Dimitri'nin parmağından akıttıkları kan, kendi parmağından vücuduna geçmemiş miydi? İlk aşkı Eleni'ye emanet verdiği kalbi geri alırsa o kalp artık çarpar mıydı?

Uykusuz geçen bir gecenin sabahında Mehmet, babasının yüzünü yıkaması için, testi ile avuçlarına su döktükten sonra testiyi yere bırakıp, anasının getirdiği beyaz havluyu babasına uzattı. Önce bıyıklarından dökülen suyu kurulayıp, sonra da havluyu yüzünün tamamında dolaştıran babasının sabah mahmurluğundan yararlanmak için hemen konuya girdi.

"Ben evlenmek istiyom baba!"

"Vay yiğidim evlencen tabi ya, evlencen de bana torun veğcen. Hem de erkek torun. Duyuyon mu hanım senin oğlan efe olmuş evlenmek istiyoğmuş." Annesi kiminle evlenmek istediğini bildiğinden olsa gerek, olmayacak duaya âmin dememek

için gülümsemedi bile. Karısının kayıtsız kalan halini görünce Mehmet'in babasında şimşek çaktı.

"Kiminle evlencen bakiim de hele!"

"Eleni ile, bilirsin Yorgo Amca'nın kızı."

"Ne! Eleni mi? Sen unutmadın mı o Rum kızını! Ben ecnebiden kız istemem Mehmet, helal süt emmiş bir Müslüman bulup evlendirecem seni. Zaten gidivecekler yakında, bela olup durma başıma, valla evlatlıktan reddederim gari haberin ola!"

"Evlenirsek gitmez Eleni, askerde söylemişlerdi, Müslüman ile evlenenler gönderilmiyecekmiş. Hem çağırırız imamı geçer bizim dinimize n'olcek?"

"N'olcekmiş, zıkkımın kökü olcek! Ulen beni rezil mi etçen bütün köye! Yıllarca Rum çetelerle uğraşıp durdum. Şimdi de başıma Rum kızını bela etme. Ailemizin bir adı va, bir şanı va be, soyumuza yakışı mı Müslümanla dururken Rumlardan karı almak hı?"

Babasının onu dinlemeden, sinirli tavırlarının dozunu artırarak söylenmesiyle, konuşmak iyice anlamsızlaşmaya başladı. Mehmet de ilk defa babasına arkasını dönüp evden çıktı. Babasının küfürle karışık söylenmelerini evin bahçesini terk edene kadar duydu. Dönüp ona laf yetiştirmeye gerek yoktu. Bahçe kapısından dışarı çıktığında Eleni'yi kaçırmanın yollarını düşünüyordu.

***

Mehmet, hızlı adımlarla Eleni'nin evine yönelmişken, bir yandan da onunla veya annesiyle karşılaşırsa neler konuşacağını aynı hızla düşünüyordu. Arkasına takılıp peşi sıra gelen yaşlı köpeklerini geri döndürmek için iki defa dönüp küçük taş atmasına rağmen, emektar bekçileri iki yıllık özleminden olsa gerek, Mehmet'in peşinden ayrılmıyordu. Birkaç evin yanından geçtikten sonra bahçesinde iki genç kangalı olan Ahmet Dayı'nın evinin sınırı, köpeğin geri dönmesinin hayrına olduğu yerdi. Yaşlı köpek de içgüdülerinin hayat kurtarıcılığı gerçekliğine kulak verip eve doğru geri döndü. Genç kangallar ayaklanıp dev bedenlerinden beklenen kalınlıktaki sesleriyle havlamaya başlayınca, yaşlı köpek dökülmek üzere olan dişlerini gösterme gereği bile duymadan, kuyruğunu da bacaklarının arasına sıkıştırmadan yürüyüşünü hızlandırdı...

Yaşlı köpeğin geri dönmesiyle sakinleşmeye başlayan kangallar, Mehmet bahçenin önünden geçince tekrar yüksek sesle havlamaya başladılar. Köpeklerin seslerini duyup dışarı çıkan Ahmet Dayı, Mehmet'i görünce selamlaşmak için yaklaştı. Mehmet'in durmaya vakti de keyfi de yoktu ama Ahmet Dayı'yı artık görmezlikten gelemezdi. Bahçe kapısının önünde selamlaştılar.

"Nire giden be bizim oğlan sabeh sabeh?" Cevap vermeden gidemezdi fakat Eleni'ye gittiğini de söylemek istemiyordu. "Hiiç, bakkale gidiveriyom."

"İlahi kocaoğlan. Ulen bakkal açıldı da bizim mi haberimiz yok?"

Pembe yalanı tutmamıştı. İki yıllık askerlikte birçok yerde

gördüğü bakkalların henüz köylerinde açılmadığını utançla hatırlayıp, kafasını önüne eğerek hızla bahçe kapısından uzaklaştı.

Ahmet Dayı, "Bu deli oğlan bi iş çeviriyo ame dur bakem" diye düşünerek evin kapısından içeri girdi.

Elenilerin evinin önüne geldiğinde bahçedeki köpek havlayarak bahçe kapısına koştu. Ahmet Dayı'nın kangalları kadar iri olmasa da akbaş kırması beyaz köpek, evini koruyacak kadar cesurdu. Köpek, ev halkından birisinin gelmesi için bahçe kapısının dışında duran Mehmet'e yaklaşıp havlıyor, evin iç kapısına kadar koşuyor, sonra geri gelip yeniden havlamaya devam ediyordu.

Evin kapısından Eleni çıktı. Mehmet'i kapıda görmenin şaşkınlığı ile köpeği susturmanın telaşı arasında koşarak köpeğin yanına gidip kafasını okşadı. Anası içerideydi. Sesi duyup çıkar da Mehmet'i orada görürse çok kızardı. Sakinleşen köpek geri çekilip ağacın altına uzanınca Eleni kapıya koştu.

"Mehmet neden geldin? Bir haber edeydin valla anam çok kızar. İçeride hazırlık yapıyoz gitmek için."

"Ben de bu yüzden geldiydim Eleni. Hiçbir yere bırakmıyom seni. Alıvecem nikâhıma seni."

"Biz yarın ya da öbür gün gidiyoz Mehmet. Hem baban izin vermez bizim evlenmemize. Zaman artık tükeniyor, her an haber gelir 'at arabalarına yükleyin eşyalarınızı' diye."

"İzin vermesin gayri n'apalım kaçıveririz burdan."

Eleni cevap veremeden evin kapısı açıldı. Annesi ve anneannesi evden büyük bir sandığı zorla dışarı çıkarmaya çalışıyorlardı. Gözleri ve kafasıyla Mehmet'e gitmesini işaret ederek, iki kadına yardımcı olmak için evin eşiğine yöneldi.

Mehmet bu işi yapacağına kesin emin olarak, bahçe kapısından uzaklaşıp, Dimitri'ye durumu anlatmak için köyün yamacından aşağıya doğru koşmaya başladı. Hemen bir hoca bu-

lup şahitlerin huzurunda nikâhını kıydıracak, sonra da acilen hükümet nikâhı yaptırmak için kasabaya inecekti. Ona yardım edebilecek en yakın kişi, buraları terk etmek zorunda kalacak olan kan kardeşi Dimitri'yi görünce sımsıkı sarıldı.

Bir meçhule gitmeye hazırlanan Dimitri de, kendi acısını bal eyleyerek, o balı arkadaşının yarasına merhem olarak sürmeye başladı. Yardım edecekti. Acele etmeleri lazımdı. Birinci konvoy yola çıkmıştı. Onların gitmesi de an meselesiydi. Elenilerin evine kız kardeşini yollayıp, kendi evlerine çağıracaktı. Hep birlikte detaylı bir şekilde değerlendirme yapmayı önerdi.

Mehmet'e göre, sadece Eleni'yi yakından görebilmek bile bu fikrin parlak bir fikir olması için yeterliydi. Dimitri'nin kız kardeşi ve Eleni bir süre sonra birlikte döndüler. Mehmet heyecandan, Eleni ise daha çok korkudan ve telaştan titreyerek birkaç kelime konuştuktan sonra, söze Dimitri girdi. Yarın önce köyün hocasını Mehmet'in babasının haberi olmadan ikna edip dini nikâh kıyılacak, sonra kasabaya gidilerek hükümet nikâhı kıyılacak ve alınan evraklar resmi makamlara verilerek Eleni'nin burada kalması sağlanacaktı. Mehmet'in ailesi bir süre sonra nasıl olsa kabulleneceklerdi.

Resmi işlemleri hızlandırmak için Mehmet'in kasabada tanıdığı birkaç kişi vardı ama onların da babasına söyleme ihtimalleri çok yüksekti. Bu işi de Dimitri üstlendi. Kasaba esnafından tanıdıkları vardı. Ve Dimitri'yi severlerdi. Bir kasabada tanınan bir esnafın yapamayacağı iş neredeyse yoktu. Bir nikâhı da herhalde hemencecik hallettirirlerdi. Üzülmemelerini, bu işin düşündüklerinden daha kolay olacağını söyleyerek ikisini de rahatlatan Dimitri, kan kardeşini içerideki odaya davet etti. Eleni, ailesinin merak edeceğini söyleyerek izin istedi. Sabah saat yedide bu evde buluşmak üzere sözleştiler.

Kan kardeşi ile odasına giren Dimitri, odadaki sandıktan iki ayrı torba çıkardı. Büyük olanındaki babasının el yapımı tabancası ile, küçük kesedeki altınlardan üç tanesini Mehmet'e uzattı. Ne olduğunu anlayamayan Mehmet sağ eliyle silahı alıp incelemeye başladı. Siyah uzun namlusunun üzerindeki nişangâhı, muhtemelen yere düşüp hafif eğilmiş gibiydi ama bu küçük kusur silahın göz alıcılığına engel olamıyordu. Sedef işlemeli kabzası, mermilerin yerleştirildiği toplu hazinesi, horozu geri çekip mermi toplusunu çevirdiğinde çıkan kusursuz ses, silahın iyi bir elden çıktığını gösteriyordu. "Beğendin mi?" diyen Dimitri'ye cevap vermeden evet anlamında kafa sallayıp, silahla ilgilenmeye devam etti. İnceleme faslını bitirdiğinde tabancayı tekrar Dimitri'ye uzattı. Dimitri avuç içini kapatmadan tabancayı Mehmet'e doğru iterek, "Artık o tabanca senin kardeşim. Biz buradan gidiyoruz. Yolda silah taşımamız yasak. Zaten başımız yeterince belada, bir de tabanca yakalatıp uğraşmayalım" dedi. Silahı çok beğenmesine rağmen arkadaşına ait tabancayı ganimet gibi alıp götürmek istemiyordu Mehmet. Arkadaşının kararsızlığını fark eden Dimitri devam etti. "Emanet kabul et canım kardeşim. Koparıldığımız bu topraklarda, bir gün yeniden buluşabilirsek, birlikte sevinçle havaya sıkmak için kullanırız. Bu altınlar da sana düğün hediyemdir. Eleni ile mutluluklar dilerim."

Mehmet kemerinin içine yerleştirdiği tabancası ve cebine koyduğu üç altınla eve doğru dönerken, yeni bir hayata başlayacak olmanın heyecanını yaşıyordu, eve vardığında, mutluluk hayallerinin kâbusa dönüşeceğini bilmeden.

***

Sabah babasının hışmından kaçarak evden çıkan Mehmet, tekrar eve dönerken içeri girip girmemenin kararsızlığıyla bahçe kapısını aralayıp sessizce girişe yaklaştı. Evin hafif aralık kapısından dışarıya ağlama sesleri geliyordu. Sessizlik anlamını yitirdiği için hızla kapıyı açıp içeri girdi. Babası girişteki sedirde sırtüstü hareketsiz yatıyor, annesi ve halası da başında ağlıyorlardı.

Sabah kendisine sinirlenen babası öfke kusarken, şiddetli bir sarsıntı geçirip kalbini tutarak yere yığılmıştı bir anda. Zorlukla kaldırıp yatağa yatırmışlardı. Gömleğinin yakasını gevşetip, cepkeninin düğmelerini açarak başının altına iki yastık koyup uzanmasını sağlamıştı evdekiler. Bir süre böyle yattıktan sonra kendine gelmiş, ayağa kalkıp evin içerisinde biraz dolaşarak sinirini boşaltmaya çalışmıştı.

Akşama doğru uzun zamandır içmemeye gayret ettiği tütünü kalınca sarıp derin bir nefes çekmeye çalışmıştı. Daha ilk nefesi çekip henüz duman ciğerlerine ulaşmıştı ki yoğun bir öksürük krizine tutulmuştu. Göğsüne bıçak gibi saplanan bir ağrı nefesini de kesmiş, hırıltılar çıkararak tekrar yere yığılmıştı. Eşi ve evde bulunan kız kardeşi kollarından tutarak kendisinin de son bir gayretiyle sedire uzatmışlardı. Ne olduğunu anlayamadıkları bu durumu kardeşlerine bildirmişler, kardeşlerden en küçüğü de kasabadan doktor getirmek için iki atı arabaya koşup, hızla kasabanın yolunu tutmuştu.

Şimdi başında eşi ve kız kardeşi kısık sesle ağlarken, köyün ebesi ne olduğunu anlamaya çalışıyordu. Bir günde iki yere yığılması hayra alamet değildi. Uyur vaziyette hafif hafif nefes alıp veren hasta hiç de iyi görünmüyordu. Rengi iyice soluklaşmaya başlamış, nabzı neredeyse duyulmayacak kadar yavaşlamıştı. Mehmet şaşkınlığından sıyrılıp babasına ne olduğunu sordu. Odadaki üç kadından ikisi ağlayan ve kızan gözlerle kendisine bakıp tekrar önlerine dönüp ağlamaya devam ederken, ebe kalp krizi geçirdiğini düşündüğünü söyledi. Tam emin olmadığından daha fazla yorum yapmak istemedi ve elindeki ıslak bezle hastanın yüzündeki teri silmeye devam etti.

Saat gece yarısını geçtiğinde kapıdan Mehmet'in amcası ve babasının aile dostları da olan kasabanın doktoru girdi. Artık babası nefes almakta iyice zorlanıyor, kalbi duyulmayacak kadar yavaş atıyordu. Doktor elindeki stetoskop ile önce kalbini dinledi. Sonra tansiyon aletiyle tansiyonuna baktı. Neler olduğunu yolda amcasından öğrendiği için odadakilere herhangi bir soru sormadan amcasıyla dışarı çıktılar. Mehmet de peşlerinden çıktı.

Babası enfarktüs geçirmişti. Ve muhtemelen aynı gün içerisinde iki kere. Şu anda vücudu ve kalbi çok yorgun düşmüştü. Burada herhangi bir müdahalede bulunamazlardı. Sadece kanını inceltecek bir iğne yapıp kasabaya götürmeleri lazımdı. Ayrıca taşlı köy yolunda yapacağı yolculuk da yeterince tehlikeliydi. Doktor tekrar odaya girdi. Ayaklarının altına iki kalın minder koyup kalbe daha fazla kan gitmesine yardımcı olup, kan inceltici iğne yaptı.

Arabayı yeniden hazırlayıp yola çıktılar. Amcası ve doktor ile birlikte Mehmet de arabaya bindi. Biraz da sebep

olduğunu düşünmenin vicdan azabıyla, babasının mutlaka yanında olmalıydı.

Hastaneye vardıklarında hastanın durumu iyice ağırlaşmıştı, doktorlar uzun süre uğraştıktan sonra "Bundan sonrası Allah'a kalmış" diyerek gecenin sonunda odadan ayrıldılar. Sabahın ilk ışığı, Mehmet'in, gözlerini karanlığa yatıran babasının yüzüne örtülmüş çarşafın üzerine değip, çaresizliğe ve kedere yenik düşmüş iki erkeğin karanlıkta döktükleri gözyaşlarının kirpiklerinde bıraktığı izleri parlatıyordu. Yapılan müdahaleler sonuç vermemiş, Mehmet'in babası kurtarılamamıştı.

***

-6-

Eleni'nin ailesine akşam haber gelmiş, sabah arabaların hazır olacağı ve kafilenin yola çıkacağı bildirilmişti. Eleni ne yapacağını şaşırır vaziyette konuyu annesine söyleyip söyleyememenin kararsızlığı içinde kıvranırken, yarın sabah saat yedide Mehmet ile buluşacağı için yapmak istediğini mutlaka annesine söylemeliydi.

Annesinin peşinden yatak odasına girdi. Onun girdiğini fark etmeyen annesi sandıktan çıkardığı siyah beyaz fotoğrafa uzun uzun baktıktan sonra göğsüne bastırıp, hıçkırıklarla ağlamaya başladı. Kucağındaki fotoğraf Eleni'nin birkaç yıl önce kaybettikleri babasıydı. Mermer ustası babasını, kendi çırağı tarafından yapılan mermerden mezarıyla bir başına bırakıp gitmek zorunda kalıyorlardı.

Birlikte ölmeyi düşündüğü kocasından geriye bir mermer mezarı kalmıştı bir de kucağındaki siyah beyaz fotoğrafı. Gizlice mezarlığa gidip sarıldığı soğuk mermer bile çok görülmüştü ona. Anılar siyah beyaz fotoğrafa sığamayacak kadar sahici ve yakıcı iken, tutunacak ve dokunacak başka bir şey kalmamıştı

elinde. Anlam, gri bir yalnızlıkta, kapalı bir sandıkta barınmak zorundaydı artık. Fotoğrafı sandığa usulca yerleştirdikten sonra geri döndü. Karşısında bir anda Eleni'yi görünce önce korkuyla karışık şaşırdı, sonra kızına sımsıkı sarıldı. Fotoğraftan alamadığı kokuyu, hissedemediği sıcaklığı kızının boynundan almaya başladı. Ana kız bacakları uyuşuncaya, gözpınarları kuruyuncaya kadar birbirlerinden ayrılamadılar.

"Ah yavrimu gidiyoruz babanı tek başına bırakarak..."

"Anne ben gelmiyorum. Yarın Mehmet'le nikâh yapacağız."

Sevdiğini gömdüğü topraklara şimdi de tek varlığı kızını da nasıl bırakıp gidebilirdi? Artık iyice yaşlanan annesi ile Yunanistan'a gidip de ne yapacaktı? Nasıl tutunacaktı dalı olmayan hayat ağacına?

Eleni hiçbir şey söylemeden boşluğa bakar gibi kendisine bakan annesinin donmuş yüzünden bir anlam çıkarmaya çalışsa da başarılı olamadı. Sessiz, bir duvar kadar hareketsiz ve ifadesiz bakıyordu annesi. Bu hareketsizlik aşağıdan kendilerine seslenen anneannesinin sesiyle bozuldu. O anda kendine gelen annesi konuşmaya, daha doğrusu sayıklar gibi mırıldanmaya başladı. "Ne yapacak bir başına Eleni burada?" Kocası yoktu, şimdi bir de Eleni yanında olmazsa ölse daha iyiydi. Yalnızlık yazgısı kaderi miydi? O Müslümanlar Eleni'yi gelin kabul etmezlerdi. Burada başına bir iş gelirse kime sığınacaktı? Bu iş çocuk oyuncağı değildi. Geri dönüşü olmayan bir yola giriyordu... Giderek içinde güçlenen kederin ağırlığıyla, kendi kendine kurduğu cümleleri anlaşılmaktan iyice uzaklaşmıştı ki onlar aşağı inmeyince anneannesi oflaya puflaya yukarı çıktı.

"Kaç zamandır bağırıp dururum duymaz mısınız be ya?"

"Haydi hazırlıkları bitiriverelim sabaha yola çıkıcaz."

Annesi, konuşmadan anneannesi ile birlikte aşağı indi, Eleni de peşlerinden ağır adımlarla mutfağı toplamak üzere ayaklarını merdivenlere sürte sürte inmeye başladı. Anneanne odadaki anıları sandıklara doldurmaya koyulurken, annesi mutfağa Eleni'nin yanına geldi.

"A be yavrumi yapmayasın, kalmayasın burada, merakta koymayasın beni, bilirim seversin o oğlanı ama ondan sana yâr olmaz vre kızimu."

"Anne kararlaştırdık sabah erkenden buluşacağız. Seviyorum Memed'i. Çok bekledim bilirsin. Bırakamam şimdi onu burada. Gidemem buradan. Hem babamın mezarı da burada. Belki sonra sen de gelirsin geriye. Hep böyle yasak olmaz ya doğduğumuz bu topraklar bize."

Eleni kararlı, istekli ve yalvarırcasına onay bekledi anasından. Daha fazla dayanamadı ana yüreği, sımsıkı sarıldı biricik kızına. Eleni onlarla birlikte giderse mutluluğun, onun için bir ihtimalden bile çok uzak bir noktada olacağı kesindi. Kalırsa mutluluk, zor da olsa ihtimaldi yine de. Olur da buralardan geri dönmek isterse, Selanik'teki teyzesinin adresini bir kâğıda yazdırdı. "Umarım ihtiyacın olmaz" diye yeniden mırıldanırken, buluşma adresi olarak teyzesine ulaşmasını tembih ederek mutfaktan çıktı.

***

Sabah bir daha sesini duyamayacakları horozlarının ötüşüyle uyandı Eleni. Buluşma saatine bir saat vardı. Evden birlikte götürülecek eşyaların tamamına yakını toplanmış, gece uyudukları yataklar ile birkaç kıyafet dışında kalan eşyalar sandıklara ve çuvallara doldurulmuştu. Gece heyecandan aslında hiçbiri doğru düzgün uyumasa da Eleni'nin annesi hiç uyumadan sabahı etmişti. Eşyaları toparladıktan sonra, kızının başucuna oturmuş, gaz lambasının titrek ışığı altında uzun uzun kızını seyretmişti.

Ya bir daha göremezse bu güzelliği nasıl yaşardı? Sabah yine gelmesi için ısrar etse kalmaktan vazgeçmez miydi? Defalarca uyandırmak istedi ama kıyamadı. Eleni de fark etmişti annesinin kesik soluğunu ve iç çekerek ağlayışlarını. Gözlerini açmadan sessiz kalmayı tercih etse de annesinin iç çekişlerine daha fazla dayanamayarak, arkasını annesine dönerek uyku numarasına gözlerinden yaş akarak devam etmişti.

Anneanne kalaylanmış birkaç kap ile iki tencereyi bir çuvala yerleştirmeye çalışıyordu. Eleni anneannesine yardım etmek için daha büyük bir çuval bulup ağzını açarak tencereleri ve kapları yerleştirdi. Orada işi biten Eleni, ayrılık vaktinin geldiğini hatırlatmak için annesinin yanına vardığında sokaktan teker sesleri geldi. Birlikte pencereden baktıklarında iki atın çektiği araba bahçe kapısına yanaşmıştı. Buluşma saatine yarım saatten az bir süre kalmıştı. Annesinin önce ellerinden

öptü sonra sarılarak izin istedi. Sımsıkı sardığı kızını bırakmak istemiyordu annesi. Biliyordu ki kızının aşk diye atan kalbi hiçbir hükmü dinlemeyecekti. Anneanneye bir şey söylemeden kapıdan çıktı.

Arabacı eve girip eşyaları yüklemelerini, konvoyun iki saat içerisinde hareket edeceğini söyledi. Evde erkek olmadığını görünce de kapıdaki ağır sandıklardan birini sırtlayıp taşınma işine yardım etmeye başladı.

Dimitri, evin içerisinde bir ileri bir geri gelip gidiyor, Mehmet'in randevu saatinde orada olmayışına bir anlam veremiyordu. Kapı üç defa kısa aralıklarla çalınca koşarak açtı kapıyı. Gelen Eleni'ydi. Eleni içeri girip boş sayılabilecek odada Mehmet'i aradı.

Dimitri'nin ailesi de taşınma hazırlıklarını bitirmek üzerelerdi. Henüz onlara gidiş tarihleri bildirilmemişti; ama birkaç güne kadar yola çıkacaklarını düşünerek, evdeki eşyaların çoğu toplanmıştı. Odada tahta bir masa ve çevresindeki dört sandalye ile içerisindeki süs eşyaları toplanmış aynı renkte vitrin ve kenarda üst üste dizilmiş üç yatak ile yere serilmiş parlak desenli bir kilim vardı.

Masanın etrafındaki sandalyelerden birini çekerek Eleni'ye oturmasını söyledi Dimitri. Mehmet birazdan gelirdi merak etmesindi. Sözünün eriydi arkadaşı. Sevdiğini göndermezdi böyle. Kız kardeşini çağırdı, ondan çay istedi. Kahvaltı yaptı mı diye sordu Eleni'ye. Yapmamıştı ama şimdi yemek yemenin sırası değildi. Kahvaltı yaptığını söyledi. Hazırlıkların tamamlandığını, arabanın evin önüne yanaştığını, birkaç saat içerisinde annesi ve anneannesinin yola çıkacağını söyledi.

Dimitri, Eleni'nin annesi ile vedalaşmak istediğini söyleyerek on dakikalığına izin isteyip dışarı çıktı. Bahçe kapısından çıktığında gittiği yön Eleni'nin değil Mehmetlerin eviydi. Ko-

şar adımla ulaştı Mehmet'in evine. Kapıyı çaldı, kimse açmadı. Bir daha çaldı. İçeriden yine bir cevap yoktu. Sabah bu saatte evde hiç kimsenin olmaması ilginçti. Tarlaya veya bostana gitmiş olabilirlerdi; ama Mehmet neredeydi? Bir anlam veremeden geri döndü. Önce Eleni'nin annesine uğradı. Arabanın yarısı yüklenmişti. Büyükçe bir dolabı kapıdan çıkarmaya çalışıyorlardı. Arabacı ile dolabı karşılıklı tutup arabanın arkasına yükledikten sonra içeri geçti.

Annesi Eleni'yi sordu hemen. Ne yapıyordu? Mehmet'in gelmediğini söylemedi. Evde kız kardeşiyle birlikte çay içtiklerini, vedalaşmak için geldiğini söyleyip, Eleni'nin nerede olduğunu hâlâ anlayamayan anneannenin de elini öpüp eve geri döndü, Mehmet'in gelmiş olduğunu umarak.

Kapı sesiyle ayağa kalkan Eleni, gelenin Mehmet olmadığını görmenin hayal kırıklığıyla tahta sandalyeye geri oturdu. Memed'i gelmemişti. Demek ki ailesini ikna edememiş, kaçmaya da cesaret edememişti. Oysa dün ne kadar kararlı konuşuyordu. Hani geleceği birlikte kuracaklardı? Yarım saat daha sessizce beklediler. Mehmet gelmeyince, Eleni hiçbir şey söylemeden evden çıktı. Araba tamamen yüklenmişti. Kapıda Eleni'yi gören annesi göç yoluna düşmenin ağır duygusunu unutup kızına sanki yıllardır görmemiş gibi hasretle sarıldı. Kızının kalmaktan vazgeçtiğini düşündü. Hep beraber arabaya bindiler ve tekerler taşlı yollarda, yitik bir aşkı geride bırakarak dönmeye başladı.

***

-7-

Hastane görevlileri, ölüm evraklarını hazırlayıp morga kaldırılan babasının cesedini Mehmet'e ve amcasına teslim ettiklerinde saat on olmuştu. Mehmet asker dönüşü aldığı köstekli saatine hüzünle bakıp, Eleni'yi düşündü. Haber verememişti. Ne de olsa birkaç saat sonra köyde olacaklardı. Köye vardıklarında onun da haberi olurdu nasıl olsa.

Amcası kasabadaki birkaç dostuna uğrayıp acı haberi vermeleri gerektiğini söyledi. Tabuta konulmuş cenazeyi arabaya bindirip, yürüyerek kasabanın sokaklarından geçtiler. Kasabada alışveriş yaptıkları bakkal ile, babasının semer ustası arkadaşına kara haberi verdiler. Diğer insanlara da onlar vasıtasıyla ulaşırdı babasının öldüğü.

Akşam hastayı hastaneye yetiştirmeye çalışan at arabasına şimdi cenazeyi bindirmiş, geri dönüyorlardı. Engebeli yolda tabut sağa sola kayıyor, kasabada önlem alıp bağlamadıkları için tabutu sürekli düzeltmek zorunda kalıyorlardı. Amcası tabutun bir yanına oturdu. Mehmet de öbür tarafına yaslandı. Babasının cenazesini ortalarına alarak yolculuklarına devam ettiler.

Şimdi içinden çıkılamaz bir durumla karşı karşıyaydı Mehmet. Babasını kaybetmenin acısına Eleni'yi de kaybetmeyi ekleyebilir miydi? Söz vermişti nikâh yapıp evleneceklerine. Evet sözünü tutacaktı. Cenazeyi defnedip, birkaç gün bekledikten sonra konuştukları gibi kasabaya inip nikâh kıyıp evlenecekti Eleni'yle. Hemen göndermezlerdi ya onları. En kısa sürede çözecekti bu işi.

Köye giden iki yoldan uzun olanını seçti amcası. Akşam geldikleri kısa yol, dar ve daha fazla engebeliydi. Acilen yetiştirilmesi gereken bir hastaları olmadığına göre daha düzgün yoldan gitmelerinde bir mahzur yoktu. Onlar ölüm sessizliğini bozan teker tıkırtılarıyla düzgün ama uzun yoldan ağır ağır giderken, acelesi olan birileri kısa yolu seçerek tersyönde hızla ilerliyordu.

Kısa yolu seçenler, vatan belledikleri topraklarına, son anda kendilerine sahip çıkmayan sevgililerine, mezarda bıraktıkları kocalarına, toza bulanmış hüzünleriyle elveda derken, yıllarca bu dağlarda silah çatıp, onlarca müfrezeyi peşinden koşturan Osman Efe ise at arabasının üstünde, tahta tabutun içerisinde, yıllarca yoldaşı ve sırdaşı olan dağlara veda ediyordu.

***

Menteşe Dağları'nın en yüksek zirvesinden bir ses geldi: "Hey gidi Osman Efe! Nasıl göçersin bu diyardan? Nasıl terk edersin müfrezeden seni saklayan sığınakları? Hani düze insen de her ay mutlaka ziyaret ettiğin, ilk çatışmanda sipere yattığın meterisinin terin kokan taşlarını nasıl yalnız bırakıp gidersin? Senin gibi yiğit çok fazla çıkmadı bu dağlarda. Bastığı taşın, çektiği tetiğin, koşturduğu atın hakkını veren kimse kalmadı artık. Sen de bizi terk ettin ya Osman Efe, bütün dağları öksüz bıraktın. Bu sadece benim feryadım değil, Yörük çadırlarının, düğününü yaptığın fukaraların, ağaların zulmünden kurtardığın marabaların, kana kana su içtiğin derelerin feryadıdır."

Ses, alageyiklerin boynuzlarından çıkıp, atın toynaklarına değdikten sonra, ilk atış talimini yaptığı ağacın gövdesine çarptı. Osman Efe'nin onlarca kurşununu bedeninde taşıyan ağaç hiç bu kadar acımamıştı. Gövdesindeki deliklerden sarı bir sıvı akmaya başladı. Yanından geçenler o günden beri reçine dediler ya o sıvıya, oysa bilemediler ağaçların da ağlayacağını.

Ağaç ağlamadan yaklaşık yirmi yıl önce, zabitler amcasını gözlerinin önünde vurunca, Osman Efe silahını kuşanmış, eşkıyalığa soyunmuştu. Ağlayan ağacın altına vardığında amcasının arkadaşı Ferhat Efe, kızanlarını toplamış onlarla atış talimi yapıyordu. Silahlı atlıyı gören kızanların neden tedbir almadığına şaşırmıştı Osman Efe. Sonradan anlamıştı ki bütün bu obalar Ferhat Efe'nin yatağıydı. Kuş uçsa ona haber gelirdi. Osman'ın eşkıya olduğu, o daha köyden çıkmadan Ferhat Efe'ye ulaşmıştı.

Atından atladı elini öptü Ferhat Efe'nin. En genç kızanı oldu onun. İlk atış talimini de meteliği havada vuran Ferhat Efe'den işte bu ağaç dibinde aldı. Arkadaşının yeğenine kol kanat gerdi Ferhat Efe. Ona bütün bildiklerini gösterdi. Sağ kolu oldu Osman. Gözü pek delikanlıydı. Güvenilirdi. Akıllıydı da. Takipte olan müfrezelere öyle oyunlar oynamaya başladı ki, artık iyice piştiğine inanan Ferhat Efe, arkadaşının emaneti bu genç kızanı, kendi çetesini kurmak için serbest bıraktı. Osman, iki yıl sonra artık dağların en yiğit efesi olmuştu.

Zabitlerle işbirliği yapan, köylüye eziyet eden ağalarla başlamıştı işe. Kendi çetesi ile ilk işi, dağın eteğinde büyük evinde oturup, köylüleri köle gibi çalıştırıp, bir kuru ekmeği onlara çok gören Apo Ağa oldu. Köye sessizce yanaşıp, eve hayalet gibi süzülen Osman Efe, Apo Ağa'yı yatağında boğazına dayadığı bıçakla uyandırdı. Beş yüz altın aldı ağadan. İkinci gün de haber saldı aynı köye. Köydeki hane sayısına göre pay edecekti. Köyü temsilen üç kişi geldiler. Altınları alıp köylüye dağıtmak üzere geri gittiler. Bir de haber yollamıştı köylülerle. Ağa toprağı ekip biçen köylüyle kazancını paylaşmazsa bir dahaki sefere hem parasını hem canını alacaktı, haberi olsundu.

Apo Ağa'nın soyulduğu, paranın köylülere dağıldığı haberi çabuk yayıldı. Hele topraktan kazanılacak paranın bölüşüleceği bütün köylüleri heyecanlandırıyordu. Ağa "Boşuna heveslenmeyin. Müfreze bir aya kalmaz kellesini alır o eşkıyanın, görürsünüz" dese de onlarca müfreze bir yıl boyunca peşine düştü de yakalayamadı Osman'ı. Ne de olsa müfreze Osman'ın canını alacak diye, Apo Ağa sinirini daha fazla çıkarmaya başladı köylüden. Eziyeti ve zulmü gün geçtikçe artıyordu. Bir gün Osman Efe'nin yanına gelip çeteye katılmak isteyen on beş ya-

şındaki delikanlının anlattıkları Apo Ağa'nın son günlerinin başlangıcı oldu. Artık iyice azıtan Apo Ağa, köydeki kadınlara da bulaşmaya başlamıştı. İtiraz edecek olanı türlü bahanelerle falakaya yatırıp, aç bırakıyordu.

Kızanları ile birlikte sabaha karşı köyü bastı Osman Efe. Ağayı evinden çıkarıp köyün meydanına getirdi. Bütün köylüyü de topladı meydana. Köylüye, ağanın onlara yaptığı zulümleri sordu. Önce ses çıkmadı kimseden. Gür sesi ile tekrar sordu. Yanındaki delikanlının annesi bir adım öne çıktı. Başladı ağanın kendisine yaptıklarını anlatmaya. Kadından güç alan iki kişi daha ağanın neler yaptığını anlattı. Köyün meydanındaki ağaca bağladığı ağanın evine iki kızanını yolladı. Evdeki altınları getirtti. Altınları köylülere ağanın gözü önünde dağıttıktan sonra, amcasından yadigâr silahı ile ağanın alnının ortasına bir el ateş etti. Kafatasını delen kurşun ağacı kana boyadı. Atına atlayan Osman Efe, o günden sonra köylülerin gözbebeği oldu. Tabii civar köylerdeki ağaların da baş düşmanı.

Beş yıl dağda kalan Osman Efe, devletle anlaşıp köyüne geri döndü. Kızanları ile birlikte köyde kendilerine toprak verildi. Silahlarını teslim etmemek kaydıyla düze inmeyi kabul ettikleri için, köylerinde ve çevre köylerde haksızlığa uğrayanların yanında ve arkasında oldular. Ellerindeki silahların gölgesi ağaların üzerinde dolaştığı için ağalar, köylüye eziyet etmeye çekiniyor, köylüler kendi aralarındaki sorunlarını Osman Efe'ye aktarıyorlar ve ondan adalet bekliyorlardı. Osman Efe haktan ve adaletten şaşmadan köylülerin sorunlarını çözdüğü için bölgedeki ağırlığı iyice artmaya başlamıştı. Bu durumdan rahatsız olan ağalar, Rum çetelerle anlaşıp Osman Efe'yi öldürme planı yapmış, Rum çetelerini Osman Efe'nin köyüne yollamışlardı.

Köyün girişinde hazırlıksız yakalanan kızanlardan üç tane-

si ölmüş, silah seslerini duyan Osman Efe, silahını kuşanıp evden dışarı atmıştı kendisini. Rum çetelerle yoğun bir çatışmaya girmişler, çeteler Osman Efe'nin iki kızanını daha öldürdükten sonra beş kayıpla köyden dağa kaçmışlardı. Bu çatışma Osman Efe'ye ikinci defa dağ yolunu göstermişti. Osman Efe, en çok güvendiği on adamını yanına alıp Rum çetenin peşine düştü. İki hafta içerisinde çetenin tamamına yakınını öldürdüler. Sağ yakaladıkları çete lideri kendileriyle hangi ağanın anlaştığını, neden onlara saldırdıklarını birer birer anlattı. Çete liderini uçurumdan aşağı atan Osman Efe tekrar ovaya ağaların köylerine yöneldi.

Üzerlerine eşkıya ve müfreze yollayan ağaların altınlarını alarak evlerini yakıyor, aldığı altınları köylülere dağıtıp, ağaları köy meydanında öldürüyordu. Sadece aman dileyen bir ağayı affetti Osman Efe. Köyü terk etmesi şartıyla canını bağışladığını, toprakları köylüler arasında eşit pay etmesini köylülerin huzurunda söyleyerek atını tekrar dağa sürdü. İkinci defa eşkıyalık başlamıştı.

Üç yıl boyunca hem kendilerine karşı gelen çetelere boyun eğdirip, hem de peşine düşen zaptiyelerden kaçıyordu. Asker öldürmemek için çatışmadan özellikle kaçıyordu. Üç yıl sonra yeni bir af çıktığında köylerine geri dönmüşler ve bir daha köyden çıkmamışlardı. At koşturup silah çattığı dağlara, şimdi ahşap bir tabutun içinden selam veriyordu.

***

Mehmet, amcası ve tabuttaki Osman Efe köye geldiklerinde, ölüm sessizliği hâkimdi etrafa. Sanki arabadaki ölüden haberdarmış ve rahatsız etmek istemiyormuşçasına derin bir yalnızlıkla karşılaştılar. Köyün sessizliğini evin önüne yanaşan arabadaki tabutu gören Mehmet Efe'nin annesinin çığlıkları bozdu. Gök yırtan bir feryatla ağıda başlayan annesinin sesini duyan köylülerin hepsi yarım saat içerisinde Osman Efe'nin tabutunun başına toplandılar. Henüz arabaları gelmeyen Dimitri de oradaydı.

Bir süre sonra kafasını kaldırınca gördüğü Dimitri'ye doğru yöneldi Mehmet. Dimitri de arkadaşına doğru adım atıp onu sımsıkı kucakladı. İkinci acı haberi şimdi verse miydi diye sonradan çok düşündü. Acaba Mehmet, Eleni'nin gittiğini duyarsa peşlerinden gidip, kasabada yetişebilir miydi? Yaklaşık bir saat sonra soruyu Mehmet sordu. Aldığı cevap, bir bedene nasıl sığdıracağını bilemediği ikinci acıyla yere çökmesine neden oldu. Şimdiye kadar kasabaya çoktan varmışlardı. Sabah treni ile de gitmiş olmalılardı. Yine de denemeye değer diye düşündü. Cenazeyi evde bırakıp, ahırdaki en hızlı atı alarak, amcasının öfke dolu bakışlarına aldırmadan, akşama dönerim diyerek dörtnala yola düştü.

Sabah tercih etmedikleri kısa yolda atının birkaç defa tökezlemesini umursamadan, atı kırbaçlayıp hızını düşürmesine engel oluyordu. Kasabaya varır varmaz atının başını istasyona doğru çevirdi. İstasyona vardığında bir meçhule gönderilenler,

kara yazgılarıyla kara trene binip çoktan gitmişlerdi. Hasretin kokusu raylardan gelecekmiş gibi burnundan uzun bir nefes aldı. Eleni'nin askerde gönderdiği, mendilindeki teninin kokusu doldu içine. Nefesini ne kadar tuttu, bakışları ne kadar raylara takılı kaldı bilmiyordu. Karanlık çöküp de ovadaki raylar görünmemeye başlayınca atına binip köyüne döndü.

Dönüş yolunda uzun yolu seçti. Atını koşturmadan, atın üzerinde bir ileri bir geri salınıp, dizginleri serbest bırakarak, taş dolu bir çuval taşıyormuş hissiyle, içgüdüsel olarak evine dönen küheylanın sırtında kafasında bin bir düşünce ile ilerliyordu. Babasının ölümüne sebep olduğuna mı, sevdiğini kaybettiğine mi, çaresizliğine mi yanacağını bilmiyordu. Acı ve keder o günden beri yüzünde iki derin çizgi olarak kaldı.

Köye vardığında komşular evden çekilmiş, ölüm haberini alan akrabalar çevre köylerden gelip eve dolmuştu. Amcası acı ve nefret dolu gözlerini ta gözlerinin içine dikti. Cenaze henüz kaldırılmamışken yeğeniyle kavga etmek istemediği için, hırsla, söylene söylene evden çıktı. Mehmet de akrabalarının taziyelerini kabul etmeye başladı. Ertesi gün sabah hazırlanan mezara defnettiler Osman Efe'yi. Vasiyeti üzerine ilk atış talimini yaptığı ağacın gölgesine kazılan mezara gömüldü.

Babasını ağaç gölgesine gömen Mehmet, aşkını yüreğine nasıl gömebileceğinin derdine düşerek evin yolunu tuttu. Sabaha kadar hiç uyumadı. Bir ara uzandığı yatağından kalkıp dışarı çıktı. Uzaktan Dimitrilerin evinden gaz lambasının ışığı sızıyordu. Demek ki Dimitri de uyumamıştı. Doğruca kan kardeşinin evine yürüdü. Kapılarına geldiğinde evde bir hareket vardı. Evi topluyorlardı. Kapıyı çalıp içeri girdi. Onu bu saatte beklemeyen Dimitri, kendi kederlerini masanın üzerinde bırakarak kan kardeşinin koluna girdi ve dışarı çıktılar.

Mehmet, emanet aldığı silaha sahip çıkacağını ancak verdiği altınları iade etmek istediğini söyledi. Dimitri kesinlikle kabul etmeyeceğini, onun düğün hediyesi olduğunu tekrar etti. En kısa sürede amcalarının ve annesinin onu evlendireceklerini tahmin ediyordu; ama bu düşüncesini paylaşmadı Mehmet'le. Arkadaşının derdine derman olmaya çalışan Dimitri'nin de gitme vakti gelmişti. Hava aydınlandığında eşyaları taşıyacak araba bahçe kapısına yaklaştı. Mehmet, bütün dertlerinin üstüne arkadaşını gurbete yollamanın acısını da ekleyerek dostu ile beraber arabaya eşyaları taşıdı.

Çok kısa bir süre önce mutluluk ve aşkla dolu bir ömür geçireceğini düşündüğü yerde aşksız, babasız ve dostsuz, yapayalnız kalmıştı.

***

Taziyenin ikinci gününde, babasının uzak köylerden birinde oturan eski bir dostu elinde mavzerle eve geldi. Taziyeye silahla gelinmeyeceğini bilecek tecrübede birinin silahla içeri girmesi evde huzursuz bir dalga yarattı. Kapıdan giren kır saçlı, kalın kaşlı adam, henüz çökmemiş geniş omuzlarından mavzeri çıkarıp Mehmet'in önüne koydu.

"Bu silahla baban yıllar önce anneme göz diken ağayı vurmuştu. Eşkıyalığı bırakıp düze indiğimizde de bana hediye etmişti. Ona da amcasından yadigârmış. Sen büyük bir efenin oğlusun. Silahına, babanın adına ve efeliğin şanına uygun yaşa." Mehmet, önce babasının emanetini getiren adamın elini öptü. Sonra ayaklarının önüne bırakılan mavzeri alıp, av tüfeklerini astıkları duvardaki boş çivilere çapraz astı. Evde bulunan köylüler yaşananları köyde ballandırarak anlatınca, sevgilisini kaybeden âşık Mehmet, o günden itibaren Mehmet Efe oldu.

Adı Mehmet Efe olmuştu ama o henüz sevdiğini birkaç gün önce yitirmiş bir divaneydi. Dünyadan kopmuş halini görenler bu durumu sadece babasının ölümüne yorsalar da Mehmet, aşk acısının en az ölüm acısı kadar ağır olduğunu deneyimliyordu. Gündüz taziyelerde akrabalarla ve komşularla babasının yasını tutarken, gece yalnız kaldığında, aşk acısına tek başına katlanmanın dayanılmaz ağırlığı onu yatakta perişan ediyordu.

Babasının kırkı çıkar çıkmaz, oğlunun kendisini kahreden

kederli halinin nedenini iyice anlayan annesi ve hayatını düzene koyup işlerle ilgilenmesini isteyen amcaları münasip bir gelin arayışına girmişlerdi. Mehmet, babasının ölümünü sebep göstererek onları ne kadar daha oyalayabileceğini bilmiyordu. Nedimlerin köye gelmeleri tam da bu zamana denk düşmüştü. Köye yeni gelen muhacir aileden Eleni'nin mektuplarını alınca iyice yıkılan Mehmet, saatlerce dağlarda dolaşıyor, eve gelince de yemek yemeden odasına çekiliyor, bazen odadan gün boyunca çıkmıyordu. Onun bu perişan haline daha fazla dayanamayan annesi, amcaları ile konuşup hızla münasip bir gelin bulmak için kollarını sıvadı. Birkaç tane gelin adayını Mehmet'e söylese de Mehmet hiç oralı olmadan ya konuyu değiştiriyor ya da konuşulanları dinliyormuş gibi yapıp kendi hayal dünyasına dönüyordu.

Yaz bitmek üzereydi. Ekinler biçilmiş, harman zamanı gelmişti. Yaz boyunca hiçbir işe karışmayan Mehmet'in durumunu hiç de iyi görmeyen amcaları aile meclisini toplayıp, acilen Mehmet'i evlendirme kararı aldılar. Gelin de belliydi, Mehmet'in teyzesinin kızı. Kararı en büyük amcası açıkladı. Sanki başındaki dert yetmiyormuş gibi şimdi de kardeş gibi büyüdüğü Döne ile evlenmesi isteniyordu. Annesi ve teyzesi şaka ile karışık askere gitmeden önce birkaç defa bu konuyu yanında konuşmuşlardı; ama hiç ciddiye almamıştı. Şimdi gelin adayı olarak Döne'yi düşündüklerine göre konuştuklarında gerçeklik payı varmış demek ki.

Döne iyi kızdı, neşeli, hamarat, cana yakındı. Ve güzel de sayılırdı. Dalgalı uzun saçlarının lüleleri sırtına kadar uzanıyordu, gözleri büyük ve parlaktı. İnce, uzun boylu sayılırdı. Ama onu bir kadın olarak hiç düşünmemişti. Tekrarı olmayacak bir aşk serüveninden sonra bir daha âşık olmayacağını biliyordu.

Amcası onunla konuşurken bir an önce evlenip evini kurmasını, işlerin başına geçmesini, hatta köyde babasından boşalan muhtarlığı onun yapması için acele etmesi gerektiğini özellikle istemişti. "Artık bir divane gibi değil bir efe gibi davranmalısın. Ailemize ve babanın hatırasına yakışan da budur. Bunlar kulağına iyice küpe olsun" demişti amcası.

Amcalarının aldığı karar, itiraz etmesine izin verilmeden uygulamaya koyuldu. Döne'nin fikri alındı mı bilinmez; ama evlendikten sonra Mehmet Efe'yi çok sevdi Döne. Evliliğinin ilk yılında tam bir sessizliğe gömülen Mehmet Efe, bir sonraki yıl karısıyla ve eviyle ilgilenmeye başladı. Âşık olmasa da Döne'nin yakınlığı ve sıcaklığı iyi gelmişti ona. "İnsanın acısını insan alır" demişlerdi ya büyükleri, acıyı bitirmese de aşk acısının şiddetini azaltıyordu evliliği. Hiçbir zaman Eleni'nin yerine koyamadı Döne'yi, koymak için çaba da sarf etmedi. Yarım kalmış aşk hikâyesi, kahramanıyla, aşkıyla, olduramadıklarıyla kalbinin derin bir yerinde hep saklı kaldı. Bu hikâyeyi karısına hissettirmemek için de elinden geleni yaptı Mehmet Efe. Zaten iki yıl sonra karısı kendisi gibi sapsarı, hatta turuncuya çalan bir sarılıkta saçları ve kar beyazı teniyle bir erkek çocuğunu kucağına verince, evde sadece oğluyla ilgilenip, onunla ilgili konuşuyordu. Birer yıl arayla iki de kız çocuğu doğurmuştu Döne. Evdeki çocuk sesleri, bir çığlık gibi yüreğinde yankılanan Eleni'nin sesini bastırabilir miydi? Onu da zaman gösterecekti.

***

-8-

Nedim, evlerine ya da artık kimin evi olduğu anlaşılamayan Yunanistan'daki eve yerleşen muhacir ailenin genç kızı Eleni'nin, karısına anlattığı Mehmet Efe'yi köyde ilk gördüğü günün akşamında evlerine davet etmiş, karısının kendisine verdiği emanet mektupları ona teslim etmişti.

Mübadele ile Yunanistan'dan gelenler, Anadolu köylüsüne göre toprak konusunda daha çok bilgi sahibi olmalarına rağmen, geldiklerinde kendilerine yeterli miktarda toprak kalmadığı için tarıma katkı sunmaları da alt seviyede kalmıştı. Nüfus mübadelesi sırasında, üretime katkı sunsunlar diye ilkbahardan önce Türkiye'ye getirilmeleri, bazı açgözlülerin, mübadiller gelmeden, gidenlerin topraklarını kapma sevdası yüzünden bir işe yaramadı.

Soğuk ve yağmur altında yapılan yolculuklarla Türkiye'ye gelen mülteciler, misafirhanelerde ortalama üç gün kaldıktan sonra yerleşecekleri yerlere nakledilmeleri gerekiyordu. Fakat birçok yerde "fuzuli işgal" nedeniyle evlere ve tarlalara yerleşen insanların çıkarılmasında sorun yaşandığı için misafirhaneler-

deki bekleyiş uzuyordu. Nedim'in küçük oğlu da misafirhanelerin sağlıksız koşulları yüzünden sıtmaya yakalanmıştı. Kasaba doktorunun ilaçları ve köye ilk geldiklerinde onları karşılayan Mehmet Efe'nin amcasının çağırdığı köy ebesinin ilgisiyle bir ayda ancak ayağa kalkmıştı.

Mehmet, zarflardaki üç mektubun en üsttekini dayanamayıp açıp orada okumaya başlamış, önce göğsünü şişirecek kadar derin bir nefes almış, sonra bir daha o nefese ihtiyacı yokmuş gibi çektiği nefesin tamamını vererek, can vermiş gibi mindere yığılmıştı.

Yaşları birbirinden çok farklı olmasa da Nedim, çocukken ağlayan küçük kardeşinin üzüntüsünü paylaşmak için yaptığı gibi, eğilip Mehmet Efe'nin başını okşayarak ensesine masaj yapmaya başlamıştı.

Kasılmış boynuna yapılan masajın ve ilginin etkisiyle hıçkırıklara boğularak, gözlerinden sel gibi yaşlar dökülmeye başladı. Bu heybetli delikanlıdan çok uzaktaymış gibi görünen derin duygusallık, kocaman bedenine yerleşmiş minik bir kedi yavrusu gibi mırıldanıp duruyordu.

Mehmet Efe, başka insanların yanında ağlamanın bir erkek için küçük düşürücü bir davranış olduğunu öğrenerek büyüdüğü bu köyde, bir yabancının yanında kendisini toparlaması gerektiğini düşünerek, elinin tersiyle yüzünü silip, müsaade isteyerek dışarı çıktı. Akşamın serin rüzgârı yüzüne çarpınca önce bir rahatlık hissetti, sonra o rahatlığın verdiği gevşeme vücuduna yayıldı ve derin hayallere dalmaya başladı. Hayallerin yetmediği yere geldiğinde cebine koyduğu mektubu baştan okumaya başladı:

"Memedim...

Seninle birlikteyken oluşan gözle görülmeyen garip aydınlığı çok özlüyorum. Ben seninle kalmayı, sen benden gitmeyi seçtin. Buluşma yerimize gelmeyerek, sabahın aydınlığını neden karanlığa çevirdin? Hani aşkın dini yoktu, milliyeti de en baştan reddederdi aşkın gücü?

Âdem ile Havva'dan beri kardeşsek ve bütün dünya hepimizinse neden gönderiliyoruz bu topraklardan? Osman Efe'ye layık evlat olmayı seçip, bana yâr olmayı tercih edemedin Memedim.

İnsan yalnızken nasıl üşür bilir misin? Sarılmak şart değil de, koklayamazsan üşürsün be Memedim. Burnumun direği sızlarken, kokunu alamazsam da hep burnumda tütersin be Memedim..."

Daha fazla okumaya dayanamadığı mektuba sarılıp yere oturdu. Sırtını ağaca yaslayarak, oturduğu yerde onu zangır zangır titreten gecenin ürperten serinliği miydi, Eleni'nin içini titreten yazdıkları mıydı? Belki de her ikisiydi. Koynunda tuttuğu mektupla kendinden geçtiği ağacın altında, hatırlamadığı bir süreden sonra uyandığında, mektuplardan açmadıklarını, Nedim'in evinde unuttuğunu fark etti; ama saat gece yarısını geçmişti bile. Sabaha kadar beklemek zorundaydı. Sabahın ilk ışıklarına kadar anılar sarnıcını kederle doldurdu. Çocukluğunun o tertemiz anıları, ilk aşkın yürek hoplatan heyecanı, okul yolunda yarım kalan ilk öpüşmenin kuruyan dudağında bıraktığı tadı bile, hüznünün dağılmasına engel olamıyordu. Tam tersine hatırladığı her güzel an, bundan sonra yaşayamayacağı güzellikleri anımsattığı için hüzün kokuyordu. Sabaha kadar

köyün dışında yalnızlığıyla kaldı. Köpek havlamalarını kederine karıştırarak ıssız arazide dolaşıp durdu. Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte Nedim'in kapısını çalıp, "kutsal emanetlerini" teslim aldı. Onun perişan halini gören Nedim ne kadar ısrar etse de Mehmet içeri girmedi. Acilen ıssız bir yer bulup, Eleni'nin hasretini zarfın içinden kendi içine çekmek istiyordu.

Henüz babasının ölüm acısı yüreğini fazlasıyla sızlatıyordu. İki acı bir kalbe fazla geliyordu.

Kalan mektupların ilkini açtığında, hüzün ve hayal kırıklığı dolu satırlar onu bekliyordu yine. O sabah neden buluşma yerine gidemediğini anlayamayan Eleni, onu korkaklıkla suçluyor, aşkını ve karakterini sorguya çekiyordu. Ailesini ona tercih etmesine çok şaşırdığını, çünkü Mehmet'e koşulsuz güvendiğini; ama Mehmet'in onu boşa düşürdüğünü yazıyordu. Hem de ne boşluğa. Kendi cümleleriyle şöyle yazmıştı:

> *"Öyle bir uçurumdan aşağı attın ki beni, ne yere düşebiliyorum paramparça olayım, ne bir dal bulabiliyorum tutunup yukarı tırmanayım. Rüzgârda savrulan kâğıt misali kalbim de beynim de gidip gelmekte. Neden sahip çıkmadın bana?"*

Üçüncü mektubu açmaya gücü yetmedi Mehmet Efe'nin. Mektubun her satırında daha fazla yaralanıyor, bir şey yapamamanın ezikliğiyle kendini heder ediyordu. Çöktüğü yerden ayağa kalktı. Katladığı mektupları iç cebine yerleştirip evine doğru yürüdü. Bütün gece dışarıda yaşadığı acı onu fena halde yormuştu. Odasına gidip uyumalıydı. Bu hasret uyumasına izin verirse tabii.

***

1924 yılının Kurban Bayramı'nı ailesi ile birlikte bindirildikleri gemide karşılayan Nedim, kurban edenle edilenin anlaşılamadığı karanlık bir denizde geçirdikleri üçüncü günün sonunda, karısının verdiği emanet mektupları önce içcebine koydu, yine de merakına ve can sıkıntısına yenik düşerek mektuplardan birini açarak okumaya başladı:

"Memedim, beni göndermiş olmana inanamıyorum. Ben seni hep bekledim, hep sevdim..."

"Appa ne okuyup duroyon başkasının mektubunu bree!" Kafasını kaldırdığında karısını gören Nedim, utanarak mektubu katlayıp aceleyle cebine yerleştirdi.

"Ne yapim be canım sıkıldı işte."

"İlazımsa sana eğlence, git başka bir öteberi bul."

"Denizin ortasında ne bulcekmişim?"

"Neyi bulursan bul. Onlar emanet verildi bize, açma bir daha ağnadın mı?"

" Veeyy ağnadık be, ne bağırıyon, zaten sinirlerim tepemde dolaşıyor."

Haftalardır doğdukları yeri terk edecek olmanın gerginliği ve üç gündür gemi güvertesinde çok zor şartlar altında geçen yolculuk herkesin sinirlerini fazlasıyla germişti. Karısıyla ağız dalaşına giren Nedim, konudan uzaklaşmak için denize doğru

dönüp sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi, "Ne güzel bağlarımız vardı değil mi?" dedi.

Makbule, yelkenleri suya indirip kocasının yanına sokuldu. Başını Nedim'e yaslayan Makbule, ilk öpüştükleri yerin bağ olduğunu hatırlayınca, güvertede esen serin rüzgâra rağmen yanaklarının ateşten yandığını hissetti.

"Güzel olmaz mıydı be ya?"

İkisi de aynı bağı düşünüyorlardı... Nedim'in aklına gelen, Makbule ile öpüşme anları değil, ilk sevgilisiyle bağ arasında seviştikleri gündü. İçinden ılık bir şeyin aktığını hissetti. Birlikteliklerinin ikinci ayında onu terk edip başkasına giden Rum dilberin acısı, bir kere daha içini yakarak rüzgâra karışıp kayboldu.

İlk sevgilisiyle henüz on yedi yaşındayken tanışmıştı. Uzun boyu, belirgin kadınsı kıvrımları, çimen yeşili gözleri, kızıla çalan saçları ve güneşte bembeyaz parlayan teni ile, diğer Rum kadınlarından ayrılan özellikleriyle, adına yakışır bir isimle kendini tanıtmıştı. Arkadaşlarıyla şehrin yazlık sinemasından çıktıkları gün, kapıda onları bekliyordu. Yanındaki arkadaşlarından birisinin ablasıydı. Onlara doğru yaklaşmış ve sadece Nedim'e elini uzatarak, "Merhaba ben Helen" demişti. Bu Yunan tanrıçasının karşısında şaşkına dönen Nedim, ismini söylemeden üç defa arka arkaya merhaba deyince yanlarındakiler kahkahayı patlatmıştı. Helen gülümseyip, Nedim'in avuçlarında asılı kalan elini yavaşça çekti. Yan yana yürümeye başladılar. Helen'in rahatlığı ile Nedim'in çocuksu telaşı yüzünden, bir türlü aynı hızda yürüyemiyorlardı. Nedim, yanındaki kıza ayak uydurmaya çabaladıkça eli ayağı birbirine giriyor, askerde yürümeyi öğrenmeye çalışan acemi er gibi üç adımda bir tökezliyordu. Bu şaşkın hali Helen'in

hoşuna gitmişti. Kardeşi ile birlikte onu da evlerine davet etti. Birkaç sokak sonra gruptan ayrılan üçlü, iki katlı evin kapısından girdiler.

Helen'in anne ve babası köyde yaşıyordu. O ve kardeşi akrabalarından birine ait olan bu iki katlı cumbalı evde hayatlarını devam ettiriyorlardı. Kardeşi hafta içi okula gidiyor, okul çıkışlarında ve hafta sonlarında da fabrikada çalışıyordu. Helen, ailesinin bildiği kadarıyla bir lokantada garsonluk yapıyordu. Eve girince Nedim ve arkadaşı oturma odasına, Helen mutfağa geçti. Mutfaktan üç bardak soğuk limonata ile odaya geri döndüğünde kardeşi, Nedim'e bir şeyler anlatıyordu. Nedim bir kulağı ile arkadaşını dinler gibi yaparken, içeriye giren güzelliği incelemekten de kaçamıyordu. Arkadaşının duygularını fark etmesinden çekiniyor; ama deli gibi çarpan kalbine engel olamıyordu. Bardağa uzanan eli titremesin diye dua ederek tepsiye uzandı.

Taze limon ve nane kokusunun yanında, insanı mest eden yasemin kokusu beynine ulaştı. Limonatayı içmeden yutkunmaya başlamıştı. Anlayamadığı bu duygu halinden kurtulmaya çalışsa da, bütün benliğini hapsetmeye başlayan yasemin kokusunun esaretine girdiğini hissediyordu. Aşkın kokusu bedenini ve ruhunu sarmaya başlamıştı.

Biraz sohbet ettikten, daha doğrusu arkadaşı anlatıp Nedim dinliyormuş gibi yaptıktan sonra, arkadaşı saate bakıp işe geç kaldığını söyleyerek toparlanmaya başladı. Nedim de arkadaşı ile birlikte ayağa kalktı.

"İşin yoksa biraz sonra beni sen işe bıraksana, hava kararmaya başladı tek başıma yürümeyeyim."

Helen'den gelen teklife cevap vermek bir yana, dönüp yüzüne bile bakamıyordu. Sadece hareketlerini yavaşlattı. Arka-

daşı üstünü giyinmiş kapıdan çıkarken, Nedim ayakta, elinde ceketiyle çıkıp çıkmamak arasındaki gelgitle boğuşur gibi kapıya gidip geri dönüyordu. Arkadaşı, "Ben çıkıyorum sana zahmet Helen'i bırakırsın" diyerek onun ikircikliğinin son bulmasını sağladı. Rahatlayan Nedim, ceketini sandalyenin arkasına asarak kendini sedire bıraktı.

Oda kapısını açan Helen, az önceki tepsinin üzerine koyduğu limonata bardağından daha küçük ve ince iki bardak içecekle içeri girdi. Önüne kadar gelip tepsiyi uzatarak, "Uzo içer misin?" diye sordu.

Şimdiye kadar tadına hiç bakmadığı içkinin ikram edilmesine şaşırarak Helen'e baktı. Şaşkınlığını fark eden Helen, "İşe gitmeden önce iki kadeh içip öyle çıkıyorum, seni de rahatlatır, çok gergin görünüyorsun" diyerek ikram gerekçesini açıklamaya çalıştı.

Alkolü hiç denemeyen Nedim, ikram edeni reddedememenin mahcupluğuyla kadehi eline aldı. Tepsiyi kenara bırakan Helen kendi kadehini alıp yanına oturdu.

"Şerefe!"

Nedim de "Şerefe!" deyip kadehi kafaya dikti. Boğazını yakan tada rağmen kadehteki şeffaf sıvıyı tek dikişte bitirdi.

"Yavaş be ya, ne acelen var sarhoş olacaksın!" cümlesiyle birlikte Helen'in attığı küçük kahkaha, Nedim'in aklını başından almaya yetmişti. Yasemin kokusu yine saldırıya geçmişti. Uzaklaşmaya çalışsa da kokuya doğru eğilme isteğine engel olamıyordu. Yanında oturana bakmamaya özen gösteriyor, ancak yine de gözleri fırfırlı eteğin altından fırlayan bacaklara kaçamak bakışlar atıyordu. Kalbinin sesini duymaya başladığını hissettiği anda Helen, boşalan bardakları doldurmak için odadan çıktı.

Girdiği girdaptan çıkmaya çalıştıkça daha fazla dibe battığını görüyordu Nedim. Başı da hafifçe dönmeye başlamıştı. Ellerinde başlayan karıncalanmayı dudaklarında da hissedince ayağa kalkmaya çalıştı. Kalkmasıyla odanın dönmeye başlaması bir oldu. Tekrar yerine oturdu. "Böyle daha iyi" diye düşünürken, o anda kapıdan girerek inci gibi dişlerini kocaman açtığı ağzıyla gösteren Helen'e karıncalanan dudaklarıyla gülümseyerek cevap vermeye çalıştı.

İki kadeh Uzo ile gelip yanına oturan Helen, kadehin birini aldı. İkinci kadehe uzanan Nedim'e "Yavaş iç çarpar bu meret insanı, yolda bana sahip çıkacaksın unutma!" diyerek, yine dayanamadığı küçük kahkahalardan birini attı. Bir elini oturdukları sedirin yastığına atıp, yüzünü Nedim'e çevirerek kadehten bir yudum içti. Pembeye çalan dudakları kırmızıya dönmüştü ya da Nedim öyle görüyordu. Uzo, yasemin kokusu ve kırmızı dudakların baş döndürücülüğü ile iyice hafifleşen Nedim, bir şeyler söyleyecek oldu; ama dudaklarına hâkim olamıyordu. Daha cümleye başlamadan kelimelerin dudaklarından çıkamayacağını düşünüp susmayı tercih etti. İkinci kadehini de bitiren Helen, "Ben üstümü değiştireyim çıkalım olur mu?" deyip, sorusunun cevabını beklemeden, kendisinin boş, Nedim'in dolu kadehini alarak odadan çıktı.

Nedim, sabitlemekte zorlandığı gözlerini ovuşturarak ayağa kalktı, hâlâ başı dönse de kendini daha iyi hissediyordu. Vücudu gevşemiş, kendini kasmaktan ağrıyan başının ağrısı geçmişti. Sandalyeye astığı ceketini sırtına geçirip Helen'i beklemeye başladı. Çok geçmeden açılan oda kapısından beyaz elbisesi içerisinde, küçük çıplak ayaklarını saran kırmızı ayakkabıları ile yumuşak adımlarla Helen girdi. Omzuna asacağı küçük çantasını sedirin yanındaki dolabın alt gözünden almak için

eğilince Nedim'i yeniden heyecan dalgası sarmaya başladı. Beyaz elbisenin içerisindeki yuvarlak ve dik kalçaları iyice belirginleşmiş biçimde Nedim'in hemen önündeydi. Dolapta bir şeyler arıyor gibi elleriyle dolabın alt tarafını tararken, sağa sola hareket eden kalçalarının salınımı, yasemin kokusunu bastırarak Nedim'e bir şölen sunuyordu.

Dolaptan çantasını aldıktan sonra arkasını döndüğünde burun buruna geldiler. Nedim, acaba onu izlediğini anladı mı diye ürkerek bakarken, Helen, göz kırpıp, "Haydi işe geç kalıyorum, çıkalım" diyerek herhangi bir rahatsızlık duymadığını göstermişti.

Yan yana yürüdükleri mahalleden çıkıp ara sokaklara sapınca Helen, Nedim'in koluna girdi. Heyecandan yerinden çıkacakmış gibi çarpan kalbinin sesini duyacak diye sol tarafında duran Helen'e dokunmadan yürümeye çalışsa da, birkaç adım sonra Helen, iyice koltuğunun altına doğru sokuldu. Bir kadının göğüslerine, içi titreyerek teması ilk defa o anda olmuştu. Konuşmadan, şehrin restoranlarının olduğu bölgeye kadar geldiler. Anacaddeye çıkmadan önce Helen kolundan ayrılıp, "Sağ ol, ben buradan devam edebilirim teşekkürler" diyerek yanağına bir öpücük kondurup, koşar adım uzaklaştı. Garip bir sersemlikle dünyanın ortasında, hiç bilmediği bir yere bırakılmış kedi yavrusu gibi kalakalmıştı.

***

Restoranların bulunduğu meydana sırtını dönüp, yerden kesildiğini hissettiği ayaklarının ucuyla hızla eve döndü. Sırtüstü uzandığı yatağında gözlerini kapattığında iki şey gözlerinin önüne geldi. Beyaz elbisenin içerisinde bütün çekiciliğiyle sallanan kalçalar ve ayrılırken yanağıyla dudağının buluştuğu yeri öpen dudakların sıcak tebessümü. Eliyle dudağının kenarına dokunarak orada Helen'in izini aradı. İçtiği uzolar ve aşkın sarhoşluğu, uyumasına engel olan kalçalara galip gelince uykuya daldı.

Sonraki günler Helen'i bıraktığı saatte restoranların bulunduğu bölgeye mutlaka uğramaya başladı. Biraz daha erken gittiği üçüncü gün Helen'le meydanda karşılaştılar. Nedim'i görünce şaşıran Helen, sıcacık bir gülümsemeyle, "Selam, nasılsın? Hayırdır ne işin var buralarda?" sorusuyla Nedim'e burun buruna gelecek kadar yaklaştı. Nefesinden uzo ve nane kokusu geliyordu. Bu iki kokuyu bastıran yasemin kokusu Nedim'in sağlıklı düşünmesine engel oluyordu.

"Hiiç dolaşıyorum öylesine" diyebildi sadece.

"İşin yoksa oturalım istersen, biraz zamanım var. Ama burada değil, aşağı sokağa gidelim, patronlarım birileriyle oturduğumu görürlerse kızarlar."

Üç gündür görmek için tutuştuğu kızın teklifini hiç düşünmeden kabul etti. Yan yana, birbirlerine dokunmadan meydandan çıktılar. Daha sakin olan sokaktaki mekânlardan

birine oturdular. Hava kararmak üzereydi. Havadan sudan konuşurken, Helen birkaç defa saate baktı. Anlaşılan geç kalmaktan ve patronlarından korkuyordu. Kısa sürelerle Nedim'e baksa da, gözlerinin ışığı havanın kararmasına engel olacak kadar ışık saçıyordu. Bu dayanılmaz ışık kaynağına bakmaktan kendini alamayan Nedim, kapatıldığı fanusun içinden çıkamayan balık gibi gözlerini nereye kaçırırsa kaçırsın, bir süre sonra aynı gözbebeklerinin kışkırtıcılığına yakalanırken buluyordu kendisini. O iki gözden başka bir yerde yaşama şansı yokmuş gibi hissettiği an, Helen elini tuttu. Nedim, heyecandan avucundaki su bardağını masaya devirdi. Masanın hemen yanında duran garson omzuna attığı bezle masayı silerken, Helen tekrar elini tutarak Nedim'i ayağa kaldırdı.

"İşe biraz geç gitsem de olur. Müşteriler gelmemiştir daha. Gel biraz yürüyelim."

"Tabii ki!"

Sesi biraz yüksek çıkmış olmalı ki Helen yine dayanamadığı kahkahalarından birini attı. Sokaktan sağa doğru kıvrılan yoldan el ele indiler. Taş yolun bittiği yerde başlayan patikaya sapıp, üzüm bağlarının yolunu tuttular. Önlerindeki küçük tepeciğin çevresini dolanarak vardıkları üzüm bağları, aşkın şarabını yapmak üzere son ürünlerini veriyordu.

Helen, bağa girerek bir salkım üzüm kopardı. Nedim, Helen'in elinden salkımı alarak yanlarındaki kanaldan akan soğuk suyla yıkadı. Bağın ortasında bağdaş kurarak oturan Helen'in yanına gelip yere çömeldiğinde, kalbinin patlayıp üzüm taneleri gibi dağılacağını düşündü. Helen'in, üzümü ısırdığı bembeyaz dişlerine ve iyice pembeleşen dudaklarına daha fazla dayanamayan Nedim, gözlerini kapatarak üzümün rengini alan dudakları öpmeye başladı. Kucağına oturan Helen'in

gerdanından yayılan yasemin kokusunu iyice içine çekmek için burnunu onun iki göğsünün ortasına yaklaştırıp derin bir nefes aldı. Helen, bacaklarıyla Nedim'in beline sarılıp ağır hareketlerle Nedim'e bedeniyle dokunuyordu. Cennet bahçesindeki yalnızlıkları bağın girişinden gelen sesle bozuldu. Sesten irkilen Helen, Nedim'in yanına uzandı. Bu büyülü anın bozulmasına yansalar da, sessiz kalarak yakalanma ihtimallerini azaltmak için konuşmadan öylece kaldılar. İki çocuk sesi onlara yaklaşmadan bağın girişinden üzüm koparıp gitti.

Sesler kesilince derin bir soluk veren Nedim, yanındaki güzelliğin saçlarını okşayarak onu yeniden öpmeye başladı. Korku ve yakalanma telaşı yüzünden öpüşmenin doğallığından sıyrılan Helen, "Başkalarına yakalanmadan gidelim" diyerek elbisesini ve saçlarını düzeltip ayağa kalktı. Birlikte bağdan çıkıp, aynı patikadan taşlı yola kadar yürüdüler. Taşlı yola geldiklerinde Helen, "Ben buradan sonra giderim, haydi hoşça kal" deyip kolundan ayrılarak hızla Nedim'den uzaklaştı. Arkasından birkaç adım atan Nedim, "Bekle birlikte gidelim, bırakayım seni işe" diye seslendi.

"Sağ ol ben giderim. Yarın akşam çalışmıyorum. Kardeşim de köye annemlere gidiyor. Bize gelsene daha rahat oluruz" diyerek teklifine cevap beklemeden adımlarını hızlandırıp sokağın köşesinde kayboldu.

O günden sonra, bir kadına ilk defa bu kadar yakın olduğu üzüm bağı aklına her geldiğinde, içine yasemin kokusu dolmaya başladı.

***

Heyecanla beklediği ve bir türlü gelmek bilmeyen ikinci günün akşamında Nedim, tıraş olup en güzel kıyafetlerini giymiş, elinde sadece yüksek yaylalarda yetişen, yılın son kır çiçeklerinden bir demet ile Helen'in kapısını çalmıştı. Kalbinin sesinin kapı tokmağından fazla ses çıkardığına bahse girebilirdi. Kapıyı açan Yunan tanrıçasının onu hipnoz eden gözlerine bakmadan içeri girdi. Helen, omuzlarını açıkta bırakan, kemik rengi kısa bir elbise giymişti. Etekleri geniş, beline doğru daralan, bel ile göğüslerinin altına kadar bedenini saran, çok abartılı olmayan göğüs dekolteli kıyafetiyle güzelliğinin farkındaydı. Nedim'in elindeki çiçek demetini alıp, dudaklarına küçük bir öpücük kondurdu. Salona doğru geçtiler.

Salonun ortasındaki masada envaı çeşit meze ve salatalar ile karşılıklı koyulmuş iki tabak ve iki boş kadeh hazırlanmış Nedim'i bekliyordu. Mutfaktan boş bir vazo alıp içerisine biraz su koyduktan sonra Nedim'in getirdiği çiçekleri yerleştiren Helen, vazoyu masanın ortasına özenle koydu.

"Uzo içeriz değil mi?"

Nedim'in şaşkın sessizliği üzerine Helen, "Sigara içip savurmayınca, içki içip bağırmayınca erkeğe erkek demem ben!" diyerek yüksek sesle kahkaha attı. Bu sözün üzerine Nedim'e, "İçerim ya, içerim" demek düştü.

Helen, bir çırpıda mutfağa girip, bir tepsi üzerinde uzo ile yeni bitirebildiği son mezeyi de getirip masaya koydu. "Kabak çiçeği

dolmasını anneannem gibi yapan yoktur. Ben de ondan öğrenmiştim bakalım sevecek misin?" Aynı anda oturdukları karşılıklı sandalyelerde Helen uzoya, Nedim kabak çiçeği dolmasına uzandı. Gerçekten çok lezzetliydi. Heyecandan gün boyunca yemek yemeyi de unutmuştu. İkinci dolmayı da ağzına attı.

"Çok güzel yapmışsın eline sağlık."

Gülümseyerek, "Haydi sefamız olsun" diyen Helen, doldurduğu iki kadehten birini Nedim'in eline tutuşturdu. Tokuşturulan kadehler havayı yumuşatmak için yeterliydi. Birinci kadeh bittiğinde şişeye ilk Nedim uzandı. Şişenin üzerindeki elini kavrayan ikinci el, "Sen misafirsin, bugün hizmetler benden" diyerek servisi devraldı. "Ben lokantada alışkınım servis yapmaya, şimdi seni misafir etmek benim için daha kolay." Helen, ikinci kadehleri doldurduktan sonra sandalyesini kare masanın diğer yanına koydu. Yerine oturduğunda bacakları Nedim'e değiyordu. Çantasındaki keseden biraz tütün ve kâğıt çıkarıp masaya yaydı.

"Bugün izin günüm, kafayı bulacağım, sana da sarayım mı?" Nedim, tam ben içmem diyecekti ki Helen'in erkeklikle ilgili biraz önce söyledikleri aklına geldi.

"Eşlik edeyim sana."

İki sigara kâğıdına, tütün ve esrar karışımını sarıp, kâğıdı dili ile ıslatan Helen'i izleyen Nedim, bu ilginç kadının esrarından kurtulamayacağını iyice anlamaya başladı. Önündeki kadehten büyük bir yudum alıp, sigara sırasının kendisine gelmesini bekledi. Esrarın tadına daha önce hiç bakmamıştı; ama arkadaşlarının içtiği masalara birkaç defa misafir olmuştu. Bağımlı olmayı göze alamadığı için ısrarlara rağmen içmemişti. Helen'in derin çektiği sigaradan çıkan duman, başını ona doğru dönünce bütün yüzünü kapladı. Küçük bir öksürük nö-

betinin ardından kendine geldiğinde Helen'in elindeki sigaraya uzandı. Peş peşe çektiği iki nefesin ardından, dumanın ve alkolün etkisi ile sandalyeden havalanabileceğini hissetti. Sigarayı elinden alan Helen, bir eliyle sigarasını içerken diğer eliyle Nedim'in kendisine yakın olan bacağına uzandı. Boşalan kadehler üçüncü defa dolunca duygular ve hareketler özgürlüğüne kavuşmuştu bile.

Sigara bitince masadan kalkıp köşeye dizilen minderlerin üzerine yayıldılar. Yasemin kokusunu daha da yakından duymaya başladığında Helen'in boynunu öpmeye başladı. Esrarın ve alkolün etkisi ile iyice rahatlamış bedenini yastıklara yaslayarak, büyük bir arzuyla Helen'i kucağına aldı. Acemiliğini hissettirmemek için çaba göstermeye çalıştıkça ayılmaya başladı. Ayıldıkça da heyecanı artıyordu ki Helen imdadına yetişti.

"Dur ayol ne acelen var, birer kadeh daha içelim..." diyerek Nedim'i olduğu yerde bırakıp, masanın üzerindeki kadehleri yeniden doldurdu. Kendi kadehinden bir yudum alıp diğer kadehi Nedim'e uzattı. Heyecanını gidermek için mi, bir an önce sevişmek istediği için mi bilinmez Nedim iki yudumda kadehi boşalttı. Elinde yarım bardak içkiyle hâlâ ayakta bekleyen Helen, boşalan kadehe bakıp, "Gerçekten acelen varmış be!" diyerek kahkaha attı. Boş kadehi minderlerin dışına bırakan Nedim, bir eliyle yerden destek alıp diğer eliyle Helen'i yanına çekti.

"Bardağı düşürecem, yavaş be deli oğlan" diyerek, dikkatlice yere eğilip kadehini kenara koyup, Nedim'in dudaklarını öpmeye başladı. "İçki öyle lak diye dikilerek içilmez, bak şimdi sana nasıl içileceğini öğreteceğim."

Biraz öteye bıraktığı kadehi eline aldı. Kadehten bir yudum alıp yeniden Nedim'in dudaklarına uzandı. Aralanan dudak-

larından ağzına bir miktar alkol akıttı. Nedim, ağzına dolan serinliği biraz dolaştırıp yutarken, sıvıyı ağzına taşıyan dili de emmeye başladı. Yarım kalan kadeh de ağızdan ağıza geçerek bitince Helen, başını köşede birleşen minderlere yaslayıp Nedim'i kendisine doğru çekti. Terden ve zevkten sırılsıklam olana kadar minderlerin üzerinde uzun süre seviştiler. Yan yana oturup ikinci çift kâğıt sarılmış sigarayı içtiklerinde saat gece yarısını çoktan geçiyordu.

O gece Helen'de kalan Nedim, ikinci günün ikindi vakti evden çıktığında, aşk şarabının mutluluğuyla havalarda geziniyordu.

***

Nedim, kendi evine vardığında, birkaç gündür yaşadıklarıyla, yeni bir hayata geçiş yaptığını hissetti. Bir gecede, birkaç gün önce içtiği uzoyu saymazsa, o gece üç yeni deneyim yaşamıştı. Üstünde kıyafetleri ile yatağa uzandı. Gözlerini tavana dikip Helen'le gelecek düşleri kurmaya başladı. Bu afeti devrandan sıra sıra çocukları olmalıydı. Sırım gibi delikanlılar, güneş gibi ışık saçan kızları olacaktı. Kendisi çalışacak, Helen'i çalıştırmayacaktı. Ne o öyle lokantalarda garsonluk yapmak. Evinin hanımı, çocuklarının annesi olmalıydı. Evvel Allah ben çalışır evi geçindiririm diye düşündü. Mutlu aile tablolarını düşünürken, geceden kalan yorgunluğa yenik düşerek uykuya daldı.

Sonraki günler birbirinin tekrarı gibi geçiyordu. Helen kendi evinden öğleden sonra çıkıp Nedim'e geliyor, önce ikişer kadeh içip birer sigara sardıktan sonra sevişmeye başlıyorlardı. Hava kararmaya başlayınca da birlikte şehrin meydanına kadar kol kola yürüyüp, meydana varır varmaz sokağın başında ayrılıyorlardı. Nedim birkaç defa ısrar etse de Helen işyerine gelmesine izin vermedi. Hatta hangi restoranda çalıştığını bile bir hafta boyunca söylememişti. Neden sakladığını restoranın adını duyunca anladı Nedim. Çalıştığı yer içkiliydi ve servisi kadınlar yapıyordu. Duyduğuna göre de servis yapan kadınlar yalnız gelen müşterilerine eşlik etmek için masalarına oturuyorlardı.

Restoranın adını duyunca şaşkınlığını gizleyemeyen Nedim'i görerek içini okuyan Helen, "Merak etme o eski zamanlardaymış, şimdi kadınlar kesinlikle erkeklerin masasına oturmuyor" dese de Nedim'in içine bir kurt düşmüştü. Henüz kendisi doğru

düzgün bir işte çalışmadığı için Helen'e baskı kurarak işten ayrılmasını da isteyemiyordu. Yaklaşık iki ay boyunca ilişkileri bu şekilde devam etti. Nedim bir hemşerisinin fabrikasında iyi bir pozisyon ve maaşla işe başladığı günün mesai çıkışında Helen'e evlenmek istediğini, evinin kadını olmasını istediğini söyledi. Teklifini tuhaf bir tepkiyle, daha doğrusu tepkisizlikle karşılayan Helen sessiz kalmayı tercih ederek işe gitti.

Ertesi günün akşamı Helen, Nedim'e uğramadı. İşten yorgun gelen Nedim, çok da üzerinde düşünmeden yatağa uzandı. İşyerinde kendisini kabullendirmek için hiç ara vermeden akşama kadar çalışmış ve çok yorulmuştu. Kapıyı kilitlememişti, üstelik Helen'de anahtar da vardı. Gelirse kendisi içeri girebilirdi. Bir süre hareketsizce tavana bakıp erkenden uykuya daldı.

Erkenden uyanıp tıraş olarak işine koyuldu. Ne de olsa eşinin ve çocuklarının geleceği bu işe bağlıydı. Mesai bitince de koşar adım eve geldi. Helen dün gelmemişti ya, bugün mutlaka gelirdi. Mutfağa girip çay için bir demlik suyu ocağa koydu. Kısa sürede fokurdayan suyun altını kıstı. Erkenden çayı demleyip bayatlamasını istemiyordu. Helen gelince demlerdi. Bugün uzo yerine çay içmeleri daha iyi olacaktı; zira evliliği ve geleceklerini konuşmak istiyordu. Çay suyunun kaynamasının üzerinden yaklaşık bir saat geçtiği halde Helen ortalarda yoktu. Kalkıp ocağı söndürdü. Evden çıkıp Helenlerin evine doğru yürümeye başladı.

Kapıyı Helen'in kardeşi açtı. Aralarındaki ilişkiyi bildiği için Nedim çekinmeden ablasını sordu. "Annem biraz rahatsızlanmış, ablam da o yüzden bir süreliğine yanına gitti." Cümlesinin sonunu getirirken gözlerini kaçırması, başını hafifçe öne eğmesi Nedim'e yalan söylediğini hissettirdi. En iyisi işyerine gidip bir de onlara sormaktı. İyi akşamlar dileyip şehrin meydanına doğru koştu. Kendisinden saklanan bir şeyler vardı ve acilen öğrenmesi lazımdı.

Helen'in çalıştığı restoranın önünde iki garson sigara içiyordu. Onlara doğru yanaştı.

"Buyur kardeş geç içeri" diyerek kenara çekildi kısa boylu olanı.

"Yok ben girmeyeceğim. Birini soracaktım. Burada çalışıyor, Helen."

"Ne yapacaksın Helen'i?" diyerek kapının önüne geçti daha irice olan garson.

"Nişanlım olur da kendisi."

Kısa boylu olana dönüp, sesli bir kahkaha atan irikıyım, "Duydun mu len nişanlısıymış" dedi. İrikıyımdan cesaret alan diğer garson ukala bir tarzla, "Haydi lan madem nişanlındı niye gelip sahip çıkmadın? Bulgar pamuk tüccarıyla dün kaçıp gitti" diyerek konuyu kendince yorumladı.

"Nereye?"

"Ne bileyim be şıllık nereye kaçtı? Bulsak önce patron icabına bakacak o kefaşenin."

Cümlesini bitirmesiyle Nedim'in yumruğunun ağzında patlaması bir oldu. Sendeleyip lokantanın kapısına düşen kısa boylu garsona bakan irikıyım, Nedim'e art arda iki yumruk attı. Şimdi yıldızları sayma sırası Nedim'deydi. Geriye doğru iki adım atıp yere düşen Nedim, tekrar ayağa kalkıp saldırıya geçti. Sesi duyan müşteri ve çalışanlar kapıdan çıkıp araya girdiler. Nedim iriyarı garsona uzaktan yumruk sallamaya çalışırken, ilk yumruğu yiyen garson müşterilerin arkasına geçip, "Boynuzlu pezevenge bak, kaçan orospusunun hesabını bize soruyor" diye bağırıyordu. İçeriden çıkan orta yaşın üzerinde takım elbiseli bir adam, kapının önünde bağıran garsona tokadı patlatıp, "Küfretme lan adam olun biraz!" diyerek kalabalığı yarıp Nedim'in yanına ulaştı.

"Gel bakalım delikanlı nedir sorunun?" diyerek Nedim'i yolun karşısındaki sandalyelere oturttu. Onlara doğru gelenlere

de eliyle gidin işareti yaptı. Davranışlarına ve havasına bakılırsa mekânın sahibi olmalıydı. Nedim, kısaca anlattı hikâyesini. Adam sessizce dinleyerek ayağa kalktı. Bir elini henüz sandalyede oturan Nedim'in omzuna koyup, "Bak evladım, ben bu âleme girdiğimde henüz senin yaşlarındaydım. Ne civanmert delikanlılar gördüm bir dilber uğruna heder olup giden ve ne temiz kadınlarla karşılaştım ki bir yavşağın yüzünden hayatları yok olan. Daha çok gençsin. Unut bu yaşadıklarını, hayat bazen yanılsamalardan ibarettir. Yaşadıklarınsa maskelerin ve sahte kostümlerin eksik olmadığı bir tiyatro sahnesi. Helen, pamuk tüccarıyla kaçmış, şimdi çoktan Sofya'ya varmışlardır. Var git kendine düzgün bir hayat kur o kadın sana göre değil" diyerek yolun karşısına geçip, çıktığı kapıdan içeri girdi.

Yıkılmış hayalleri, patlamış altdudağı ve açılmış kaşıyla evine doğru dönerken yaşadıklarına hâlâ inanamıyordu Nedim. Hayat gerçekten bir tiyatro sahnesi miydi? Eğer öyleyse perde çoktan kapanmış olmalıydı; zira gözlerinin önü zifiri karanlıktı. Elleri ile zoraki tutunduğu köşedeki evin duvarının dibine yığıldı. Yaşadıkları ağır gelmişti, taşıyamayıp bayıldı.

Uyandığında komşularının birinin evinde yatakta uzanıyordu. Komşusu başında bekliyor, elindeki ıslak bez ile de yüzündeki kurumuş kanı siliyordu. Uğradığı ihaneti düşününce sinirinden ağlamaya başladı. Kendine geldiğini ve ağladığını gören komşusu onu yalnız bırakarak odadan çıktı. Nedim, gözyaşlarını elinin tersiyle silerken sesli bir şekilde kendini de ikna etmeye çalışır gibi, babasının köyüne döneceğini söyledi. Ailesi köyde bağcılık yapıyordu, Nedim de pekâlâ onlarla birlikte çalışıp, hayatını köyde devam ettirebilirdi. Çok hızlı bir şekilde karar verip, fırtınalı geçen bir dönemi arkasında bırakarak, huzur dolu, sakin köy hayatına geçmesi gerektiğine gerçekten inanarak aynı gün şehirden ayrıldı.

Köye uyum sağlamakta zorlanmadı. Herkes işini yapıyordu. Bağları, Helen'le ilk öpüştüğü bağlardan daha güzeldi. Annesinin tanıştırdığı Makbule, Helen kadar güzel olmasa da birlikte oldukları zamanlarda daha samimi ve sıcak bir hava yayıyordu. Doğal hali insana huzur veriyordu ve Nedim'in de o anda en çok ihtiyaç duyduğu şey huzur ve güvendi.

Benzer bir bağda bulduğu; ama eski sevgilisine hiç benzemeyen Makbule ile üzüm salkımlarının arasında dolaşırken, samimi sohbetler yaparken evlenmeye karar vermişti. Onu ilk defa da üzüm bağında, elinde üzüm sepeti varken önüne geçip öpmüştü. Şaşkınlıktan sepeti düşüren Makbule'nin yanakları bağdaki üzümlerden daha da kırmızı olmuştu. Eğilip sepetten dökülen üzümleri beraber topladıktan sonra hiç konuşmadan bağdan çıkmışlardı.

O akşam, önceki bağbozumunda kendi topladıkları üzümlerden yaptıkları şaraptan bir şişe içen Nedim, kafası güzelleşince annesine konuyu açmış, hemen ardından da Makbule ile konuşmuştu. Makbule, gördüğü anda sevdiği, onu öpünce şaşırdığı ve biraz da kızdığı bu adamın niyetinin ciddi olduğunu öğrenince çok sevinmiş ve kendisinin istediğini; ancak ailesinin kararının ne olacağını bilmediğini söylemişti. Bunu öğrenmenin en kolay ve hızlı yolu Makbule'yi ailesinden istemekti.

Ailelerin, köyde birbirleriyle çok yakın ilişkileri vardı zaten. İlk isteme merasiminde cevaplarını daha sonra vereceklerini söyleseler de, Makbule'nin babasının da bu evliliğe sıcak baktığı, ev halkının hal ve hareketlerinden belli oluyordu. İkinci ziyarette söz kesilip kısa süre içerisinde de bağ ortasına kurulan bir düğünle evlendiler.

***

-9-

Nedim, iki arkadaşını barıştırma umudunu Mehmet Efe'nin sert görünen; ama içinde yumuşacık bir kalp taşıyan mizacına bağlamıştı. Eleni'yi ve mektupları verdiği geceyi, Mehmet Efe'yi üzeceğini bildiği halde ona hatırlatmaktan çekinmedi. Bu kasırganın ortasında tutunabileceği tek dal Eleni'ydi. Yarım kalan bir aşk hikâyesini hatırlatarak, yaşanan olaylara daha yumuşak bakmasını sağlamaktan başka çözüm gelmiyordu aklına.

Eleni'yi hatırlatarak, küllenmiş bir aşkı yeniden canlandıramasa da, aşkın ateşiyle az da olsa ısıtmayı başarmıştı Mehmet Efe'yi. Evinde yalnız bırakıp çıktığında, Mehmet Efe en azından burnundan solumaktan vazgeçmiş, peş peşe sardığı tütünlerin dumanını geçmişe savurmuştu. Nedim iyi biliyordu ki şimdiki zamanı yaşayamamanın iki yolu vardı. Birisi geçmişe takılmak, diğeri geleceği düşünmek. Mehmet Efe'yi geçmişiyle baş başa bırakıp evden ayrıldı.

Taşlı fakat iyi bildiği yolda evine doğru ilerleyen Nedim henüz birkaç dakika yürümüştü ki, çok yakından gelen silah sesiyle olduğu yerde kaldı. Aklına gelen olmasın diye bildiği

birkaç duayı peş peşe okurken, karanlıkta bir gövdenin Mehmet Efelerin evine doğru koştuğunu gördü. O da tersyöne Kemal Usta'ya doğru koşmaya başladı. Korktuğu galiba başına gelmişti.

Kemal Usta'nın evinin önüne geldiğinde kapı açık, Kemal Usta yerde uzanmış, karısı da başında bir kendi saçlarını yoluyor, bir eğilip Kemal Usta'ya dokunmaya çalışıyordu. Bahçe kapısından içeri girer girmez yerde yatan arkadaşına eğildi. Üstü kan içindeydi. Yaklaşık bir metre yakınında, ay ışığında parlayan toplu tabancayı gördü. Maalesef tabancanın sahibini de tanıyordu...

"Açın ulen kapıyı, öldürüvecem hepinizi şerefsizler!"

Yumruklanan ve tekmelenen kapının sesine eklenen küfür ve hakaretler eşliğinde Kemal Usta iç odadan koşarak gelip kapıyı açtı.

Kapı açılır açılmaz, sinirden dimdik olmuş kısa sarı saçlarıyla, bitmek üzere olan şarap şişesini yere fırlatan delikanlı, belinden tabancayı çıkartıp, Kemal Usta'ya doğru salladı. Ağız dolusu küfürlerini sıralamaya devam edince, zaten iki gündür sinirden kontrol edemediği beynine kan sıçrayan Kemal Usta, kendisine doğru tutulan silahı umursamadan, delikanlının ağzına sert bir tokat attı.

Önce sendeleyip kısa sürede kendine gelen delikanlı, elindeki silahı tekrar doğrultup tetiğe bastı. Kurşunu yiyen Kemal Usta, son bir hamle ile delikanlının silah tutan elini kavrayıp büktü. Taş yontmaya alışkın güçlü kollarıyla kavradığı elden silah yere düşerken, Kemal Usta da zemine yığıldı. Silahı yerde bırakan Mehmet Efe'nin oğlu koşarak oradan uzaklaştı.

Fatma ve kızı Gule bağrışarak Kemal Usta'nın başına koştular. Eliyle yarasına bastıran Kemal Usta'nın kanlı ellerine sarılan kızı dehşet içinde feryat ediyor, Fatma da Kemal Usta'nın başını kucağına almış, bildiği bütün duaları ederek ölmesin diye Hızır'a yakarıyordu. Yaraya bastırmak için bağırarak kızından bez istedi. Gule eve girdiğinde, Nedim de bahçe kapısından koşarak içeri girdi.

Yerde hareketsiz yatan Kemal Usta'ya doğru eğilip elini şahdamarına attı. Hâlâ yaşıyordu. Düzgün bir yere alıp, yarasına bez bastılar. Acilen doktora yetiştirmeliydiler. Kurşun sağ omzundan girip koltuk altından çıkmıştı. Kanı durdurabilirlerse Kemal Usta'yı kurtarabilirlerdi. İki parça büyük bezi alan Nedim, arkadaşını oturur pozisyona zor da olsa getirerek, ellerindeki iki bezi önden ve arkadan sımsıkı bastırmaya başladı. Fatma'dan da omzu sarmak için ip istedi. Gelen iple bezleri önlü ve arkalı iyice sıkıştırarak omzunu bağladılar. Daha fazla kan kaybetmeden hastaneye yetiştirilmesi gerekiyordu. Nedim at arabası getirmek üzere evden ayrılırken, Fatma ve Gule birbirlerine sarılmış halde, alçak sesle ağlamaya devam ediyorlardı.

***

Mehmet Efe, dışarıdan gelen silah sesini duyduktan birkaç dakika sonra bahçe kapısı açıldı. Mehmet Efe kapıya yöneldi. Dış kapıyı açtığında, karanlıkta bile yüzünün bembeyaz olduğu belli olan oğlu titreyen elleri ile karşısındaydı. Mehmet Efe o an kapının arkasındaki dolabın üstüne koyduğu silaha yerinde mi diye bakışlarını kaydırdı. Dolabın üstünde hiçbir şey yoktu. Silah sesinin nereden geldiğini anlamıştı; ama soramadan da edemezdi.

"Ne ettin ulen sen?"

Titreyen ellerine eşlik eden titrek sesiyle cevap verdi.

"Vurdum soysuzun babasını."

Sol eliyle kapıyı tutan Mehmet Efe, boşta kalan sağ eliyle öyle bir tokat attı ki, delikanlı sahanlığa çıkan üç basamağa değmeden bahçeye yuvarlandı. Bu gece yediği ikinci tokattı.

"Babasını mı vurdun? Ne yaptın ulen, bilmez misin dananın hesabının anasından alınmayacağını?"

Mehmet Efe, Nedim'le konuştuktan hemen sonra zaten memleketine dönmeye karar veren Kemal Usta'nın usulünce köyden gitmesine razı olmuştu. Şimdi bu somun pehlivan, Dimitri'nin kendisine emanet ettiği silahla, yıllardır köyde herkesin sevgisini kazanan Kemal Usta'yı vurmuştu. Emanetine sahip çıkamadığı, bir göçmene ait silahtan çıkan kurşun, köylerine Tanrı misafiri olan bir başka göçmen kuşun bedenine girmişti. Birkaç ev ileride kardeşlik kanamaya devam ediyordu.

Kemal Usta'yı, karısı ve kızına emanet ederek, kendi evi daha uzakta olan Nedim, Mehmet Efe'nin evine doğru yöneldi. Bahçe

kapısından "Çabuk bir araba!" diye bağırması ile Mehmet Efe'nin dışarı çıkması bir oldu. Evin yan tarafına bağlı atı ve arabayı hiç konuşmadan birlikte hazırladılar. Mehmet Efe'nin sinir, korku, şaşkınlık ve utanç duyguları sırtındayken, atın koşumlarını da kucaklayıp atı arabaya bağladı. Kendisi de arabaya binmek istese de Nedim eliyle orada kalmasını işaret etti. Taşlı yollarda atı koşturarak yeniden Kemal Ustaların kapısına geldiğinde Fatma'nın çığlıklarının arasından küçük bir inleme sesi duyuluyordu. Demek ki arkadaşı hâlâ yaşıyordu. Attan inip arkadaşının yanına koştu.

Silah sesi ve bağırtıları duyan komşular da oraya birikmeye başlamışlardı. İki komşunun da yardımıyla Kemal Usta'yı arabanın arkasına yatırdılar. Fatma ve Gule de arabaya biner binmez Nedim kırbacı, hiç olmadığı kadar sert vurdu. Acıdan kişneyen at olanca hızıyla köyün dışına doğru koşmaya başladı. Dolunayın aydınlattığı yolda, köyün tepede olmasının avantajıyla aşağı doğru hızla yol almaya başladılar. Kemal Usta'nın iniltileri arada kesiliyor, onun sesi kesilince kızı ve karısının ağlayışları artıyordu. Nedim, bir yandan onları sakinleştirmeye çalışırken bir yandan da hastaneye yetişmek için atı zorlamaya devam ediyordu. Uzun süre Kemal Usta'dan ses çıkmayınca Nedim arabayı durdurup arkadaşını kontrol etti. Kan kaybına daha fazla dayanamayan Kemal Usta bayılmıştı. Bir an önce hastaneye yetişmeleri lazımdı. Arabadaki kişi sayısı hızlarını düşürüyordu. Gule ve Fatma'yı zorla ikna edip arabadan indirdi. Artık her saniye daha da önemliydi. Hızlarını düşürmeden, atı kasabaya doğru koşturmaya devam etti. Fatma ve Gule ağlamayı keserek bir an durakladılar, sonra onlar da aynı yöne koşmaya başladılar...

***

-10-

Omzuna dokunan el ile beyaz saçlı adamın hatıra defterinden sıyrıldı Hasan.

"Nereye dalmışsın be oğlum? İki defa önünden geçtim fark etmedin."

Gelen Aret'ti. Siyah gür saçları, kara kaşları ve kaşına değen uzun kirpikleri ile Hasan'ın karşısında durmuş cevap bekliyordu. Kendini toparlamaya çalışan Hasan ayağa kalktı.

"Kusura bakma ya dalmışım öyle. Çevreyi izliyordum. Şu karşı kıyıdaki yaşlı adam rahmetli dedeme çok benziyor."

"Ne diye uzaktan izliyorsun? Kalk gidip yakından bakalım. Ayak izlerini takip ettiğimiz dedelerimizin bir benzeri ile de olsa tanışma fırsatı bulmuş oluruz."

Hasan, ilk karşılaştıkları andan itibaren Aret'in enerjisini çok sevmişti. Her an yeni bir şey yapmaya hevesli küçük bir çocuk gibi, yerinde duramıyor, hayatı ve zamanı kaçacakmış gibi yakalamaya çalışıyordu. Ona göre hayat anlardan ibaretti ve kaçırdığın her an hayatın eksik yaşanmasının vesilesiydi. Hiçbir şeyi ertelememekten yanaydı. O kabına sığmayan, her türlü eylemi eylemsizliğe tercih eden bir serüvenciydi.

"Ertelemek, erken ölümdür diye sana kaç defa hatırlatmam gerekiyor, kalksana."

"Başladın yine yerinde duramamaya. Otursana sadece benzettim işte."

Masadaki sandalyelerden birini yerinden alıp ters çevirerek Hasan'ın yanına oturdu.

"Bu kadar derine daldığına ve masayı hazırlattığına göre çok beklettik galiba seni?"

"Çok değil, acıkmıştım dayanamayıp siparişlerin bir kısmını verdim; ama siz gelmeden başlamamak için denizi seyrediyordum."

"Deniz dedin de Denizkızı Eleni de gelmemiş daha."

"Cem aradı. Beraberlermiş gelmek üzerelerdir."

"Ne garip bir şey değil mi Aret?"

"Garip olan ne?"

"Aynı topraklarda yaşamış bir geçmişimiz var fakat ayrı dünyalarda yaşıyormuşuz gibi birbirimizden nasıl da uzaklaştırılmışız."

"Uzaklaştırılan sadece bedenlerimiz bence. Bak şimdi bedenlerimiz de yan yana."

Sandalyeyi yaklaştırarak Hasan'a sahte bir sırnaşma ile kollarını sürdü.

"Uzak dur be oğlum. Tek başıma burada otururken sen çıkıp geldin. Bir de bana sırnaşıp kısmetimi kapatma."

"Kısmetmiş ha ha! Neyin kısmeti? Sen burada yanından geçen zarganaları görmeden, gözlerini sonsuzluğa yatırırsan, Tanrı'nın sana birini göndermesi için hiçbir neden yok!"

"Sonsuzluğa değil sadece geçmişe yatırmıştım gözlerimi. Ortak geçmişimize. Bizi bugün burada buluşturan dedelerimizin ayak izlerinde kaybolmuşum sadece."

"Ah evet sevgili atalarımız. Aynı kadim coğrafyanın, kadim dostları. Babam Amerika'ya gelmeden önce, dedemden duyduklarını ve gördüklerini iyi ki şu deftere geçirmiş. Hem köklerimizle buluşma hem de sizlerle tanışma şansı yakalamış oldum. Evin en küçük çocuğu olup, Amerika'da doğup büyümüş biri olarak, benim için babamın yazdıkları daha sonradan araştırmaya başladığım geçmişimin kılavuzu oldu. Sanki kendisi daha dün yaşamış gibi, kâğıda dökmüştü dedemin anlattıklarını..."

"Ne konuşup durursunuz bizim oğlanlar!"

Arkalarından gelen ses Eleni'ye aitti. Ege ağzını taklit ederek yeniden sordu.

"Kumrular gibi dip dibe ne kaynatıyonuz bakem hı?"

Hasan ve Aret, "Hoş geldiniz" diyerek ayağa kalktılar. Önce Eleni ile ardından Cem ile öpüşüp, ayakta bekleyen arkadaşlarını boştaki sandalyelere buyur ettiler.

Cem, "Çok bekletmemişizdir umarım, kusura bakmayın" dedi. Eleni tamamladı:

"Gecikmemizin sebebi benim. Cem beni bekledi. Malum hazırlanmam uzun sürüyor" dedi, sarı bukleli saçlarını eliyle arkaya doğru savurup gülümseyerek. Saçlarının diplerinin ıslaklığını fark eden ve Eleni konuşurken Cem'in kızaran yüzüne bakan Aret, "Kızım şuna gelmeden önce seviştik, süresi de tahmin ettiğimizden biraz uzun sürdü desene" dedi.

"Oha! Biraz daha bağır da gökteki martılar da duysun."

"Duysun be niye martılar sevişmiyor mu?"

"Zevzek zevzek konuşma istersen" diyerek konuyu kapattı Eleni.

Şaşkınlıkla Aret ve Eleni'nin konuşmalarını dinleyen Cem, Aret'in boşboğazlığına kızsa da konuşmamayı tercih etti.

Doğru söylüyordu aslında. Salonda kitap okuduğu sırada Eleni yanına gelerek önce hangi kitabı okuduğunu sormuş, "Aşk mı seks mi?" yanıtını alınca da "Her ikisi de" diyerek dudaklarına yapışmıştı. Kitabı sehpaya koymaya zaman bulamadan, istekli bir sevişmenin içinde bulmuşlardı kendilerini. Salonda başladıkları ön sevişmelerini yatak odasında devam ettirince de planladıkları zamanda evden çıkamamışlardı. İkisi de sırılsıklam ter içinde kalınca, banyoya da beraber girmişlerdi. Eleni'nin kusursuz vücudunun duşun altında daha da çekici görünmesi gecikmelerinin ikinci vesilesi olmuştu!

"Ee siz ne yaptınız yokluğumuzda?" diye sorup, küçük bir kahkaha attı Eleni.

Aret, "Atalarımızın birlikte inşa ettikleri bu güzelim yurda yeni tohumları ekmek için sizin gelmenizi bekledik. Sen yoksan biz hep bir eksiğiz bilirsin" dedi.

"Şımartma beni deli oğlan. Birlikte olamazsak hayat eksilir be! Ne yaptın sen babanın not defterini getirecektin, getirdin mi?"

"Biz de Hasan'la siz gelmeden önce onu konuşuyorduk. Dedemin hayatını sanki kendisi yaşamış gibi kaleme alan babamın defterine bakıyorduk. Yani defter yanımda."

Hasan, "Ne içersiniz?" diye masadakilerin yüzüne bakarak sordu. Cevabı beklemeden de "Ben rakı içeceğim eşlik ederseniz sevinirim" diye ekledi.

"Ben eşlik ederim" dedi Cem.

Aret ve Eleni ise şarap içmek istediklerini söylediler. Yeni ektirdiği saçlarıyla çim adam formundaki garsonu çağırıp siparişlerini verdiler. Mutfağın önündeki dolaptan şişeleri alan garson, kısa sürede elindeki tepsinin üzerinde rakı, buz, su, bardaklar ve bir şişe şarapla masalarına geri döndü. "Ekmeklerinizi ısıttırıyorum abim. Başka bir isteğiniz var mı?"

Cem, "Ekmekle birlikte bir tabak kekik ve pul biberli zeytinyağı getirir misin?" diye sorarken, garson şarabı açmış Aret'e tattırıyordu. Klasikleşen şarap tatma seremonisini abartarak yapan Aret, şarabı yudumladıktan sonra dilini damağına değdirip şapırdatarak, "Ya usta şimdiye kadar şarabı açtırıp tadına baktıktan sonra, yok kardeşim ben bunu beğenmedim, götür bunu da başka bir tane getir diyen oldu mu, doldur da içelim" dedi.

Garson gülerek, "Yok valla abim beş senedir bu işi yapıyorum daha şarabı geri götürdüğüm olmadı; ama âdet olmuş denetiyoruz işte" dedi.

"Sen doldur doldur. Ne demişti Hayyam? Çek şarabı sev güzeli!"

Garson şarapları kadehlere boşaltırken Hasan da rakı servisini yapıyordu. İçkiler doldurulduktan sonra, kadehler barış ve kardeşliğe kaldırıldı. Eleni, Hasan'ın yanındaki boş sandalyenin üzerindeki defteri görünce rica etti. Eline aldığı defterdeki, Hasan'ın ayraç yerine kullandığı ıslak mendilin alüminyum poşetinin olduğu yerden itibaren sesli okumaya başladı.

***

-11-

"Ah ciğerim! Derler ki ben bir Ermeni dölüymüşüm. Döl olmayaydım da o yatağa düşmeyeydim. Taş ustası bir babadan olma, dünyalar güzeli bir anadan doğma Hrant'ım ben. Belki de davar nöbetinde bir Kürt çobanın, gizli Ermeni aşkı babaannemin rahmine bıraktığı Kürt dölüyüm. Ya da Orta Asya'dan gelip aynı topraklarda filiz vermeye çalışan Türk tohumuyum. Sürgün müyüm, kaderzede mi, kederzede mi bilmiyorum.

Hama bıko, bana şimdi nesin dersen? 1915'ten beri adım Xıdo'dur, yani Xıdır. Dedim ya döl olmayaydım da o yatağa düşmeyeydim. Babam bu toprakları çok sevmişti. Biraz değil, çok sevmişti. İşte çok sevince iki ihtimal kalıyor insana. Ya öleceksin aşkından, ya kaçarak terk edeceksin adamlığını ve aşkını. Benim babam ölmeyi tercih etti, yanına dünya güzeli anamı da alarak. Belki ileride adam oluruz da bu topraklarda adı kalır diye bana ve kardeşime de kaçmayı reva gördü.

Kardeşim Babken ile Harput'ta Yeprad Koleji'nde okuyorduk. Ben son sınıftaydım, kardeşim hazırlıktaydı. Okuyup adam olup, ülkemize yararlı olacaktık. Babam, taş yontan elleriyle kazandığı üç beş kuruş parasını bizi okutmak için harcıyordu.

Adam olmamıza da az kalmıştı ki okulun kapatılması kararı alındı. Ailelere haber ulaştırılmıştı. Köyde yaşayan babama da bir dostu söylemişti. Yolların ve köylerin güvenli olmadığı bir dönemde babam bizi almak için Harput'a geldi.

Babam yola çıkarken, sürgüne gönderilecekleri köylülere bildirilince onlar da can korkusundan köyü terk etmeyi düşünüyorlarmış. Babam, henüz iki yaşındaki kız kardeşimiz ile annemizi komşulara emanet edip bizi almaya gelmişti. Yolda gördükleri ve Harput'a varınca duyduklarıyla iyice telaşa düşen babam, bizi Dersim üzerinden Rusya'ya gönderip, kendisi köye geri dönmeye karar vermişti.

Dedim ya adam olmamıza az kalmıştı. Okulda depremi bile araştırıyorduk. İki arkadaşımız kendi imkânlarıyla kara saban yapmayı başarmışlardı. Köylerimize döndüğümüzde kendi makinelerimizle çiftçilik yapmayı hayal ediyorduk. Hayallerimiz, o gün Harput'un altında kelekle karşıya geçmeye çalışırken suya düştü ve bir daha onlardan haber alamadık. Tıpkı Yeprat Suyu'na düşen birçok yakınımızdan haber alamadığımız gibi.

Harput'un Pertek tarafında kelekçiler vardı. Kelek nedir bilir misin evlat?"

Anlamamış gözlerle ona bakan İbrahim'i görünce kısa bir açıklama yaptı.

"Davarlar kesilince derileri şişirilerek yüzülüp çıkarılır. Deri iyice temizlendikten sonra delik olan yerleri dikilir, ağızla şişirilen tulumlar yan yana getirilerek üzerlerine sırık ve kalaslar dizilir. Bu sırık ve kalaslar da birbirine bağlanarak bir nevi sal olur. İşte bu tulumların üzerinde başladı yolculuğumuz; ama ne yolculuk!

Ermenileri taşımaları yasaklanan kelekçilerden biriyle anlaşan babam ile birlikte gizlice suyun karşısına geçtik. Babam,

yanımıza araziyi bilen birini daha almıştı. Bizim köydekileri Urfa'ya göndereceklermiş. Babamın Harput'ta öğrendiği kadarıyla, ilk konvoyla yola çıkanların çoğu zaptiyelerin eziyeti ve çetelerin saldırılarıyla perişan olmuş, direnenlerse süngülenip Fırat Suyu'na atılmış.

Kelekle suyun karşısına geçtiğimizde, kendisinin köye dönmesi gerektiğini söyledi. Bizim Rusya'ya kaçmamızın daha doğru olacağını, Erzurum'da tanıdığı iki ahbabının isimlerini yazdığı bir kâğıtla bir miktar parayı bana verdi. Eğer Erzurum'a varırsak, kendisinden haber almak için orada bir süre beklememizi tembih etti. İki dostunun da bizi en iyi şekilde misafir edeceklerini söyledi. Onunla köye gitmek için ısrar etsem de kesinlikle kabul etmedi. Babam köye gidebildi mi gidemedi mi bilmiyorum. Bir daha babamdan da annem ve kız kardeşimden de haber alamadım. Ha bir de ilk aşkım Mariam'dan. Nerededir, yaşıyor mu? Onu da bilmiyorum."

İbrahim, gözlerini kısıp derin bir nefes veren Hıdır Amca'nın Mariam'ı anlatacağını düşünürken kapı açıldı. Sate Ana ile Zahide içeri girince, Hıdır Amca konuşmasına son verse de, hikâyesi o toprakların cansız tanıkları tarafından sessizce anlatılmaya devam ediyordu.

***

-12-

Sevdiklerinden uzağa düşecekleri yolculukları, ilkbaharın Yeprat Nehri'ni coşturduğu ilk günlerinde başlamıştı. Güneşin, insanlara yapılanları görmenin utancıyla kızıla dönmüş yüzünü saklamaya çalıştığı bir akşamüstünde, Hrant'ın babası kelekçilerle anlaşmaya çalışıyordu. Kısa boylu, göbekli, yana taranmış saçları, tıraşlı yüzü ve köstekli saatin zincirinin sallandığı cepkeniyle, kelekçiden çok fabrika sahibine benzeyeni ayak diretiyordu.

"Yox sizi garşıya geçiremim. Devletin kesin emri var. Yanınızda zaptiye olmadan buradan çıkaramim sizi gaggom."

"Daha bu sabah geldim karşıdan, çocuklarımı almak için gelmiştim. Şimdi de köye dönüyoruz. Korkmanı gerektiren bir şey yok."

"Gusura galma begim size geçiremim."

Fabrikatör çakması kelekçiyi ikna edemeyen babası, keleğini birkaç ağaç aşağıya bağlamış olana yöneldi.

Şanslarına tanıyordu da.

"Çocukları okullarından aldım. Karşıya geçmemiz lazım geçirir misin?"

"Hökömet sizleri taşımamızı yasaxlamıştır sen de bilirsen."

"Beni yıllardır tanırsın. Sana yanlışım olmaz merak etme."

"Vallax başımız beladadır. Hermenilere yardım ettiğimi duyarlarsa keleğimi elimden, kellemi de boynumdan ayırırlar."

"Bizi karşıya geçirmezsen, bu çocukların günahı senin boynuna kalır. Seni Munzur Baba'ya havale ediyorum."

Doğup büyüdüğü Munzur Nehri'nin kutsallığından mı, çocuklara acıdığından mı bilinmez, kelekçi onları karşıya geçirmeyi kabul etti. Sadece babasının ve Hrant'ın duyabileceği kısık bir sesle, diğer kelekçilerin onu şikâyet edebileceğini, bu yüzden hava kararana kadar biraz gerideki ormana gidip orada beklemelerini, hava kararınca arka taraftan gelip keleğe binmelerini istedi.

Nehrin kıyısından ayrılıp hemen gerideki ormana doğru yürüyüp, gözden kayboldular. Hemen ormanın ardındaki Til köyündeki kilisenin bahçe duvarının ağaçlarla kaplı kısmına çöktüler. Süryanilerin yaşadığı bu köyde dostları da vardı ama onları rahatsız etmek istemediler. Görünmeyecekleri bir alanda yaklaşık iki saat bekleyince hava da kararmış oldu. Kelekçinin tarif ettiği yönden nehir kenarına inmeye başladılar. Ortalık çok sessizdi. İçlerinde, kelekçinin oradan ayrılmış olmasının korkusuyla adımlarını hızlandırdılar.

Aynı ağacın altında bağlanmış keleği ve havaya savurduğu dumanıyla eski komşularını bekleyen Gulabi, yolcuları görünce ayağa kalkıp, keleğin halatını ağaçtan çözmeye başladı. Çocuklar binince keleği nehrin sularına doğru hızlıca itti. Yolculardan sonra kendisi de elindeki sırığıyla kelekteki yerini aldı.

Sargis, hızla akan Yeprat Nehri'nin üzerinde, iki yanına aldığı çocuklarının saçlarını koklayarak öptü. Aynı saç renklerinden çıkan farklı iki kokuyu defalarca içine çekti. Bir daha görünceye kadar kokuyu ciğerlerinde tutmak zorundaydı. Bu iki

kokudan alacağı güçle zorlukların üstesinden gelebilmeyi diledi. Büyük oğlu Hrant artık hayatın ayırdına varmıştı. Zeki, çalışkan ve cesurdu. Kardeşine sahip çıkardı mutlaka. Kendisi de köydeki ailesini koruyup, bu yangından kurtarabilirse bir gün mutlaka buluşacaklardı nasıl olsa. Ailesiyle yeniden bir arada olabilme ihtimallerinin umuduyla biraz rahatladı.

Nehirdeki kısa yolculukları bittiğinde Gulabi'ye parasını ödemeye çalışan Sargis'i, Gulabi, "Para için yapmamışam. Biz kardaşız. Var git yolun açık, Xızır yardımcın olsun" temennisiyle yolculadı. Tepenin ardına vardıklarında çocuklarını karşısına alıp, ayrılmaları gerektiğini anlattı. Sesi titriyor, karanlıkta belli olmayan gözbebeklerinden tutamadığı gözyaşları bıyıklarını ıslatıyordu. Küçük oğlu Babken ağlayarak kendisine sarılınca, tutmaya çalıştığı gözyaşları hıçkırıklarla dökülmeye başladı. Hrant, kardeşinin arkasında ayakta durup ne yapacağını bilmemenin şaşkınlığıyla onları izliyordu.

Ay ışığının, babasının yarım yamalak aydınlattığı yüzündeki gözyaşlarının parlaklığı, içine ok gibi saplandı. Kardeşini kendisine emanet eden babasından daha güçlü olmalıydı; ama bir yumru gelip göğüs kafesiyle soluk borusunun arasına oturdu. Nefes almakta zorlanırken, babasına sarılmakla olduğu yerde kalmanın ikircikliğini yaşıyordu. Derin bir nefes alıp hem kardeşine hem de babasına sarıldı. Ağlamamaya özen göstererek, "Merak etmeyin hepimiz yeniden bir araya geleceğiz. Ben kardeşime sahip çıkarım baba. Sen git annem ve kız kardeşimle ilgilen" dedi.

***

Araziyi bildiği için onlara yolu tarif etsin diye babasının yanlarına verdiği Dersimli çoban ve kardeşiyle iki saat yürüdükten sonra çobanın akrabalarının olduğu Margik köyünde mola verdiler. Bu köyde de yaşayan Ermeni aileler konvoy halinde sürgüne gönderilmeye başlanmıştı. Dersimli çobanın akrabasının evine girdiklerinde, evde esen tedirgin havayı iliklerine kadar hissettiler.

Çobanın dayısı onları içeri buyur ettikten sonra dışarı çıkıp yeğeniyle kısa bir konuşma yaptı. Çoban odaya girdiğinde zaten soğuk esen hava sanki buza kesti. Korkudan kelimeleri birbirine karıştırarak, "Zaptiyeler bu sabah köyü basmış, evleri kontrol edip, köyden ayrılmayan Ermenileri zorla köyden göndermişler" dedi. Sonra da susup, çaresizce iki eliyle sakalını kaşımaya başladı.

Odada bir baştan bir başa iki defa gidip geldikten sonra Hrant'a bakarak, "Her an geri gelebilirler, sizi burada görürlerse dayım ve ailesinin durumu kötü olur vallahi. Ormana gidip orada kalalım. Ortalık düzelinceye kadar köyün üstündeki ormanlık alandaki kayalıklarda kalır, sonra yolumuza devam ederiz. Zaten yollar da bu ara tehlikelidir. Şimdi her yerde pusuya yatmışlardır" dedi. Cevap vermelerini beklemeden odadan çıkarak, kapıda bekleyen dayısına bir şeyler anlatmaya başladı. Yeprat Nehri kenarındaki korkulu bekleyiş ve iki saat boyunca arazide yürümenin yorgunluğu dizlerini titretmeye başlatsa da bu gelişme üzerine, oturamadan çobanı ayakta beklediler. Çoban bir süre gözden kaybolup, elinde iki çuvalla geri geldi.

Çuvallardan birini Hrant, birini çoban sırtına aldıktan

sonra, yarım saatlik yürüyüşle kayalık alana ulaştılar. Çoban, kayalardan büyük ve altı oyuk olan kayanın önüne çuvallardan birinden çıkardığı çulu serdi. Diğer çuvaldaki ekmek ve tulumpeynirinden biraz çıkarıp çulun üzerine koydu. Başıyla işaret edip oturmalarını istedi. Ay ışığının aydınlattığı yer sofrasında, birkaç gün sonra ekmek ve peynire hasret kalacaklarını bilmedikleri iki haftanın ilk öğününü, yere dökülen peynir parçalarını umursamadan yediler.

Yemek bittikten sonra yorgunluktan bitap düşmüş bedenlerini uykuya teslim ettiler. En son ilkokulda aynı yatakta uyuduğu kardeşine kayanın dip tarafına uzanmasını söyleyen Hrant, kardeşinin yanına uzanıp uykuya daldı.

Güneş, ağaçların içinden süzülüp kayaları ısıtmaya başladığında kalkıp çevreyi kontrol ettiler. Susamışlardı. Çobana suyun yerini sordular. "Aha bu kayalıkların köye bakan yamacında su vardır, hama köyden görünür orası. Başka da su yoxtur buralarda. Hava kararınca gider içeriz." Daha sabahın erken saatlerinde susamışlardı, hava kararıncaya kadar nasıl dayanacaklardı bilmiyorlardı.

Akşama kadar kayalık alanda, ağaçların gölgesinde oturdular. Hrant daha çok kardeşiyle ilgilenmeye ve ona güç vermeye çalıştı. Babası şimdi köye varmış olmalıydı. Biraz ailelerinden konuştular. Çobanın yaşı kırk civarında görünüyordu; ama hiç evlenmemişti. Babası, o çocukken vurulmuştu. Yıllarca dağlarda koyun ve keçi gütmüş, annesinin ve kız kardeşinin geçim derdine düşmüştü. Kız kardeşi evlenip gidince de annesi ve koyunlarıyla yaşamaya devam etmişti. Emanetlerini Munzur Nehri'nin karşısına geçirdikten sonra köyüne dönmeyi düşünüyordu. Köyde kısa bir süre kaldıktan sonra sürülerle dağlara çıkacaktı yine. Sürüler dağlara çıkmaya başlamıştı bile. Biraz

geç kalmıştı bu yıl. "Herhal yaşlanmaya başladım. Takatim azalıyor artıx. Dağda yaşamak zor geliyor bra. Hama ne yapacaxsın elde yox avuçta yox. Hele anamın yanında biraz dinlenem yine çıxarım dağlara" diyerek özetlemişti durumunu.

Çoban, ağaç dallarını ve yapraklarını koparak kayanın dibine doğru serdi. Bir süre, yapraklar ve dallardan oluşan yataklarında yatacaklardı. Akşam karanlığı çöktükten hemen sonra kayalıkların diğer yamacına gittiler. Susuzluktan kuruyan ağızlarını kaynağa dayayıp, kana kana su içtiler.

Dört gün sonra çobanın dayısı, elinde iki ekmeğin içine sürülmüş tereyağı ve bir tas çökelekle kayalıklara geldi. "Zaptiyeler iki gün önce köye geldiler yine. Bir ailenin yanında saklanan Ermeni bir kızı buldular. Kızı alıp götürdüler, onu saklayan aileyi de evden dışarı çıkarıp evini ateşe verdiler. Aman köye gelmeyesiniz. Hem kendinizi yaxarsınız hemi de köyü. Vallah evde de yiyecek bir şey kalmamıştır. Aha bu ekmekle çökeleyi size getirmişim. Biraz daha burada saklanın. Yollarda da durum perişandır. Konvoyların önü kesiliyor, insanlar kırılıyor. Dikkat edesiniz kendinize. Xızır yardımcınız olsun."

Çuvalın içinde bitmek üzere olan ekmekleri ve dayının getirdikleriyle bir hafta daha idare edebildikten sonra açlığa mahkûm kaldıkları günler başladı. Çobanın dağdan topladığı ışkınlar ve iki mantar dışında yiyebilecekleri başka bir şeyleri kalmamıştı. Birkaç gün sonra, açlık ölümden beter acı vermeye başlayınca, açlığa yenilip ölümü göze alarak yolculuklarına kaldıkları yerden devam ettiler. Hrant o gün anlamıştı ki tok olmak ölümsüz olmaktan daha iyiydi.

***

Bütün geçişler tutulmuştu. Açlıktan harap olmuş bedenleriyle çok da uzaklara gidemezlerdi. Gecenin karanlığından faydalanarak, yolları üzerindeki Sorpiyan köyüne kadar zorlukla yürüdüler. Köpek sesleri onlara doğru yaklaşınca çoban durmalarını işaret etti. Onları bir ağacın dibinde bırakarak köye doğru yürümeye başladı. köye yaklaştıkça köpek sesleri de çoğalıyordu. Seslerden korkan kardeşini omzundan tutarak kendisine doğru çeken Hrant, ay ışığında karartısını gördüğü çobanın korkmadan köpeklere yaklaşmasının da verdiği cesaretle, "Korkma Babken, köpeklerin bizi parçalayamayacağı kadar güçlü olmak zorundayız. Ayakta kalacağız ve mutlu olacağız. Söz veriyorum sana" diyebildi sadece. Kendisinin de kesinlikle emin olamadığı geleceklerinden, bir parça umudu emanet alıp bu geceye aktararak.

Ne de olsa umut, en karamsar hallerde ve tükenmişliğe yaklaşıldığı anlarda ekilmesi gereken direnç tohumuydu.

Çobana iyice yaklaşan üç büyük beyaz köpeği, görmeyi bir yana bırak, sesini bile duyunca kuyruklarını kıstırarak kaçan kurtların aksine, umursamadan onlara doğru yürüyen insana köpekler de şaşırmış olmalı ki havlamalarının tınısı değişti; ama bunu sadece çoban fark edebildi. Elinden bırakmadığı küçük sopasını, ucu toprağa bakaçak şekilde köpeklere gösterip, yeri göğü inleterek, "Hoooşşşşt, çomooo, hoooşşşşt!" diye bağırdı. Köye yaklaşan yabancıya doğru koşmaktan ağzından

salyalar akan köpekler, sihirli sözcük duymuşçasına çobana iki metre kala yerlerine çakılıp kaldılar. Beyaz koyunlar ve bu koca köpeklerle ömrünü geçiren çoban, onlara nasıl davranılması gerektiğini çok iyi biliyordu. En ufak yanlış bir harekette boğazına atlayacaklarını bildiği köpeklerden en iri olanına yaklaşıp eliyle başını okşayarak sessizce bir şeyler fısıldadı. Çoban önde, köpekler onun köpekleriymiş gibi peşinde, köye doğru yürüdüler.

Çobanın, yayladan koyunları indirdikleri zaman bu köyün yakınından geçmişliği vardı. Hatta bir defasında köye yaklaşırken kuzulardan biri kayalıktan aşağı yuvarlanıp ayağını kırmıştı da köylülerle birlikte kuzuyu oradan çıkarmışlardı. O geceyi köyde geçirip, ayağı kırık kuzuyu da kesip, köylülerle birlikte yemişlerdi. O ayağı kırık kuzunun hatırına birilerinden bir parça ekmek isteyebileceğini düşünerek, köyün girişindeki ilk evin kapısını çaldı. Tahta kapının ardından cılız bir ses kim olduğunu sordu. Sesin kadına mı yoksa erkeğe mi ait olduğunu anlayamayan çoban ismini ve mesleğini söyledi. Kapı birkaç saniye sonra gecenin sessizliğini bozan büyük bir gıcırtıyla açıldı.

Kapının önüne çıkan ev sahibinin, sakalları ay ışığında kar gibi parlak, gözleriyse sakalının parlaklığına tezat bir şekilde feri sönmüş gibiydi. Elindeki bastonuna doğru yüklendiği bedeninin kamburu çobanın dikkatini çekti. Evet, kamburundan tanımıştı ama ismini hatırlamıyordu.

"Xalo merhaba. Beni hatırladın mı?"

"Gözlerim iyi görmüyor cigeram, kusra bakmayasın çıxaramadım."

"Geçen sene yayladan dönerken kuzularımdan biri kayadan düşmüştü. Köyün gençleri yardım edip çıkarmışlardı."

"He he hatırladım. Hoş gelmişsen buyur içeri geç."

Kapıdan içerisi dışarıdan daha karanlıktı. Çoban kapının eşiğinde bekledi. İhtiyar odaya geçip, elinde fitili titreyen küçük bir lambayla geri döndü. Odaya girdiklerinde, lambanın aydınlatmaya çalıştığı fakirliğin karanlık yüzü belirginleşmeye başladı. Odanın ortasına serilmiş yırtık bir kilim, duvara çakılmış tahtadan iki sıra rafın üzerindeki iki metal tas ile üç metal tabak, odun ocağının üstünde her tarafı kararmış bir tencere ile demlik, odanın diğer ucunda yere serilmiş yatağa eşlik eden eşyalar vardı. Kilimin üstüne bağdaş kurup karşılıklı oturdular. Evin bu halini görünce nasıl yemek isteyeceğini düşünmeye başlayan çobanın düşünceleri ak sakallı ihtiyarın sesiyle dağıldı.

"Cigeram açsın, bi şey getirem?"

"Vallah Xalo bir parça ekmek varsa yerim hama dur biraz sonra..." diyerek birlikte yolculuk yaptığı çocukları ve ne yapmak istediklerini anlattı. İhtiyar, çobanı dinledikten sonra uzunca bir süre bekleyip konuşmaya başladı.

"Size yardım etsem başım belaya girecek; ama benim vadem dolmak üzere ne yapacaxlar bana. Kimim kimsem yox zaten. O çocuklar yazıxtır. Dur tulumun içerisinde biraz peynirim var bir de kuru ekmeğim. Ekmeği ıslatalım bir an önce yetiştir çocuxlara. Xızır'ın lokmasıdır güç kuvvet versin size. Ya da sen git buraya getir çocukları, dışarıda kalmayın."

"Sağ ol Xalo evler sürekli kontrol ediliyor. Senin de başını derde sokmayalım. Ben ekmek alıp gideyim."

Çoban, ak sakallı dededen aldığı "Xızır lokması" ile köyden ayrılıp çocukların yanına vardı.

"Ekmek, peynir ve biraz da ayranımız var, bize birkaç gün yeter herhalde. Haydi yiyelim."

Açlıktan sırtlarına yapışmış midelerine ilaç gibi gelen ekmek, peynir ve ayrana tam doyamadan bıraktılar; zira yiyeceklerle ne kadar idare edeceklerini bilmiyorlardı. Kalan yiyecekleri beze saran çoban, kalan ayranı çocuklara bölüştürüp içirdi. Geçen sene kuzusunun düştüğü kayalıklara doğru yürüyen çobanın peşinden giderek geceyi orada geçirdiler. Çoban, kuzusunun, şimdi sığındıkları kayalıktan düşüp ayağını kırdığını anlatınca, Hrant yanında duran kardeşini aniden kendine doğru çekti. Kardeşi onun tek kınalı kuzusuydu. Onu kaybedemezdi.

***

Gün henüz yeni ağarmıştı ki ormandan gelen ağlama sesiyle uyandılar. Bir bebek ağlıyordu. Ağlama sesini üçü de duymuştu. Saklandıkları küçük mağaranın ağzına doğru yatan çoban dışarı çıkarken onlara sessiz olmalarını işaret etti. Hrant, kardeşini mağaranın en karanlık tarafına doğru yanaştırdıktan sonra mağaranın ağzından dışarıya baktı. Eğer birileri gelirse kardeşini orada bulmamalılardı. Zaptiyelerle karşılaşırsa onların dikkatini başka yöne çekmek için kayalıktan ormanlık alana kaçabileceği bir yol bulmak için çevreyi dikkatle incelemeye başladı.

Mağaranın ağzında küçük bir kaya parçası vardı. Muhtemelen mağaranın ağzı aşağıdan görünmüyordu. Çoban bunu bildiği için onları buraya getirmiş olmalıydı. Önündeki kayayı kendine siper ederek çevreye bakındı. Sağ taraflarında büyük bir uçurum, uçurumun bittiği yerde küçük bir dere akıyordu. Hemen karşılarında, en fazla elli metre sonra ormanlık alan başlıyordu. Bebek sesi de galiba oradan gelmişti. Yeniden ağlama sesini duydu. Ormanın içerisinde bir hareketlenme oldu. Kafasını biraz daha eğerek kayanın ucundan ormanın hareketli tarafını izledi. Ağaç dalları, ormanın kendilerine doğru olan kısmında sallanmaya başladı. Birileri onlara doğru yaklaşıyordu. Görünmemek için iyice yere eğildi. Sürünerek geri geri mağaraya doğru girmeye çalıştı. Sivri bir kaya dizini kesince durdu. Ormandan üç kişinin çıktığını gördü. Çoban ve kuca-

ğında çocuğuyla genç bir kadının kayalıklara doğru geldiğini görünce rahatlayıp, kanayan dizine bakmak için, pantolonunun paçasını sıyırdı.

Küçük mağaranın içerisinde saklanan Babken'in yanına giderek çoban ve bebekli bir kadının şimdi yanlarına geleceklerini söyledi. Babken konuşmadan sadece dinledi. Hrant tekrar mağaranın ağzına çıkıp aşağıdan gelenlerin yanlarına varmasını bekledi.

Gelen kadının hali perişandı. Venk köyünden yola çıkan kafileyle Urfa'ya gönderilecekleri söylenmiş, ama daha yola çıktıkları ilk gün ölüm ve yağmalar başlamış, kocası gözlerinin önünde nehirden su içmek için eğildiğinde kaçmaya çalıştığı gerekçesi ile öldürülüp nehre atılınca, kadın ilk fırsat bulduğunda bebeğini kucaklayıp kafileden ayrılmıştı. İki gündür de ne yapacağını bilemeden dağda dolaşıp duruyormuş. Babken, dışarıdan gelen sesleri duyunca mağaradan çıkıp yanlarına geldi. Sonra içeri girerek, beze sardıkları ekmek ve peyniri açıp kadına verdi. Kurumuş memelerinden süt akmadığı için açlıkla pençeleşen bebeğine süt veremeyen kadın ekmeğin yarısını koparıp kısa sürede bitirdi. Üçünün de gözlerinin içine minnetle bakıp Babken ve Hrant'a Ermenice, çobana Kürtçe teşekkür etti. Bebeğini göğsüne yaslayarak, emzirebilmek umuduyla mağaranın içine doğru geçti.

Kadın içeri geçince çoban konuşmaya başladı. "Gençler biliyorsunuz babanız sizi bana emanet etti. Sizi normalde üç gün önce buradan Erzurum'a doğru giden bir gruba teslim etmem gerekiyordu; ama ya o grup bizden önce buradan geçti ya da yakalandılar. Sizi burada bırakamam yol bilmezsiniz, ben sizinle yolun sonuna kadar gelemem köyüme dönmem lazım. Ne yapalım bilmiyorum?"

"Tanrı senden razı olsun" diye söze girdi Hrant. "Bizim için günlerdir her türlü zorluğa katlanıp, her türlü tehlikeyi göze aldın. Bizimle aç kaldın, açıkta yattın. Sana da bu zulmü bizimle birlikte çekmeye devam et diyemeyiz."

"Sizinle birlikte Mazgirt Dağları'na kadar gelirim. Oradan Düzgün Baba'ya doğru yürüyüp, Pülümür üzerinden Erzıngan'a, oradan da Allah izin verirse Erzırom'a varırsınız..."

Kalan ekmek ve peyniri üçe bölüp son yiyeceklerini de yemeye başladılar. Ekmeği yavaş yavaş yediklerini fark eden çoban, "Çekinmeyin yeyin. Bir saat yürüyünce yolumuzun üstünde kewralarımın köyü var, orada yiyecek bir şeyler buluruz" dedi. Oraya varıp varamayacaklarını bilmediği için kendisi de söylediğine tam olarak inanamadığından olsa gerek konuşurken sesi çok kısık çıktı.

Korkusunu ve açlığını az da olsa yenen kadın, bebeğine süt verebilmiş olmalıydı ki bebeğin ağlaması kesildi. Günlerdir süren acı ve tedirgin hayatlarına iki kişi daha eklenmişti. Bebek ile birlikte yapacakları yürüyüşün daha zor ve tehlikeli olduğunu bilseler de, aynı yola düşmek zorunda kalan bu iki savunmasız artık yeni yoldaşlarıydı.

Mağaranın önündeki kayalığa sırtlarını dayayıp yere çömelmiş olarak gidecekleri yol güzergâhını konuşurlarken, genç kadın kucağında bebeğiyle yanlarına geldi. Yüzüne yayılan gülümseme hepsine iyi gelmişti. Babken'in bakışlarının genç kadının bal hareli gözlerine takılı kaldığını fark eden Hrant, koluyla kardeşini dürttü. Aşkın zamanı ve mekânı olmazdı, bunu biliyordu ya, yine de bu şartlar altında aşk meşk düşünecek halde değildi. Babken, ne olduğunu anlayamadığı duygusunun etkisinde, abisinin kendisini ne için uyardığını anlamadan ayağa kalktı. Çoban önde, kadın ve

bebeği arkasında, Babken ortada, Hrant en arkada yeniden yürüyüşe geçtiler.

Çobanın dediği gibi bir saat sonra yüksek bir tepenin üstüne vardıklarında altı evden oluşan mezrayı gördüler.

"Hele siz burada bekleyin. Ben karşıya gidip yiyecek bir şeyler alayım."

Uçarcasına karşı tepeliğe doğru ilerledi çoban.

Babken gözucuyla genç kadını süzüyor, bundan habersiz kadın da çocuğunun altını kontrol ediyordu. Hrant, nereye varacağını bilmedikleri yolculuklarının güzergâhını kafasında oturtmaya çalışıyordu. Çoban, Düzgün Baba Dağı demişti galiba. Gelince bir daha soracaktı ona. Dersimli Alevilerin ziyaretgâhı olan bu dağdaki zatın kendilerine yardım etmesini dileyerek, sırtını bir ağaca yaslayıp gözlerini yumdu.

***

"Bebeğin ağlamasıyla daldığım kısa uykudan uyandım. Ağaçlardan birinin altına oturan kadın, bebeğini kucağında sallayarak susturmaya çalışıyor, başka bir ağacın gölgesinde oturan kardeşim Babken de onları izliyordu. Çoban henüz dönmemişti. Bebek muhtemelen acıkmıştı. Annesi onu alıp ağacın arkasına gitti. Ağacın arkasına geçince kardeşim de kadın rahatsız olmasın diye benim yanıma geldi. Oturmasını işaret ettim. Karşıma çömeldi. Kadına bakarken, gözlerindeki ışığın parladığını gördüğüm kardeşimin büyüdüğünü o an anladım. Onun kadına bakışları Mariam'ı hatırlattı bana. Sadece hatırlatmadı özletti. Sırılsıklam özletti.

Ne güzel gülerdi. Ah Mariam! Kahkahayla, neşeyle, dolu dolu yaşanan günlerdi. Sıkıntıya düştüğünde iki şeyden medet ummalısın derdi bana: Tanrı'dan ve ağız dolusu kahkahadan. Harput'tan bizden bir hafta önce ayrılmışlardı. Babası Harput'un ileri gelenlerindendi. İlk kafileyle yola çıkmışlardı. İstikametleri Suriye'ydi; ama vardılar mı bilmiyorum. Sonraki yıllarda Suriye'ye yerleşen iki aile ile haberleşme imkânım olmuştu. Onu ve babasını tanımıyorlardı.

Rüyalarımda defalarca uçurumun başında bana elini uzatıyor, bense ona yetişemiyordum. Uçurumun ucuna kadar koşup tutmaya çalışıyordum, o gülümseyerek gözden kayboluyordu. Bitmeyen rüyalar ve bir türlü gelmeyen Mariam'dan sonra anladım ki, benim için aşk, derin uçurumların keskin kayalık-

larında yetişen ve bir türlü dokunamadığım efsunlu bir çiçek olarak kalacaktı ve öyle de oldu. Bir daha hiç âşık olamadım.

Ha ne diyordum. Kardeşim Babken tanımadığı birisine, hiç de normal olmayan şartlarda âşık olmuştu, bundan emindim. Kadın bu durumdan habersiz gibi görünüyordu. Bebeğinin karnını doyurup yaşaması için mücadele ediyor, bebeğin ağlamadığı zamanlarda gözlerini ufka yatırıp uzak hayallere dalıyordu. Teşekkür etmek ve dua etmek dışında konuşmamayı tercih ediyordu. Kimdi, nasıl bir hayattan gelmişti, kocası yaşıyor muydu? Bu soruların cevabını öğrenemedim.

Babken karşımda çömelmiş, ne soracağımı bekliyordu. Sormadım, eğilip bembeyaz alnından öptüm. Gülümsedi, içim ısındı. Torbada biraz ekmek kalmıştı çıkarıp ona uzattım. Ekmeği alıp ayağa kalktı. Ağacın arkasından gelen kadına doğru gitti. Ekmeği bölüp yarısını ona verdi. Yemesini işaret edip tekrar yanıma geldi. Kalbinin sesini duyar gibiydim. Elimi uzatıp hızla inip kalkan göğsüne dokunmak istedim ama dokunmadım. Minik kuş hızlı hızlı kanat çırpmaya devam ediyordu, kanatları narindi biliyordum, karışmadım.

Çobanın bize doğru geldiğini görünce ikimiz de ayağa kalktık. Elinde iki küçük çıkınla, en azından bir süre daha açlıktan ölmeyeceğimizin garantisiyle yanımıza geliyordu.

'Ben demedim mi kewralarımdan yiyecek alırım diye, hı? Benim kewralarım mert insanlardır. Yemezler yedirirler, giymezler giydirirler. Valla evde beş boğaz vardı ya, belki de beş ekmek yoktu. Hama üç tanesini verdiler, hemi de hiç tereddüt etmeden.'

'Var olsunlar.'

'Var olsunlar ya, var olsunlar. Duzge Baba yardımcıları olsun.'

'Duzge Baba dedin de, yolu bir daha tarif eder misin? Mazgert Dağları'ndan sonra Duzge Baba'ya doğru mu yürüyecektik?'

'He doğrudur. Suyun karşısına birlikte geçeriz, ben oradan sonra sizden ayrılıp köyüme dönerim, siz de dağların kuzey yamaçlarını takip ederek Duzge Baba'ya, oradan da Erzincan'a doğru devam edersiniz. Yolda Harçik Nehri'nin yürüdüğünüz tarafında Kureyşan ve Alan, nehrin karşı tarafında da Demenan ve Haydaran aşiretlerinin köylerini göreceksiniz. Onlardan size zarar gelmez hama yine de köylere girmemeye çalışın, ne olur ne olmaz. De haydi gidelim yolcu yolunda gerek.'

Çoban önde biz arkada yola düştük. Tepeden aşağıya doğru indiğimiz için yürüyüş zorlamıyordu bizi. Ormanlık alandan çıkar çıkmaz kocaman iki köpek bize saldırdı. Çoban bizi arkasına alarak elindeki sopayı sallayıp bağırdı. Kadın tedirginlikle bebeğine iyice sarılıp sıkınca bebek çığlık atarak ağlamaya başladı. Aşağıdan üçüncü köpekle beraber bir çocuk göründü. Çocuğun ıslık sesiyle canavarlar süt kuzusuna dönüştüler birden. İki dev köpek, bizi bırakıp çocuğun yanına koştular.

Çocuk, sürü çobanıydı. Köpeklerle birlikte sürüyü yaylaya çıkarıyorlardı. Bu bizim için büyük bir şanstı. Şavak aşiretinin sürülerini yaylaya çıkaran genç çobana parasını verip, peynir, çökelek ve yağ aldık. Birkaç tane sac ekmeğini de para almadan verdi. Bu yemekler bize günlerce yeterdi. Biz de bebek de açlıktan ölme ihtimalini üzerimizden atmış gibi görünüyorduk. Yiyeceklerin bir kısmını bizim çobana ayırıp, büyük bir kısmını benim taşıyacağım bir torbaya koyarak yolumuza devam ettik.

Nehrin en sığ yerini bulup karşıya geçmemiz lazımdı. Ben ve çoban keşif için nehrin aşağısına ve yukarısına doğru gezinip geldik. Bulunduğumuz yerden iki yüz metre aşağıda nehir

düz bir alanda sığ akıyordu. Su belimizi geçmeyecek seviyede gibiydi. Çoban, 'Yüzmeyi biliyorsunuz he?' diye sordu. Ben biliyordum, kardeşim henüz öğrenmemişti. Bana kardeşime dikkat etmemi, kadını ve çocuğu kendisinin karşıya geçireceğini söyledi. Çoban bebeği kucağına aldı. Kadın arkadan çobana tutundu. Ben de Babken'in elini tutarak karşı kıyıya doğru yürüdük. Su çok soğuktu. Babken'in tuttuğum eli korkudan ve soğuktan titremeye başladı. Zemindeki taşlar nehrin akıntısından iyice kayganlaşmıştı. Birkaç kere düşecek gibi olsak da kazasız karşı kıyıya geçmeyi başardık.

Bize yol arkadaşlığı ve cankurtaranlık yapan Dersimli çobanla ayrıldıktan sonra fark ettim ki adını sormamıştık, o da söylememişti. Adını bilmiyordum ama ışığı bol, yolu aydınlık olsun diye sürekli dua ettim. Sonraki yıllarda gittiğim Düzgün Baba'da onun için mum yaktım, niyaz dağıttım."

***

-13-

"Niyaz mı dağıtmış? Ermeni geleneğinde niyaz dağıtmak var mı?" diye sorarak Eleni'nin sözünü kesti Cem.

Aret cevap verdi:

"1915'te dedem gibi Dersimli ailelerin yanına sığınan birçok Ermeni, mecburen Müslümanlığı seçmiş ve Alevi mezhebinin gereklerini yerine getirmeye başlamışlar."

Hasan, araya girerek. "Yüzyıllardır aynı topraklarda yan yana yaşadıkları için kültürleri birbirleriyle yakın etkileşime geçmiş, sadece mecburiyetten değil, isteyerek kabullendikleri için de Dersim Alevileri ile Ermenilerin dini ritüellerinde benzerlikler görülmektedir" diye ekledi.

Aret, "Yaşadıkça içselleştirmiş olabilirler; ama başlangıcının mecburiyet olduğunu sen de kabul edersin sanırım. Dedemin ve amcamın o yaşta sünnet olmaları da keyfiyetten değildi herhalde."

"Ne! Deden sünnet mi olmuş?" diye şaşkınlıkla haykırdı Eleni.

"Evet, köye sığınmak zorunda kalınca sünnet olmuş. Hatıralarında öyle yazıyor."

Bunu duyan Eleni heyecanla, kaldığı yerden okumaya devam etti.

"Sudan karşıya geçtikten sonra çoban bize yolu bir daha tarif ederek suyun geldiğimiz tarafına döndü. Şimdi sorumluluğum iki kart artmıştı. Hem yolculuğumuzun yeni rehberi olacaktım, hem de bize katılan genç kadın ve bebeğinin sorumluluğunu üstlenecektim.

Suyun kıyısında, güneşin ısıttığı kuru taşların üzerine oturup ıslak entarisini kurutmaya çalışan kadını bir süre bekledim. Bulunduğumuz yer çok açık bir alandı ve her an görünme riskimiz vardı. Yaklaşık on metre sonra başlayan meşe ormanının içlerine doğru girerek burda dinlenmeye karar verip, kadını ve Babken'i harekete geçirdim. Yiyecek çuvallarını ben sırtladım, Babken bebeği taşımak için kadından istese de annesi vermedi. Ben önde, kadın ortamızda ormanın içlerinde oturulacak bir alan buluncaya kadar yürüdük. Önümüzde meşe ağaçlarının koyu yeşili ile arkamızda Munzur Suyu'nun çimen yeşili, gençliğimin son güzel renkleri olarak belleğime kazındı. Hayat, bir nehirden karşıya geçene kadar büyütmüştü beni.

Çobanın söylediği gibi ormanlık alanda, Mazgirt Dağları'na paralel olarak kuzeydoğu yönüne yürümeye başladık. İki saatlik tırmanış ile Mazgirt Dağları'nın zirvesine yakın tepelerden birinde mola verdik. Aşağıda Munzur Suyu, kayaların ve ormanların arasından akıyordu. Köyümüz göremeyeceğim kadar uzakta kalmıştı. Munzur köyümüzden de görünürdü. Daha küçücükken arkadaşlarımla köyden kaçıp, mavi donlarımızla buz gibi suya girerek yüzerdik. İki defa boğulma tehlikesi geçirdikten sonra yüzmeyi öğrenmiştim. Birbirimiz için, deli gibi akan suya kendimizi atacak kadar yakındık arkadaşlarımla. Zaten iki defasında da arkadaşlarım suya atlayıp çıkarmışlardı beni.

Yüzmeyi öğrendikten sonra balık tutmaya heveslendim. Kırmızı benekli alabalıkları yakalamak için arkadaşlarımdan birisinin babasının oltasına, taşların altındaki su böceklerini takarak avlanırdık. Arkadaşım Mehmet, "Ben akrabalarımı yemem" diyerek balık ziyafetimize katılmazdı. O zaman anlayamıyor; belki de balığı daha fazla yemek için umursamıyordum. Sonradan anladım ki sudaki balık, dağdaki geyik, sapanla

vurduğumuz havadaki kuş bizim kardeşlerimizmiş. "Biz onlara ihanet ettik diye bunlar başımıza geldi" demişti köyün yaşlı kadınlarından Dilşah Ana. Munzur'da alabalıklarla birlikte bir daha yüzebilecek miyim bilmiyordum. Şu anda düşünmem gereken hayatta nasıl kalabileceğimizdi. Hava kararmak üzereydi. Geceyi geçirmek için uygun bir yer bulmalıydım.

Gözlerimle etrafı tararken, karşımızdaki yamacın sağ tarafındaki kayalıklar ve kayalıkların içindeki bir mağara ağzı dikkatimi çekti. Yanımdakilere burada beklemelerini söyleyip kayalıkları keşfe çıktım. Bebek ve kadınla birlikteyken ormanın içinde kalmak çok da güvenli değildi. Yirmi dakikada tırmandığım kayalıklar hâkim bir tepedeydi. Ormana bakan tarafı biraz açıkta olsa da, sağ tarafı uçurumdu ve derin bir vadiye bakıyordu. Birilerinin vadiden geçip oraya ulaşması imkânsız gibiydi. Gördüğüm mağara ağzı da geniş bir alana açılıyordu. Bizi rahatlıkla içinde barındıracak kadar büyüktü. Geceyi burada geçirerek sabah yolumuza devam edebilirdik.

Kayalıklardan geri gelip, eşyaları sırtlayarak hep beraber mağaraya doğru tırmandık. Büyük kayalardan birini kendimize siper edip arkasına çömelerek, akşam yemeğimizi yiyip uyumak üzere içeri geçtik. Annesi ve bebeği mağaranın iç kısmına, ben ve Babken de mağaranın ağzına doğru uzandık. Akşam hava iyice serinlemişti. Babken yerden kalktı, ceketini bebeğin üstüne serip yeniden yanıma uzandı. Uzanır uzanmaz da iyi geceler diyerek derin bir uykuya daldı. Bu iki sözcüğün ondan duyacağım son sözcükler olacağını bilemeden, kardeşimin saçını okşayıp ben de uyumak üzere gözlerimi yumdum. Ah yummaz olaydım!"

***

-14-

"Ali Efendi kalk dağa çıxalım. Dün Murtogil büsbüyük Kunkor mantarı toplamışlar. Şimdi tam mantarın zamanıdır."

"Veli bırax mantarı bir sürü işimiz var, sabah sabah mantar nereden çıxtı?"

"Aha bu tepenin arxasında varmış, gider hemen geliriz ma ne olmuş?"

"Senin inadınla başa çıxamam biliyorum. Bekle geliyorum."

Mazgirt Dağları'nın kuzey eteklerinde, Munzur Nehri'ni yukarıdan, Mazgirt Dağları'nı aşağıdan gören, yeşilliği ve suyu bol, yirmi beş haneli köyün ve aşiretin ileri gelenlerinden Ali Efendi ile yarıcısı Veli, sabah serinliğini önlerine katarak mantar toplamak için dağa tırmanmaya başladılar. Belli bir yükseklikten sonra yetişmeye başlayan Kunkor mantarının Veli'nin dediği gibi hemen şu tepenin ardında olmadığını bilen Ali Efendi, sadık yarıcısının sabah heyecanını kırmak istemeyip yola koyulmuştu; ama yaşlanmaya başlayan bedeni yorulmuştu da. Beş dakika dinlenerek soluk alıp yola devam ettiler. Veli yerde bulduğu kurumuş meşe dalını kuru yapraklarından sıyırıp Ali Efendi'ye verdi. Veli'nin verdiği doğal bastonun desteğiyle daha hızlı tırmanmaya başladılar.

Kırklar Dağı'nın zirvesine yakın Kert Kayalıkları'na yaklaştıklarında Veli, "Ha bu kayalıkların dibinde kesin vardır" deyince kayalıklara doğru yöneldiler. Veli heyecanlanıp hızlanmıştı. Geride kalan Ali Efendi'ye duyuracak şekilde bağırdı Veli: "Aha da buldum, buradalar. Gel gel!"

Mağaranın önündeki bağırtı içeriden de duyulmuş, bebek sesten uyanıp ağlamaya başlamıştı. Veli ağlama sesini duyunca, sesin gaipten geldiğini düşünerek, "Ya Xızır, ya Xızır" diyerek korkusunu yenmeye, şaşkınlığını üstünden atmaya çalıştı. Mantar toplamayı bırakarak sesin nereden geldiğini anlamaya çalışıyordu. O ara Ali Efendi yanına yetişti.

İçeridekileri de can korkusu sarmıştı. Babken eliyle kadına doğru sus işareti yaptı, kadın bebeği göğsüne bastırdı. Kadın bebeği kucağında sallayarak susturmaya çalıştı; ama bebek ağlamaya devam ediyordu. Babken parmağını ağzına götürerek tekrar sus işareti yaptı. Kadın çaresizce bebeği tekrar göğsüne bastırdı. Bebek kısa bir süre sonra sustu.

"Ses nereden geliyor Veli?"

"Kayaların arkasından, mağaradan olabilir."

"Gel baxalım."

Konuşma sesleri içeriye geliyor ama tam anlaşılamıyordu. Kadın bebeği koynuna bastırıyor, Babken bebek ağlamayı kestiği halde sus işareti yapmaya devam ediyor, Hrant sürünerek mağaranın ağzından dışarıyı gözetlemeye ve gelenlerin kim olduklarını anlamaya çalışıyordu. Dışarıdan gelen erkek sesleri, kadının gözlerinde karanlıkta bile belli olan korkuya neden oldu. Kaybettiği ailesinden geriye kalan yavrusunu da dışarıdakilere vermeye niyeti yoktu. Mağaranın iyice küçüldüğü dip alana doğru ilerledi, bebeğini koynu ile mağaranın en dip noktasında saklamaya çabalıyordu. Hızla inen göğüskafesi ve

nefes alıp verirken, istemese de çıkardığı ses Babken'in daha fazla heyecanlanmasına neden oluyordu. Önce kadına ve bebeğe doğru hamle yapsa da onlara tam yanaşmadan, bedenini kadın ile mağaranın ağzı arasında siper edecek şekilde uzandı. Bir ara bebeğin ağlamakla hırıltı arasında çıkardığı ses üzerine Babken parmağını iki dudağına değdirerek tekrar şışşşt dedi. Elinden başka da bir şey gelmiyordu. Tek kurtuluş yollarının fark edilmemeleri olduğunu düşünüyordu.

İçerisi aniden buz kesti. Mağaranın ağzından giren soğuk rüzgâr ıslık sesiyle, yerde yatan Babken'i yalayıp bebeğin ve kadının bedenlerini sararak, girdiği yerden Hrant'a çarparak geri çıktı. Rüzgâr ölümün soğuk sesini içeride bırakıp mağarayı terk edene kadar, oraya sığınanlar için zaman, bir an donmuş gibi geldi.

Mağaranın ağzından dışarıyı gözetleyen Hrant, önce Ali Efendi'yi gördü. Kafasındaki biçimli kasketi, gömleğin üstüne giydiği cepkeni, siyah şalvarı ve uzun siyah çizmeleriyle bölgenin aşiret liderlerinden biri olduğu anlaşılıyordu. Hemen arkasındaki Veli'yi gördüğünde onlar da Hrant'ı görmüşlerdi. Görüldüğünü fark edince ayağa kalkıp mağaranın dışına doğru bir adım attı Hrant.

Ali Efendi karşısına geçip, "Kimsin, kimlerdensin oğul, nereden gelirsin?" diye sordu.

"Adım hhhh, Venk köyündenim."

"Anladım oğlum, Ermeni'sin. Korxma söyle adını."

"Adım Hrant'tır."

"İçeriden ağlama sesi geldi yalnız değilsin?"

"Evet kardeşim ve yolda karşılaştığımız bir kadın ve bebeği var."

"Söyle çıxsınlar dışarı. Bizden korxmanıza gerek yox."

Hızla içeri geçen Hrant kadına ve Babken'e dışarı çıkmalarını işaret edip geri döndü. Mağaranın dışındaki meraklı iki çift gözün ona baktıklarını fark edince onlar sormadan açıklamaya çalıştı.

"Biz kardeşimle Harput'ta öğrenciyiz. Babam gelip bizi aldı. Bizi bir çobana teslim edip köye dönmek zorunda kaldı. Köyde annem ve kız kardeşim var. Onlar konvoyla gideceklermiş. Babamın bizi teslim ettiği çobanla buraya doğru gelirken, yolda da içerideki kadınla ve bebeğiyle karşılaştık..."

Cümlesi henüz bitmemişti ki kadın mağaranın kapısına çıkmış, bebeğini hırsla sarsarak sallıyor, Babken de beyaza çekmiş yüzüyle kadını izliyordu. Kadın kayalıkların bir o başına gidiyor, bir bu başına geliyordu. Bebeği sallıyor, sesi çıkmayan yavrusunu bağrına basıyordu. Mağarada, bebeğini susturmak için göğsüne bastırırken, bebek nefessiz kalmış ve ölmüştü. Ali Efendi, önünden geçen kadını kolundan tutarak kayalıklara yasladı. Sırtını taşa veren kadın, göğü yırtarcasına çığlık attı. Öyle bir ses çıkardı ki, yavrusunu yılana kaptıran kartalın çığlığı, kadının sesinin yanında zayıf kalırdı. Yaslandığı taşın dibine çöken kadın, bebeğinin boynunu koklamaya başladı. Yavrusunun kokusu en iyi boynundan geliyordu. Bir daha, bir daha kokladı. Kaybettiklerinin bütün kokusu oradaydı şimdi. Her nefes çekişinde sevdiklerinden birinin kokusu geliyordu. Ölenlerden ve kaçmak zorunda kalanlardan geriye, hayata tutunacağı kucağındaki yavrusu kalmıştı. Onu da koklayamayacaktı artık. Çocuğunu yaşatıp, ona yeni bir gelecek umuduyla çıktığı yolun sonuna gelmişti. Yol bitmiş, yaşam anlamını iyice yitirmişti. Son bir defa daha burnunu dal gibi ince boyuna yaslayıp, ciğerlerini doldurana kadar derin bir nefes çekti. Sessizce ayağa kalkarak, dikkatlerini Hrant'ın

anlattıklarına veren erkeklerin üç adım önlerinden hızla geçen kadın, kayalıkların sağ tarafından, kucağındaki bebeğine son kez sımsıkı sarılarak, yavrusuyla birlikte kendisini vadinin derin uçurumuna bıraktı.

Herkes şaşkınlıktan donakalmıştı. Kendine ilk gelen Ali Efendi oldu. Ali Efendi, uçurumun başına koştu. Metrelerce aşağıda kadın ve bebeği hareketsiz yatıyordu. Veli ve Hrant aynı anda kayalığın ucuna gelip aşağıya baktılar. Gördükleri şey Ali Efendi'nin gördüğünden farklı olarak, kadının başının altındaki beyaz taşlara akan kanıydı. Bebek, kadının kollarının arasındaydı hâlâ. Sağ tarafına doğru, kucağındaki bebeğiyle cenin pozisyonunda yatan kadının, taşlardan süzülen kanın ortasındaki yüzü görünmüyordu. Aşağıya bakan Babken'in suratı kireç rengine döndü. Gördüklerine dayanamayıp geri koşarak sırtını kayaya dayayıp eliyle sus işareti yapıyordu. Başlarına gelen vahim kaçış yolculuğunda karşısına çıkan kadına âşık olmuştu. İlk defa tattığı bu duyguya henüz alışmaya başlamıştı ki, bedenini ve ruhunu sarmalayan aşk şimdi derin bir uçurumun tam dibindeydi. Birkaç gündür adını bile bilmediği aşkıyla kuracakları ortak geleceklerini hayal ederek tutunmaya çalıştığı hayat, gözlerinin önünde uçuruma yuvarlanmıştı.

Hrant ve Veli, vadiye inmek için birkaç deneme yapsalar da çabaları boşa çıktı. Oraya ancak vadinin başladığı yerden girip aşağıdan tırmanarak çıkabilirlerdi. Tekrar kayalıklara çıktılar. Ali Efendi, Babken'in karşısına geçmiş onu konuşturmaya çalışıyordu.

"Boro konuşsana oğlum!"

"Kardeşinin adı ne oğlum?"

"Babken."

"Babken ses ver, bıko ses ver!"

Babken'den ses çıkmayınca konuşturamayacağını anlayan Ali Efendi, çocuğu girdiği şoktan çıkarmak için sert bir tokat attı. Parmağı dudağında, konuşmadan duran Babken, yediği tokatla yana doğru düştü. Ayağa kendisi kalktı, gözbebeklerini hızla sağa sola kaydırarak kimseye odaklanamadan kendi çevresinde bir tur attı. Hrant koşarak kardeşine sarıldı. Konuşmasını istedi. Babken kapı duvar olmuştu. Bembeyaz bir kapı duvar. Çocuksu gözlerine derin bir kederin oturduğuna şahit olduğu kardeşini kollarıyla sarıp kendine çekti. Ali Efendi ve Veli ne yapacaklarını bilemeden kayalığın başında, çocuklara yaklaşıp kollarına girdiler. Bu berbat yerden bir an önce uzaklaşmak için aşağıya doğru yürümeye başladılar.

Kadın ve bebeği vadinin içerisinde kalmıştı. Onların cesetlerini de oradan alıp köye getirmeleri lazımdı. Çocukları da yalnız bırakamazlardı. Ali Efendi kısa bir süre düşünüp karar verdi. En iyisi köye dönüp, cenazeleri almak için gençleri vadiye göndermekti. O anda Babken, Veli'nin elinden kurtulup uçurumun olduğu yöne doğru koşmaya başladı. Uçurumun başına kadar gelmişti ki Hrant son anda arkadan sarılıp onu geriye çekti. Babken'in iki koluna girerek köyün yolunu tuttular.

***

Mantar toplamak için çıktıkları köye, biri neredeyse mantar kadar beyaz yüzlü iki genç çocukla döndüler. Hep beraber Ali Efendi'nin evine girdiler. Onlara kapıyı açan karısı, gençleri tanımasa da kim olabileceklerini tahmin etti. Geçen hafta hayvanlara su vermek için suyun kenarına gittiğinde, Munzur Nehri'ne atılan ve kilometrelerce sonra kıyıya vuran iki cesedi görünce, Ali Efendi olan biteni anlatmıştı. Şişmiş ve bazı bölgeleri morarıp patlamış iki cesedin görüntüsü bir haftadır aklından çıkmamıştı. Kapısına getirilen iki genci yaşıyor halde görmesi, belki de bu yüzden sevinçle onlara sahiplenmesinin gerekçesi olmuştu. Hemen kenara çekilip gelenleri içeri aldı.

Çocuklardan daha küçük olanı eliyle sus işareti yapıp kafasını sağa sola sallayarak "Şışşşt" deyip duruyordu.

Kadın, Ali Efendi'ye bakıp, "Bu Boro hastadır?" diye sordu.

Korkudan ve girdiği şoktan dolayı zaten açık olan teni bembeyaz bir hal alan, sarı saçlı Babken'in adı, o günden itibaren, bölgede sarışın ve beyaz tenliler için kullanılan "Boro" olarak kaldı.

Günler sonra ilk defa sıcak bir şey içmenin keyfiyle gulik çorbasını mideye indiren Hrant, kardeşinin sofraya elini uzatmadığını gördü. Yuvarlak yer masası xonçanın etrafına dizilmişlerdi ve kardeşi karşısında oturuyordu. Mimiklerle yemesini işaret etse de onun Babken'i, köyün Boro'su ifadesiz gözlerle çevreye bakınıyordu. Kalkıp yanına giderek kaşığı çorba tasına daldırıp, ekmeği de eline sıkıştırarak yemeğini yedirdi. Kardeşi yaşadığı şoku atlatabilecek miydi? Hayatının devamında başına gelebilecekleri bilmediği gibi maalesef bunu da bilmiyordu.

Veli, gençleri kendi evine götürmek için ısrar etse de, Ali Efendi kendi evinin daha güvenli olduğunu söyleyerek bu isteği kabul etmedi. Hem Hrant'la ne yapılması gerektiğini anlatması lazımdı. Yemekten sonra Veli müsaade isteyip kalktı. Köyün gençleri ile birlikte hava iyice kararmadan vadiye gidip cenazeleri gömmesi lazımdı. Zarife Ana misafirlerinin yatağını sereceği odaya geçince Ali Efendi konuşmaya başladı:

"Oğlum hoş gelmişsiniz sefa gelmişsiniz. Siz burada benim misafirimsiniz. Sizin başınıza bir iş gelmemesi için elimden geleni yaparım, merax etmeyesiniz."

"Sağ ol amca!" diyen Hrant'a sağ elini sol göğsünün üstüne koyarak selam verip devam etti.

"Pirimiz, 'Hiçbir milleti ve insanı ayıplamayınız. Dili, dini, rengi ne olursa olsun iyiler iyidir' der. Biz insanı insan olduğu için sever, onun için sayarız. Burada sizi saxlayacağız."

"Ama biz yola devam edeceğiz. Erzincan'a, oradan da Erzurum'a gideceğiz. Orada babamın dostları ile buluşabilirsek Rusya'ya geçmeyi düşünüyoruz."

"İyi söylersin, güzel söylersin de nasıl gideceksiniz? Bütün yollar tutulmuş. Erzincan tarafından kaçmaya çalışanların üzerlerine otomatik tüfeklerle ateş açıyorlar. Toplu olarax güneye doğru giden gruplardan da, çetelerin saldırısından sağ kurtulan pek olmuyormuş."

Son cümle Hrant'ı derin bir kedere sürükledi. Ailesi güneye doğru ilerleyip Urfa'ya gidecekti. Oradan da Suriye'ye geçeceklerini söylemişti babası.

"Güneye giden gruplara katılamaz mıyız?"

"Dedim ya benim aldığım bilgilere göre, Fırat Nehri'nin güneyine canlı geçen pek olmamış, geçebilenler de can havliyle sağa sola kaçmış."

Buraya kısılıp kalmışlardı, ne yapacağını düşünürken sordu.

"Bizi burada bulurlarsa zeten öldürecekler. Bence biz şansımızı deneyelim."

"Ne şansı cigeramın? Bu topraxlarda kardeş kanı aktığından beri şans hepimizi terk etti. Boro'nun durumu zaten kötü. Onunla yola çıxamazsın."

Ali Efendi'nin onlara sahip çıkması Hrant'ın hoşuna gitse de burada kalmanın tehlikesi devam ediyordu. Kardeşini süzdükten sonra konuştu:

"Bizi burada bulurlarsa hem sizin başınız belaya girer hem de bizim sonumuz olur."

"Bizim köyümüzde herkes akrabadır. Evimiz köyün en üst tarafındadır. Köye birileri yaxlaşırsa erkenden haberimiz olur, sizi saxlarız merax etme. Daha sonrası için bir hal çare düşünmüşüm, biraz zordur hama onu da yarın konuşuruz."

Zarife Ana misafirlerin yatağını hazırladığını söyleyip kendi odasına çekildi. Ali Efendi, "Haydi yatın sabah ola hayrola..." diyerek iki kardeşe yatacakları yeri gösterdi.

Yan yana serilen iki yer yatağının yumuşaklığı, günlerdir kendini kasmak zorunda kalan Hrant'ın duygularını ve ruhunu yumuşatmış olacak ki, yastığını sırılsıklam edecek kadar ağladı. O gece onu ağlatan çaresizlik miydi, kardeşinin hali miydi, ailesini bir daha göremeyeceğini anlamış olması mıydı, adını dahi bilmediği o kadın ile o adsız bebek miydi ya da Mariam'a kavuşmanın olanaksızlığı mı, yoksa bir damın altında uyuyabilmenin verdiği az da olsa rahatlama duygusu muydu bilmiyordu. Bunların cevabını veremedi.

Sırtı dönük uyuyan kardeşinin, sabah olduğunda eski haline dönmesi için, bildiği bütün duaları ederek uykuya daldı.

***

Evdeki hareketliliğin henüz güneş doğmadan başladığı seslerden belli oluyordu. Hrant, kardeşinin hâlâ uyanmadığını görünce, yataktan sessizce kalkıp kapıdan çıktı.

Zarife Ana, evin önündeki ağacın altında üç ayaklı düzenekle ayakta duran tuluğu sallıyordu. Tuluğun içindeki ayranın ritmik sesi Hrant'ın annesinin her sabah tuluğ sallarken çıkardığı sese çok yakındı. Zarife Ana'nın salladığı tuluğ kendilerininkine göre biraz daha büyüktü. Ses farklılığı bundan geliyor diye düşündü Hrant; ama annesinin özlemi ayranın deriye her çarpışında yüreğini sızlatıyordu. Zahide Ana'yla selamlaşıp, evin yan tarafındaki ahıra doğru yürüdü. İki delikanlı ahırdan davarları çıkarmış, otlatmak için dağa götürmeye hazırlanıyorlardı. Başlarıyla selam verdikten sonra, Hrant'a yokmuş gibi davrandılar. Hayvanları toparlayıp, arkalarından yürüyen büyük bir köpekle birlikte dağın yolunu tuttular.

Biraz ilerideki çeşmenin başında Ali Efendi'yi görünce ona doğru yürüdü. Kırlaşmış düz saçlarını suyla geriye doğru taradıktan sonra kasketini başına geçirip, bıyıklarını burarak Hrant'a döndü.

"Sabahın aydınlık gönlün ferah olsun evlat."

"Sağ olun sizin de."

"Boro kalxmadı mı?"

Kimden bahsettiğini önce algılayamasa da erken toparladı.

"Haa, yok uyuyor daha."

"Uyusun uyusun garibim. Çox korxmuş. Biraz dinlensin iyi gelir."

Cebinden tabakasını çıkarıp tütününü sararak derin bir nefes aldıktan sonra konuşmaya başladı Ali Efendi.

"Sana axşam dediğim gibi, biz burada hepimiz akrabayız. Kimse size yanlış yapmaz. Biraz önce davara giden çocuxlar da yeğenlerimdir. Hepsine tembih etmişiz, kimse sizin burada olduğunuzu bilmeyecek. Hama belli de olmaz zaptiyeler dolaşıyorlar, sizin kılık kıyafetinizi düzelterek başlayalım işe."

Üzerlerinde Yeprat Koleji'nde giyindikleri elbiseleri olduğunu o an fark etti Hrant.

"Geline söyledim size elbise ayarlayacak, bu kolay. Asıl iki sorunumuz var."

Ali Efendi, sigarasından peş peşe iki nefes çekti. Konuşacaktı ki bir daha sigaraya sarıldı. Ne söyleyecekti, ana sorun neydi? Sormaya cesaret edemiyordu Hrant. Kafasında bir şeyleri oturtmaya çalıştığı belli olan Ali Efendi, çok sürmeyen sessizliğini bozdu.

"Önce adınızı değiştireceğiz. Kardeşinin adı Boro, seninki de Xıdır olsun."

Aha! Asıl sorun şimdi başlıyordu. Hıdır isminin başındaki H harfi Dersim Kürtleri tarafından gırtlaktan gelen hırıltılı bir ses olarak söyleniyordu. Ermenilerin boğaz yapısı ve dillerinde böyle bir söylem yoktu. Bunu düşünürken Ali Efendi devam etti.

"Bilerek bu ismi verdim sana. Zaptiyeler köyleri dolaşınca şüpheli gördükleri kişilere, içinde H harfi ve K harfi geçen kelimeler söyletip ona göre insan ayırıyorlarmış. Tez elden bu iki harfe çalışın. Aman ağzınızdan çıxana dikkat edesiniz."

Hrant, "Tamam amca" deyince Ali Efendi ekledi.

"Ha olur da dışarıdan birileri sorarsa yeğenimsiniz. Bunu böyle belleyin. Ölen abimin çocuxlarısınız, yanıma almışım sizi anladın mı?"

"Anladım, anladım."

Anlamıştı anlamasına da, nasıl yaşayacaklardı burada? Dilleri ve dinleri farklı bu insanlarla hayatlarına devam edebilecekler miydi? Düşünmesine fazla fırsat olmadan Babken evin önüne çıkmıştı. Babken diye seslenecekti ki yeni isimleri aklına geldi. İçinden Boro demek de gelmedi. Seslenmeden yanına gitti.

"Günaydın."

Kardeşi cevap vermedi.

"Nasılsın?"

"Şışşşt!"

Hrant, duaları kabul olmadığı için, dua ettiği azizlerden en büyüğüne küfür etti. Küfür ettiğine hemen pişman olmuştu ama iş işten geçmişti. "Amaan" diye geçirdi içinden. "Daha fazla ne olacak bize? Kızarsa kızsınlar. Daha büyük hangi kötülük gelecek ki başımıza? Evet, madem büyükler sahip çıksınlardı bize."

Bunları düşünürken, Ali Efendi de yanlarına geldi.

"Boro nasılsın?"

"Şışşşt!"

"Üstündeki şoku atamamış garibim. Merax etme düzelir, gelin hele bu tarafa" diyerek Hıdır ve Boro yeğenlerini evin sol tarafında yere serilmiş sofrada kahvaltıya oturttu. Sıcak çay, peynir ve ekmek ile az önce tuluktan çıkan tereyağı bütün hastalıklara iyi gelirdi ona göre.

Karınlarını doyurduktan sonra Ali Efendi ikinci sorunu dile getirdi.

"Yine duyduğuma göre zaptiyeler erkek çocuxlarının donlarını indirip sünnetli olup olmadıxlarına baxıyorlarmış."

"Yani?"

"..."

***

Bedenimden küçük bir et parçasının kesilmesi, geçmişimin büyük parçalarıyla kopacağımın temel işaretlerinden biriydi, bunu biliyordum. Bu konuyu iki gün konuşmadık; belki bir yolunu bulup gidebiliriz diye iki gün boyunca kafamda planlar yapıp durdum. İki ana sorun bütün planlarımı boşa çıkarıyordu. Birincisi, bulunduğumuz yer ile Erzurum arasında, araziyi de bilmediğimiz, geçiş güzergâhında uzun bir yol vardı. İkinci sorun da Babken'in durumu hâlâ iyileşme göstermemişti. Gözlerini titretip şaşkınca çevreyi izliyor, soru sorulduğunda da tek cevabı "Şışşşt!" oluyordu. Keder ve hüzün beni tüketiyordu. Bu küçük köyde geçirdiğimiz üçüncü günün akşamında, ölüm korkusu ve çaresizliğin tükenmişliğini saklamaya çalışan dilimle, Ali Efendi'ye sünnet olmak istediğimi söyledim.

"Boro'yu da sünnet etmemiz lazım!" dedi.

"Henüz iyileşmedi. Onu biraz daha erteleyelim isterseniz."

"Sen bir anlatmaya çalış kendisine. Zaman aleyhimize işliyor. Sizi bir an önce bizden birisi gibi yapmamız lazım."

"Konuşup ikna etmeye çalışacağım, tabi anlayabilirse."

"Aslında yoxtur birbirimizden farxığımız yeğenim. Biz soğanla soğanın zarı kadar birbirimize yaxınız. Sünnet işi benim size isteyerek söylediğim bir şey değildir. Sadece güvenliğiniz içindir. İnandığınız şekilde yaşamaya devam edebilirsiniz. Bizde zorlama yoxtur. Allahımız aynı Allah'tır, Xızır hepimizin yardımcısı, Düzgün Baba, Munzur Baba, Ana Fatma bu top-

raklarda yaşayan herkesin kutsalıdır. Biz yetmiş iki millete aynı nazarla baxarız. Size elimden geldiğince sahip çıxacağım. Merax etmeyesiniz."

Bize kol kanat geren bu güzel insanlara bir adım daha yaklaşmama vesile olacağını düşünerek, kendimi ikna etmeye çalıştığım sünnet işini hemen sonraki gün hallettim; ama ne halletme. Kanı kessin diye bezin içerisine konulan külle çevrelenmiş yaramla acı içerisinde dolaşırken, Babken korkmasın da o da ikna olsun diye gıkımı çıkarmadım. O halimle günlük olarak yapılacak işleri yaparken sürekli gülümsemeye çalıştım.

Zor bir zamandan geçiyorduk. Babken tam iyileşmiyordu ya, ilk günlere göre daha sakindi. Kendi ihtiyaçlarını karşılamaya başlamış ama kesinlikle konuşmuyor ve soru sorulduğunda hep aynı cevabı veriyordu: "Şışşşt!" Ben, boğazdan H sesini hırıltıyla çıkarmaya çabalayıp, K sesini dilimin arkasını küçükdilime ve damağımın arkasına değdirerek, sesi ağzın ortasından değil de boğaza yakın bir yerden çıkarmaya çalışma denemelerimde henüz başarılı olamamıştım. Birileri gelip malum testi yapsa, yaptırdığım sünnet bile boşa gidecekti. Her gün defalarca H ve K sesini tekrarlıyordum. Veli'nin oğlunun da yardım etmesi ile onu taklit ederek sonunda öğrendim. Bu çalışmalarımızla soğan ve zar arasındaki mesafe iyice azalıyordu.

İki hafta sonra Babken'i ikna edebildim. Neden sünnet olması gerektiğini anlayacak kadar beni algılayabilmesi, sünneti kabul etmesinden daha çok mutlu etti beni. Konuşmasa da dediklerimi anlayabiliyor, kendi istediklerini de ya işaret ederek ya da bize söylemeden kendisi hallediyordu.

Ben sünnet edilirken, Veli bana kirve olmuştu. Ali Efendi Babken'in sırtını sıvazlayarak, "Boro'nun kevrası ben olacağım. Aynı yolun yoldaşıyız ha Boro, unutmayasın..." diyerek eğilip Babken'i kafasından öptü.

"Allah bana ömür verdikçe siz bana emanetsiniz. Yanımda kalacaksınız. Bu köydeki herkes gibi siz de akrabamız oldunuz" diyerek, bizim için kestiği kurbanı köydeki evlere paylaştırmak için kurbanın başına gitti.

Babken'in sünnetinden üç hafta sonra zaptiyeler köyü sarınca, "Kestiği kurbanın bizi koruması için Tanrı'ya dua etmiş miydi acaba?" diye geçirdim içimden.

***

-15-

Köy, alt alta sıralanmış üç tepenin üstüne yapılmış evlerden oluşuyordu. Köyde ev yapılabilecek düz alan olmasına rağmen tepelerin seçilmesi tamamıyla güvenlik nedeniyleydi. Aşiretler ve aileler arası kavgalar ve çatışmalar nedeniyle evler hâkim tepelerin üzerine yapılmıştı. Bir de tepeden tepeye bağırarak haberleşip gerekli önlemler alınıyordu.

Sabahın erken saatlerinde, horoz ötüşlerine karışan kalın bir erkek sesiyle, sofradan hızla kalkan Ali Efendi, aşağı tepeden gelen sesi anlamak için kapıya çıkıp sese kulak kesti. İki tepe aşağıdan gelen ses gayet anlaşılır şekildeydi. İçeri girerek Zarife Ana'ya "Esker amey!" dedi. Hrant da anlamıştı askerlerin geldiğini. Ne yapacağını bilemeden kardeşinin koluna girerek ayağa kalktılar.

"Korxmayın çocuxlar. Aşağıdaki mezraya girmemişler daha. Şimdi sizi bulduğumuz dağa doğru götüreceğiz, onlar gidince de tekrar eve gelirsiniz."

Dağ lafını duyan Boro sallanmaya ve "Şışşşt!" sesini durmaksızın çıkarmaya başladı. Yürümeye direniyor ve belden yukarısını sallayıp duruyordu. Onunla bu şekilde yola çıkamazlardı. Zaman kısalıyor, askerler yaklaşıyorlardı. Ali Efendi, "Xıdo sen Veli'yle birlikte sizi bulduğumuz yere gidin Boro bizimle kalsın. Zaten konuşamıyor, sünnet de oldu ya bir şey olmaz artıx" dedi.

"Yok amca yalnız bırakamam onu" diye cevapladı Hrant.

"Yalnız değil, biz varız yanında merax etme sen."

"Ben burada kalayım kaderimiz neyse birlikte görelim kardeşimle. Zaten ailemden geriye bir o kaldı. Müsaade et burada kalayım."

Ali Efendi'nin hızla karar vermesi gerekiyordu. Hrant'ın kararlı tavrını görünce, çok riskli olduğunu düşünse de evde kalmalarını kabul etti. Aşağıdaki tepeden, gelenlerin beş kişi olduğu söyleniyordu. Köydekiler isteseler beş değil, elli silahlı adamı köye yaklaşmadan vurabilirlerdi; ama askerlerle çatışmaktan kesinlikle kaçınıyorlardı. Üç hâkim tepede kurulu evlerin önüne yaptıkları meterislerde, tüfekleriyle mevzilenerek, köylerine sızmaya çalışan onlarca çeteyi çok uzaktan defalarca yere indirmişlerdi. Köylerinin üzerinden uçan kuşu gagasından vuracak kadar iyi nişancıydı birçoğu. Tetik çekerken titremeyen elleri, yaşamla ölüm arasındaki geçidi koruyan bekçileriydi onların. Köyün bu ününü duyan komşu köyler ve aşiretler, köye düşmanlık etmekten uzak duruyorlardı.

Kendilerine ateş edilmeyeceğini bildikleri için askerler açık alandan yürüyerek köye doğru yaklaştılar. Ali Efendi, gençleri önce ahırda saklamayı düşündü. Evin arkasındaki ahırın kapısını bir daha kontrol edip geri döndükten sonra Hrant ve kardeşini arkaya doğru yönlendirecekti ki bu fikrinden vazgeçti. Boro ahırda ses çıkarırsa ve askerler bu sesi duyarak ahırda onları bulurlarsa yakalanırlardı. En iyisi evin içerisinde bekleyip kurdukları oyunu oynamaktı.

"Xıdo sen hazır mısın?"

Neye hazır olması gerektiğini tam anlayamayan Hrant, Ali Efendi'ye cevap verdi.

"Hazırım amca merak etme."

"Merak değil, merax."

"Ha tamam merax etme."

Ali Efendi, "Boro zaten hep hazır" diyerek eliyle Babken'in sırtını sıvazladı. Ne olduğunu kavrasa da ne yapması gerektiğini tam olarak anlayamayan Babken sessiz kalmayı tercih etti.

Ali Efendi, içerideki odadan yeni ceketini, şapkasını, çizmelerini ve el işlemeli bastonunu alarak kapının önüne çıkıp, gelenlerin eve yaklaşmasını beklemeye başladı. Yüzüne esen serin bir yel, heyecandan kızarmaya ve ateş basmaya başlayan yüzüne iyi geldi. Kapının kenarındaki testiden bir tas su doldurup kafaya dikti. Bıyıklarından süzülen suyu altdudağıyla emdikten sonra eliyle bıyıklarının ucunu burktu. Su ve rüzgâr heyecanını biraz olsun bastırırken, askerler de evin aşağısındaki tarladan onlara doğru yaklaşıyorlardı. Kapının önündeki sahanlıktan aşağıya inen Ali Efendi, gelenleri karşılamaya gitmenin daha uygun olacağını düşünerek, yabancılara doğru havlayarak koşan evin köpeğini durdurma bahanesi ile tarlaya doğru yürümeye başladı. Arkasından gelen komutla hızını kesen köpek, ikinci defa çağrılınca arada bir gelenlere doğru havlayarak sahibinin yanına döndü. Önlerindeki ağaçlık alandan tarlaya doğru fırlayan tilkiyi gören köpek, tekrar havlayıp tilkinin peşinden yokuş aşağı koşmaya başladı. Askerlerle aralarındaki mesafe iyice kısalmıştı, köpeğin kendilerine saldırdığını sanan askerlerden biri silahını ateşledi.

Silah sesinin duyulmasından sadece birkaç saniye sonra meterislerden metal ışıltıları görünmeye başladı. Kısa bir süre içerisinde tüfekler askerlere doğrultulmuş ateşlenmeyi bekliyordu. Ali Efendi de, askerlerin başındaki çavuş da ne yapacaklarını bilemez halde birbirlerine bakarken, çavuş daha erken davranıp askerlere "Durun!" talimatı verdi. İkinci merminin ateşlenmemesi iki taraf için de en hayırlısıydı.

Köpeğinin yerde yatan bedenine yaklaştığında, sadık dostu göğsüne yediği kurşunla can vermek üzereydi. İçindeki korku ve heyecan bir anda öfkeye dönüşse de hayatta kalmak için, öfkenin kusmadan yutulması gereken bir yemek olduğunu hayat tecrübeleri Ali Efendi'ye öğretmişti. Yarım açık kalmış sol gözünün kenarından kanlı bir yaş akarak can veren köpeğinin üzerine eğilip gözkapaklarını kapattı.

Hareketsiz ve tetikte duran askerler başlarındaki komutandan, meterislerine sığınan köyün gençleri de Ali Efendi'den emir bekliyorlardı.

"Yanlışlık oldu kusura bakmayasın!" diyen çavuş, köpeğe boş, Ali Efendi'ye tedirgin gözlerle bakarak birkaç adım öne çıktı.

Ali Efendi, "Tilkiyi kovalıyordu hayvan" diyebildi sadece. Yıllardır besleyip büyüttüğü sadık dostuna yapılan saldırıya bir şey yapamamanın ezikliği, boğazına gelip bir yumru gibi oturdu. Yüz yüze gelirlerse sinirlerine hâkim olamayacağını düşündüğü çavuşa bakmadan evin önüne geri dönecekken, çavuşun, yanındaki askere sert bir tokat attığını gördü.

"Amına koyduğumun ibnesi şimdi de köpek mi vuruyorsun?"

Çavuşun askeri tokatlamasına hem şaşırmış hem de sevinmişti. Askerin yediği tokat kesinlikle köpekle ilgiliydi; ama bilmediği şey, tokadın asıl nedeninin kendi köpeğiyle ilgisinin olmadığıydı.

Ali Efendi'nin sakinleştiğini gören çavuş, "Kafileden kaçan Ermenileri arıyoruz, buradan geçtiler mi?" diye sordu.

Artık heyecanın zerresi kalmamış sesiyle hemen cevapladı.

"Yox biz Hermeni görmemişiz."

Aldığı kısa ve dik cevabı beğenmese de çavuş konuyu değiştirmeyi seçti.

"Hepimiz susadık. Ayranınız var mı?"

"He vardır vereyim."

Kapıdan Zarife Ana'ya seslenip ayran istedi. İçeridekilerden birinin, özellikle de Boro'nun dışarı çıkmaması için de hazırlanan testiyi ve tasları kapının eşiğinden alıp, evin önündeki akasya ağacının altında oturan askerlerin yanına döndü.

Askerlerin içerisinden tetiği çeken hangisiydi diye çıkarmaya çalıştı; çilli, çipil gözlü olanını, yüzünün sol tarafındaki kızarıklıktan hemen fark etti. Kendisine dikilen bakışlardan rahatsız olan asker, çipil gözlerini kaçırmayı seçti. Ayran tasını bir dikişte içen çavuş, elinin dışıyla ağzını silerek boş tası yanındaki askere uzattı. Köpeği öldüren merminin yarattığı gerilimin ardından ikram edilen ayranın ortamı yumuşatmasından olsa gerek, askerler evi aramak yerine yine aynı soruyu sordular.

"Ermenilerin bazıları kafileye katılmadı, bazıları da yolda kaçtı. Buralarda gördünüz mü? Zaten bütün geçitler tutulmuş, hiçbir yere gidemezler, bu dağlarda da zor yaşarlar onlar. Yolda da çeteler yakaladıklarının mallarına ve altınlarına el koyup direneni öldürüyorlar. Görürseniz haber salın bize tamam mı?"

"Tamam kumandan. Görürsek söyleriz."

"Yine geleceğiz."

Eve girmeden köyden uzaklaşmaya başlayan askerlerin arkasından, kederli ve sinirli gözlerle bakan Ali Efendi, üç hafta önce kesilen kurban mı, vurulan köpek mi, ikram edilen ayran mı eve girmelerine engel oldu bilmiyordu; ama köpeğinin vurulmasının şimdilik iki canı kurtardığına inandırmaya çalıştı kendisini. Arkalarından bakarken çavuşun tokat vurduğu askere bir de tekme attığını görünce içi biraz daha rahatladı.

***

Karakolun mutfağında görevlendirilen çilli, çipil gözlü ufak tefek sıska çocuk, mutfağa geçtikten sonra iyice semirmişti. Askere ilk başladığında kendisine verilen elbiseler dar gelmeye başlamış, neredeyse beline iki tur attırdığı palaskası beline zor yetişiyordu. Yaşadığı kasabanın çöplüklerinde buldukları ile doyurmaya çalıştığı karnı şimdi her öğünde en az üç çeşit yemekle bayram yapıyordu, arada götürdükleri de cabası.

Mutfak sorumlusunun yamağı olarak patates ve soğan soyuyor, kazanları ve tencereleri yıkayıp ocağa yerleştiriyor, kilerden istenilen malzemeleri mutfağa taşıyor ve yemek artıklarını karakolun dışındaki çöpe döküyordu. Karakolun dışındaki çöplük kendi çöplüklerine hiç benzemiyordu. Fazlasıyla yapılan yemekler, eskimiş postallar, yıkamamak için atılmış iç çamaşırlar, yarısı yenmiş kumanyalarla dolu bir çöplüktü burası. “Bizim orada olsa tüm mahalleye yeter de artar anam avradım olsun!” diye içinden geçirerek çöpü döktü.

Çöpte ganimet bu kadar fazla olunca alıcıları da çok fazla oluyordu. Karakola insanların yaklaşması yasak olduğu için çöplük de köpeklere kalmıştı. Onlarca köpek çöplüğün çevresinde ve içinde dolaşıp oradan besleniyorlardı. Gece de karakolun çevresinde dolaşarak, yaklaşan birileri olduğunda havlayıp ortalığı ayağa kaldırdıkları için karakol komutanı çöplükte takılmalarına ses çıkarmıyordu.

Çöpü döktüğünde koşarak etrafını saran köpeklere merakla bakan çipil gözlü, semirmiş karnından sonra başka duygularını

da doyurmak için bir şeyler arıyordu. Başlangıçta ona çok fazla yaklaşmayan köpekler, her gün aynı saatlerde yemeklerini döken askeri tanıyınca ona iyice sokulmaya başladılar. Siyah benekli beyaz köpekle ilk yakınlaşmaları da aynı zamana denk düşüyordu.

Çöplükteki koku nedeniyle çöpe çıkmak istemeyen askerlerin yerine de çöpleri o atıyordu. Ne de olsa çöpün kokusu onun için en tanıdık kokulardan biriydi. Bu kıyağının karşılığını da karakolun içerisinde fazla iş yapmamakla alıyordu. Zamanının büyük kısmını çöpte geçirmeye başlamıştı. Günde üç kere çöp dökmek için karakoldan dışarı çıkıyor, çöpü döktükten sonra oradaki köpeklerle oynayarak zaman geçiriyordu.

Çöpe gidip gelmeler rutin bir hal almaya başlayınca köpekleri daha yakından tanımaya başlamıştı. Hangisi saldırgan hangisi sakin, hangisi dişi hangisi erkek ayırt etmeye başlayınca onlara kendince isimler de koymuştu. En çok da isimlerini anlayıp yanına koşanları seviyordu. Sahip-köle ilişkisi hoşuna gidiyordu. Bazılarının kafasını okşuyor bazılarınınsa kıçına tekmeyi vuruyordu. Yıllarca karnını doyurmaya çalıştığı çöplüklerin efendisi olmuştu. Efendisi olduğu çöplüğün cariyesini de kendisi seçecekti.

İlk günlerden beri dikkatini çeken siyah benekli, beyaz tüylü, Pamuk adını verdiği köpeği ismiyle çağırdı. Koşarak yanına gelen köpeğe cebine sakladığı kumanyadan bir parça verdi. Sevinçle kuyruğunu sallayan köpeğe yemeğini verip, elini kuyruğunun altına götürdü. Tedirginlik yaşayan köpek şaşkınca ona bakınca kumanyadan bir parça daha verdi. Yemeğe eğilen köpeğin arkasına doğru eliyle bir hamle daha yaptı. Köpek sesini çıkarmadan sakince bekliyordu. Parmaklarını kuyruğunun altında gezdirerek daha önceden bildiği bir noktayı okşamaya

başladı. Pamuk arkasında gezinen parmaklardan rahatsız olunca birkaç metre uzağa kaçtı. Köpeği ürkütmemek için ısrar etmedi çilli. Ne de olsa çöplüğün kralı oydu, seçtiği cariye de ona itaat edecekti sonunda.

Günde bazen üç kere çöp dökmeye dışarı çıkıyor, cebinde sakladığı kumanyayı vermek için Pamuk'a sesleniyor, köpek de kuyruğunu sallayarak ona yaklaşıyordu. Köpek yemeğini yerken çillinin parmakları boş durmuyor, Pamuk'un arkasında dolaşıyordu. Birkaç gün sonra durumu yadırgamayan Pamuk yemeğini yerken arkasına girip çıkan parmaklardan rahatsız olmamaya başlamıştı bile. Çilli bir eliyle erkekliğini sıvazlayıp, diğer eliyle Pamuk'un arkasını parmaklıyordu. Sertleşen erkekliğini çöplüğün arkasındaki ağacın altına geçerek avuçlayıp rahatlıyordu.

Pamuk'un arkasına geçeceği zamana biraz daha vardı. Önceki tecrübeleri acele etmemesi gerektiğini söylüyordu. Acele ederse dişi köpek çengel atabilir ve erkekliği onun içinde kalabilirdi. İyice alışmasını beklemesi en iyisiydi. Çöplüklerindeki en tecrübeli abileri öyle öğretmişlerdi acemi oğlanlara.

Bir süre el yordamıyla idare ettikten sonra bir gün sabah ereksiyonun sertliğiyle çöplüğe çıkıp gözleriyle Pamuk'u taradı. Onu gören köpekler elleri boş olsa da ona doğru yaklaşmaya başlamıştı. Pamuk gelen grubun arkasında kuyruğunu sallayarak yaklaşıyordu. Bir eli önünde diğer eli cebinde, Pamuk'u çağırdı. Grubun içinden hızla geçen Pamuk kendisi için getirdiği kumanyayı yemek için çevresinde dolanıyordu. Çilli, cebinden çıkardığı kumanyayı köpeğe gösterdikten sonra çöplüğün ilerisindeki ağacın altına doğru yürüdü. Pamuk da heyecanla arkasından ağaca doğru gitti. Ağaç dik bir yamaçtaydı. Ağacın gövdesinin alt tarafındaki eğimli alana kendisi geçerek köpeği de ağacın gövdesine sıkıştırdı. Cebin-

deki kumanyadan bir parça çıkarıp köpeğe uzattı. Kumanya yemeye ve arkasıyla ilgilenilmesine alışan köpek yemeğini yerken, Çilli, parmaklarını köpeğin arkasından çıkarıp fermuarını açtı. Bir eliyle köpeğin kuyruğunu kaldırıp, diğer eliyle erkekliğini köpeğin içine yerleştirdi. İçindeki sertlikten bir an için tedirgin olan köpeğe kumanyanın kalan kısmını da verip ileri geri gidip gelmeye başladı. Sabah içtimasından kaçan askerlerden birinin çöplüğe doğru geleceğinden habersiz Pamuk'un arkasında kendinden geçmeye başlamıştı.

"Ohaaa ne yapıyorsun lan?"

Karakolun dışından gelen sesle birlikte hemen toparlanmaya başlamıştı ama iş işten geçmişti. Asker karakola doğru koşup bağırıyordu.

"Komutanım şerefsizin biri köpek sikiyor!"

Birkaç saniye içerisinde önce nöbet kulesindekiler, sonra da içtimadan koşarak gelen çavuş ve iki asker tepesine çöreklenmişti.

"Valla bir şey yapmıyorum komtanım. Yemek veriyorum."

"Yalan söylüyor kumandanım kendi gözlerimle gördüm. Aha bu benekli köpeği sikiyordu."

"Ekmek çarpsın ki bir şey yapmadım!" dese de heyecandan takamadığı palaskası ve dışarıdan bakınca belli olan erkekliği onu elevermişti.

"Gel ulan buraya orospu çocuğu!"

"Emredersin komtanım."

"Ne emri ibne, gel ulan çabuk!"

"Emredersin komtanım!"

Yüzünde patlayan iki tokatla dengesi bozulup çöplüğe yuvarlandı. Pamuk onu besleyen askeri sahiplenircesine komutana doğru hırlamaya başladı.

"Vay orospu çocuğu köpeği de sike sike kendine alıştırmış."

İlk tekmeyi yerdeki çipil gözlüye, ikincisini benekli köpeğe salladı. Çilli yerde yalvarmaya başlarken, benekli kuyruğunu kıstırıp kaçmaya başladı.

"Ulan ibne bundan sonra gözüm üstünde olacak. Mutfaktan alın bu pezevengi. Gözümün önünde olacaksın, ilk hatanda bu sefer ben seni s.kerim haberin olsun."

"Emredersin komtanım!"

O günden sonra mutfak görevi sona ermiş, çöp için de dışarı çıkması yasaklanmıştı. Çavuş kendi yanında dolaştırıp göz kulak olmaya çalışacaktı ona. Karakolun delikanlı geçinen askerlerinden, o gece pestili çıkana kadar dayak yemişti.

"Ulen siz sanki hiç eşek sikmediniz mi?" dese de inen yumruklar ve tekmeler kesilmiyordu. Yediği dayaklardan anlaşılıyordu ki, eşekle ilişkiye girmenin çok da yadırganmadığı yerde, köpeğin arkasına geçmeyi kimse kabul etmiyordu.

***

-16-

Askerler gözden kaybolunca Ali Efendi derin bir nefes verip eve girdi.

"Çox şükür gittiler."

Silah sesinden iyice tedirgin olan Boro sağa sola sallanıp, işaretparmağı dudaklarında "Şışşşt!" deyip duruyordu. Babken gözlerini yumup Tanrı'ya dua etti. Zarife Ana, bildiği bütün ziyaretlere şükranlarını iletti.

"Xıdo, şimdilik kefeni yırttınız. Çavuş iyi adamdı. Askerin biri köpeğimi vurdu o da askeri tokatladı. Köyden çıkarken de tekme atıyordu arkasından. Köpeğimi kaybettim hama siz kurtuldunuz ya Allah'a bin şükür."

Ali Efendi'ye minnet borcu gün geçtikçe artan Hrant, kendilerini bu güzel insanla buluşturduğu için azizlere tekrar teşekkür etti.

"Tekrar geleceklerini söylediler. Yine de dikkatli olun."

"Senin hakkını nasıl ödeyeceğiz Ali Amca?"

"Biz kewrayız ciğerim, aramızda hak mak olmaz. Bana Xızır'ın emanetisiniz."

Hrant'ın Hıdır, Babken'in Boro olarak yaşamı, bu köyde devam edecek gibi görünüyordu. Hrant yeni ismiyle dilini ve boğazını daha iyi kullanmak için çalışmalarına ara vermeden devam ediyordu. Köydeki günlük işleri de yapmak için Ali Efendi'den izin isteyip Veli'nin oğluyla işe koyulmaya başladı. Boro'nun yerine de çalışması gerektiğine inanıyor ve hiç dinlenmeden bütün işleri tek başına yetiştirmeye çalışıyordu.

Askerlerin köyü ziyaretlerinin üzerinden üç hafta sonra Ali Efendi, "Xıdır, biz Zarife Ana'nla Kırklar Dağı ziyaretine gideceğiz. Askerlerin köye geldikleri gün içimden niyet etmiştim, misafirlerime bir şey olmazsa kurban kesip niyaz dağıtacağım diye. Gelmek ister misiniz?"

"Geliriz tabi. Boro'yu da çağırayım gidelim."

"Zarife, Niyaz pişirmişti gelirken onu da beraber al."

"Tamam."

İçeri girdiğinde ocağın üzerinde pişirilen yağlı kalın ekmeğin kokusu odayı sarmıştı. Tepsinin içerisindeki üstü ve altı kızarmış, tereyağıyla hazırlanan Niyaz daha sıcacıktı. Zarife Ana, balmumundan eriterek yaptığı mumları hazırlıyordu. Mumlardan iki tanesini uzatarak, "Al Xıdo, bunları da siz yaxarsınız" dedi. Mumları alıp cebine koyan Hıdır, mum yakma ritüelinin Alevilerde de olduğunu daha yeni fark etti. Bu benzerlik hoşuna gitmişti. Birlikte ziyarete gidip mum yakmalarının birbirlerine daha fazla yakınlaşmalarını sağlayacağını düşündü.

Boro odanın köşesindeki mindere oturmuş Zarife Ana'yı izliyordu. Hıdır ona doğru yaklaşarak, "Haydi Boro kalk ziyarete gidiyoruz, dua edeceğiz" dedi. Kardeşini bu isimle çağırmak onu zorlasa da artık alışmak zorundaydı.

"Sen niyaz tepsisini al benle Boro beraber geliriz" diyerek fistanını toplayıp elini Boro'ya uzattı. Kendisine uzatılan eli boş bırakmayan Boro, Zarife Ana ile birlikte evden çıktı. Veli, kapının önünde boynuzlarından tuttuğu koçu yürütmeye çalışıyordu. Bölge köyleri fakir olsa da Ali Efendi'nin durumu iyiydi. Babasından kalan büyük sayılabilecek arazide kendi ihtiyaçlarını karşılayacak ve köydeki akrabalarının yiyebileceği kadar tarımcılık yapıyordu. Köydeki hayvanların da çoğu onundu. Hayvanları doğum yaptıkça yavruların bir kısmını akrabalarına veriyordu. Böylece köyde kimse aç kalmadan geçinip gidiyorlardı. Artık köy nüfusuna iki kişi daha eklenmişti ve köydekilerin bu durumdan hiç rahatsız olmadıkları hepsinin tavırlarından anlaşılıyordu.

Ellerinde tepsilerle, başları beyaz tülbentle örtülü üç kadın da onlara ziyaret yolunda eşlik ediyordu. Bir yandan Xıdo ve Boro'yu süzerken, bir elleri bellerinde, diğer ellerinin desteğiyle omuzlarında niyaz tepsisi ile patika yoldan ziyaretin olduğu tepeye doğru tırmanıyorlardı. Köyün birkaç çocuğu kesilen kurbandan pay almak için yavaş yavaş öndeki grubu takip ediyordu. Uzun sürmeyen bir yürüyüşle ziyarete vardılar.

Gruptakiler, Ali Efendi başta olmak üzere ziyaretteki büyük kayayı öpüp başlarını kayaya değdiriyorlardı. Hıdır da içten bir duyguyla kayayı öptü. Cebindeki iki mumu çıkarıp birisini Boro'nun sağlığına kavuşması için, diğerini daha fazla acı çekmemeleri için Tanrı'nın onlara yol göstermesini dileyerek yaktı. Balmumundan yapılan mum yüksek bir alevle yanarken, ateşin dalgalarında Mariam'ın kızıl saçlarını gördü. Omzundan beline doğru dökülen uzun dalgalı saçları ateş kızıllığıyla göz kamaştırıyordu. Kızıl saçlarını savurarak ateşin

içinde gülümsüyordu şimdi. Bir süre sonra, adının artık Hıdır olduğunu bilmediği Xrant'ına el sallayıp ateşte kayboldu. Hıdır, gözlerini yanan mumdan ayırmadan, bir daha göremeyeceğini düşündüğü Mariam'a yardım etsin ve onu korusun diye o gün ilk defa Xızır'a dua etti.

Mum yakıp dua edilerek kurban kesildi. Oradaki herkes kesilen kurbandan payını aldıktan sonra kalan kısmı köydekilere dağıtılmak üzere torbaya koyuldu. Kurbanı kesme ve paylaştırma görevini Veli büyük bir ustalıkla yapıyor, Hıdır, kendileri için kısa sürede iki kurban kesen bu insanlara, ömrünü kurban edecek kadar yakınlaştığını hissediyordu.

Ali Efendi kurban da kesildikten sonra Hıdır'a dönerek "Bu ziyaret ta Urartular dönemimden kalmış, senin ataların da burayı ziyaret olarak kullanmış, merdivenlerle aşağıya inilen bir mağara var. Orada şarap üretip saklıyorlarmış, görmek ister misin?" dedikten sonra taşlar yontularak yapılan merdivenlere doğru yürüdü. Bu yeni bilgiye şaşıran Hıdır da koşarak ona yetişti. Merdivenlerden aşağıya indikçe karanlıklaşan mağarayı elindeki mumla aydınlatmaya çalışan Ali Efendi nemli ve serin bir yere vardıklarında durdu.

"İşte şarap mahzeni burasıymış. Bölgemizde yetişen üzümleri sıkıp şarap yaptıktan sonra burada saklıyorlarmış. Bu mağarada saklanan şarapların dünyanın en kaliteli şarapları olduğunu ve halkın bu şaraplarla geçimini sağladığını, mektepteyken hocam anlatmıştı."

Hıdır, hangi mektep diye sormak istemişti; ama bu soruyu sormak için şimdi uygun bir zaman olmadığını düşündü. Kendi geçmişine ait bilmediği bir ayrıntıyı dinlemek ilgisini daha fazla çekiyordu.

Eve döndüklerinde Ali Efendi, Hıdır'ı sürekli kilitli olan ve sadece Ali Efendi'nin içeriye girip çıktığı evin arkasındaki odaya çağırdı. Hıdır içeri girince çok şaşıracağı bir manzarayla karşılaştı. İçeride yüzlerce kitabın olduğu iki tane dolap ve masanın üzerine yayılmış onlarca kâğıt ile kalemlerle dolu bir odayla karşı karşıyaydı. Masanın etrafında aynı desenle oyulmuş üç ahşap sandalye vardı. Duvar köşelerine ise geniş minderler ve yer yatakları serilmişti. Küçük pencereden gelen ışık masanın üzerini aydınlatıyordu. Şaşkın bir şekilde odayı incelemeye çalışırken Ali Efendi konuşmaya başladı.

"Gel ciğerim, babam eğitime çox önem verirdi. Mektepte okuttu beni. Büyük âlimlerle bu odada günlerce tartışmalar olurdu. Babam rahmetli olunca ben de çok fazla girip çıkmadım. Tek başıma sıkılıyordum; ama şimdi sen geldin. Yeprat Koleji'nin son sınıfında olduğunu söylemiştin. Belki merax ettiğin şeyleri burada bulabilirsin. Birlikte okuyup tartışabiliriz. İkimize de iyi gelecektir bu."

"Çok şaşırdım ve çok sevindim. Ne çok kitap vaŗ burada. Fırsat buldukça hepsini okumak isterim."

"Tamam, odanın anahtarı bendedir, ne zaman istersen veririm sana. Fakat başkasını içeri sokmayasın babamın hatıraları doludur içerisi, başlarına bir iş gelmesin."

Sığındığı köy evinde büyük bir kitaplıkla karşılaşacağına rüyasında görse inanamayacak olan Hıdır, heyecanla eline ilk gelen kitabı açtı. Kitabın girişinde şu cümle yazılıydı:

"Dili, dini, rengi ne olursa olsun iyiler iyidir."

***

-17-

"Yaklaşık bin yıl önce Hacı Bektaş Veli'nin sözünü dikkate alabilseydik, bütün savaşlar başlamadan biterdi" diye Eleni'nin okumasının arasına girdi Aret.

Hasan, "Büyükbaban, yaşadığı şanssızlığın içerisinde büyük bir şansa denk gelmiş. Eski zaman bilgelerinden biri tarafından sahiplenilmek, o yıllarda herkese nasip olmamıştır."

"Bu şans sadece benim değil, senin dedenin de şansı aslında. Ali Efendi'den ve o kütüphaneden öğrendiklerini, yıllar sonra senin dedene de aktarmış bizimki."

"Evet kimin kimden etkilendiği ve kimin kimden olduğunun anlaşılmasının çok zor olduğu ilginç bir coğrafyanın çocuklarıyız."

Aret ile Hasan'ın konuşmalarının arasına giren Eleni, "İyi ki de anlaşılmıyor. Irk, dil ve din yıllarca toplumları ayırma ve ayrıştırma aracı olarak kullanılmadı mı?"

"Hâlâ kullanılmaya devam edilmiyor mu?" diye soruyu ortaya attı Cem.

Hasan, ortadaki soruyu alıp cevap verdi.

"Hem de nasıl! Artık dini bırakıp mezhepleri, dili bırakıp lehçeleri savaştırmaktan çekinmeyen egemenlerin kuşatması altındayız."

"Dünyanın batısında sınırlar kalkmışken, Asya ve Afrika'da

halklar arasına derin sınırlar, uçurumlar koyulmasını anlayamıyorum" diyen Eleni'ye dönerek başparmak ve işaretparmağını birbirine süren Hasan konuşmaya devam etti.

"Daha fazla gelir elde edilecek ve daha fazla sömürülecek yerler buralar da o yüzden. Kullanılabilecek yeraltı ve yerüstü zenginlikleriyle Ortadoğu ve Afrika, emperyalist güçlerin sömürü iştahını kabartmaya devam ediyor. Sözde kurtarıcı rolündeki egemen güçler önce halkları bir bahaneyle birbirlerine düşürüp, sonra o bölgeyi istedikleri gibi dizayn ediyorlar."

Cem, Hasan'ın sözünü tamamlarcasına devam etti.

"Yoksa Sünni'nin Şii'den, Arap'ın Kürt'ten ne alıp veremediği olabilir ki?"

Aret de sohbete ortak oldu:

"Kendi yarattıkları sözde İslami örgütlerle istedikleri ülkede katliam yaptırıp sonra onların ellerindeki mazlum halkı kurtaran süper kahramanlar gibi ortaya çıkıyorlar. Kendi yarattıkları canavarlarını insan kanıyla besleyip, kendilerini yiyecek kadar büyümeden önce kafalarını kesiyorlar ve bunu da toplumsal adaleti sağlama görevini yerine getiren iyilik melekleri edasıyla yerine getiriyorlar" diyerek kafasını sinirli bir şekilde sağa sola salladı.

Eleni, yine kısa bir soru sordu. "Peki herkes bunun farkında da neden kimse sesini çıkarmıyor?"

İlk cevap, konuşurken hızını alamayan Hasan'dan geldi.

"Korku nedir bilir misin Eleni? Ölüm korkusu ve kaybetme korkusunu? Ve kendinin değil, yakınlarının öleceğini bilmenin korkusunu? İşte bu bölgedeki insanlara biat etmeyi ve sessiz kalmayı çok büyük acılar çektirerek öğrettiler. Yüzlerce yıldır, kafasını kaldırmaya çalışanlar hangi kökenden olurlarsa olsunlar, tepelerindeki keskin tahakküm kılıcının boyunlarını keseceğini bilerek büyüdü. Ancak egemenlerin istediği zaman

ayaklanabileceklerini, 'büyük abiler' isterlerse özgürlüklerine kavuşabileceklerini kılıç ve silah zoruyla öğrendiler. İşte bu ölüm korkusuyla öğretilen bastırılmışlık duygusu devam ettikçe bu zulüm de hep devam edecektir."

Cevaptan tatmin olmayan Eleni, "Ne yani köle olmamızı istiyorlar diye biz hep köle olarak mı kalacağız?" diye bir soru daha sordu.

Cem, sevgilisinin ürkmüş gözlerine bakarak ağır ağır konuşmaya başladı.

"Hayır susmayacağız. Tersine daha yüksek sesle özgürlük hayallerimizi haykıracağız. Atalarımızın esaret genleri, bizlerden torunlarımıza geçmesin diye, itiraz hakkımızı daha fazla kullanmak zorundayız. Bunun için öncelikle bilinçlenip toplumu da bilinçlendirmeliyiz. Birlikteliğimizin asıl amaçlarından birisi de bu olmalı. Uyuyan toplumu, BİZ duygusunu aşılayarak uyandırmak!"

"Yani birbirimize sarılmalıyız" diyerek başını Cem'in omzuna koyan Eleni, sevgilisinin bedenini kollarıyla sarıp boynuna küçük bir öpücük kondurdu.

"Bütün anlamlarda sarılmalıyız sevgilim, bütün anlamlarda..." cümlesini, omzundaki saçların buklelerini öperek bitirdi Cem.

Hepsinin önlerindeki kadehler boşalmış; ama Eleni'nin okuduklarının büyüsüne kapıldıkları için yeniden doldurmamışlardı. Kadehlerin boşaldığını gören garson masaya yaklaşıp şişeye uzandığında, Hasan'ın eliyle sonra diyerek işaret ettiği için garson da uzak durmuştu. Hasan ve Cem içki bardaklarını yeniden doldurduktan sonra kadehleri özgürlüğe kaldırdılar. Kadehinden büyük bir yudum alan Eleni, kaldığı yerden okumaya devam etti.

***

Kitaplık, karanlık dünyamı aydınlatan ışık gibi iyi gelmişti bana. Ali Efendi'nin izin verdiği günden sonra, her gün arka odada zaman geçirmeye başladım. Bazen anahtarı bana veren Ali Efendi, bazen de "Xıdo bekle beraber gidelim" diyordu. O odada Ali Efendi ile geçirdiğim zamanlar ve yalnız başıma okuduğum kitaplar beni köye ve orada yaşayan insanlara daha çok bağlıyordu.

Askerler kurban kesildikten yirmi gün sonra köye tekrar geldiler. Tepelerden gelen haberle yine tedbir alarak Boro'yu Zarife Ana'nın yanında içeride bırakıp, Ali Efendi, Veli ve ben kapının altındaki bostanın çeperini onarmaya başladık.

Askerler, bostanın alt tarafına iyice yaklaşınca Ali Efendi bana doğru eğilip sessizce, "Korxmayasın Xıdo, çalışmaya devam et" diyerek askerlerle selamlaşmak için bostan çeperinin yanından uzaklaşıp açık alana çıktı.

"Hoş gelmişsiniz kumandan."

"Hoş bulduk Ali Efendi kolay gelsin."

"Buyrun bir soluklanın bir şeyler için."

"Senin ayranın güzeldi varsa içelim."

"Xıdo koş ayran getir ciğerim."

Adımı söyleyince çok heyecanlandım. Elimdeki işi bırakıp köye doğru yönelirken Ali Efendi arkamdan komutana açıklama yapıyordu.

"Xıdo, rahmetli abimin oğludur. Yetim kalınca kardeşiyle birlikte yanıma aldım ikisini de. Kardeşi de sakattır konuşamıyor garibim."

Ali Efendi'nin bu açıklamayı niye yaptığını anlayamayan çavuş yirmi gün önceki sorunun bir benzerini sordu.

"Yolda kaçan Ermenilerin çoğunu bulduk; yolda çeteler bulduklarını soyup öldürüyorlar. Onları bulup gitmeleri gereken yere göndermeye çalışıyoruz; ama bazıları köylere sığınmış diye duyum aldık. Sizin köye gelen oldu mu?"

Ali Efendi'nin ne cevap verdiğini duyamadan eve doğru yöneldim. Kısa bir süre sonra da elimde ayran testisi ve birkaç tane tasla askerlerin yanındaydım. Ayranı tasa doldururken heyecandan yere dökeceğim diye ödüm kopuyordu.

"Xıdo sen testiyi bana ver Veli'ye yardım et!" diyerek elimdeki testiye uzanan Ali Efendi de heyecanımı fark etmiş olmalıydı. Veli'yi değil de beni bilerek çağırdığını, yakınlarında olursam benden şüphelenmeyeceklerini düşünmüştü. Haklı da çıktı. Askerler benimle hiç ilgilenmediler. Bir tanesi çeperle uğraşan Veli'nin yanına gidip bir şeyler sorup geri geldi. Testiyi Ali Efendi'ye teslim eder etmez ben de işimin başına döndüm. Yüreğimin çarpıntısından bostan çeperi yıkılacak gibi geliyordu bana. Elimdeki kazmayla yeri kazıp, dalları toprağın içerisine arada boşluk bırakmadan dikmeye çalışırken askerlerin olduğu tarafa bakmamaya çalışıyordum.

Gayriihtiyari gözüm pantolonunum önüne kaydı. Umarım pantolonumu indirmek zorunda kalmazdım. Her ne kadar yaşam garantilerimden birisini önümde taşısam da, birilerinin karşısında külotumu sıyırma duygusu beni çok zorluyordu. Ge-

celeri rüyalarımda defalarca askerlerin soruları ve çıplak muayenelerine maruz kalmıştım ve uyandığımda her defasında ter içerisindeydim.

Ayranlarını içen askerler yine eve girmeden köyden çıktılar. Ali Efendi'nin tanınan bir kişi olmasının ve soğukkanlılığının hayatta kalmamızı sağlayan en önemli unsurların başında geldiğini bir kez daha anlamıştım. Askerler uzaklaşır uzaklaşmaz bostanın yanındaki çeşmede önce elimi ve yüzümü sonra tüm başımı yıkadım. Buz gibi su beni kendime getirdi.

Ali Efendi, "Veli, Xıdo gelin buraya" diyerek bizi çağırdı.

Veli ile birlikte Ali Efendi'nin yanına vardığımızda yüzünde rahatlamış bir ifade ile gülümsüyordu.

"Tamamdır Xıdo güvendesiniz artıx. Eğer askerleri görürsen saklanmayasın, seni yanımda görüp tanıdılar şüphelenmezler artıx senden. De haydi geçelim içeri" dedi.

"Siz girin ben çeperi bitireyim" diyen Veli'yi orada bırakıp eve girdik.

Boro ne olduğundan habersiz, ocakta yemeği karıştıran Zarife Ana'nın yanındaki mindere oturmuş ateşi seyrediyordu. Ateşe dalmış masum gözlerine baktıkça içim parçalanıyordu. Her masumiyetle karşılaştığımda olduğu gibi kardeşimin temizliğinin ve saflığının karşısında da duygularıma hâkim olamayıp gözlerim doldu. Odadan çıkmanın bahanesi olsun diye de Ali Efendi'den arka odanın anahtarını istedim. Uzattığı anahtarı, yüzüne bakmadan alıp kitapların yanına sığındım.

Buraya ilk girdiğimde elime aldığım kitabı yerinden çıkarıp rasgele bir sayfa açtım şöyle yazıyordu:

"Hararet nârdadır, sacda değildir
Keramet sendedir, tâcda değildir
Her ne arar isen, kendinde ara
Kudüs'te, Mekke'de, Hâc'da değildir."

Kendi dünyama yapacağım yolculuğun giriş anahtarı bu dizeler olmuştu. Daha fazla okuyup aydınlanmak için o günden sonra arkadaki odaya daha sık girip çıkmaya başladım.

***

Köyde geçirdiğimiz ikinci kışın sonunda, zaruri ihtiyaçlar dışında benimle ve ev halkıyla çok fazla konuşmayan Zarife Ana, içine tereyağı sürdüğü sıcak sac ekmeğini bana uzatarak sohbete başladı.

"Şükür yine bahar geldi. Bu kış da ölmedik."

"Tanrı gecinden versin ana, bu nasıl söz?"

"Yox cigeram, artık bir ayağımız çukurdadır. Ölüm bizi genelde kışın yakalar. Aha bahar geldi mi, doğa da biz de canlanırız. Bu köyde eceliyle ölenlerin çoğu kışın ölmüştür."

"Ölümün mevsimi mi olur ana?"

"Olur cigeram olur, hemi de bal gibi olur. Kar metrelerce yağdı mı, yani toprak beyaz kefenini giydi mi, biz de kendimizi hazırlarız. Beyaz bir güvercin donunda bu dünyadan başka bir dünyaya göç etmemiz takdiri ilahidir. Bahar geldi mi ölüm kendini unutturur. Artık yaşama ve yaşatma zamanıdır. Toprağa tohum ekilmeli, yeni ağaçlar dikilmelidir. Ziyaretlere gidilip yeniden baharı gördüğümüz için şükredilmelidir."

"Ne zaman gideceksiniz ziyarete ben de geleyim."

"Yarın sabah niyaz yapayım gidelim oğlum. Hem dua et, Xızır belki sana da hayırlı bir kısmet verir" diyen Zarife Ana, Xızır'ın vereceği kısmeti, yani kafasında kurguladığı kızı da yarın ziyarete çağırmayı düşündü.

Köylerinde herkes akrabaydı. Ali Efendi, Boro'nun kirvesi olunca da Hıdır'ın da Boro'nun da bu köyde evlenme şansı

kalmamıştı; zira kirvenin yakın akrabalarıyla evlenmek Alevi geleneğinde kesinlikle yasaktı. Yanlarına aldıkları gençleri çok seven Zarife Ana da büyük kardeşi evlendirmek için çevre köylerde bir araştırmaya girmişti. Çantur köyünde bir aileye sığınan Ermeni bir kızın olduğunu duyunca bir vesile ile gidip kızı görmüştü. Henüz yirmisini tamamlamamış güzel bir kızdı Sate. Onun da kimi kimsesi yoktu. Bu gençleri buluşturmak lazımdı. Ziyaret vesilesi ile görüşebilirlerdi. Sabah güneş doğmadan kalkan Zarife Ana, niyaz pişirmeye başlamış, çocuklardan birini de çok uzak olmayan Çantur köyüne gönderip, Sate ve Sate'nin ev sahibini ziyarete çağırmıştı. Niyazı pişirip tepsinin üstünü geniş bir bezle kapatırken, Sate ve ev sahibi de davete icabet edip köye giriş yaptılar. Girdiklerini gören Zarife Ana, biraz da heyecana kapılarak gençlerin odasına girdi. Kapı sesiyle uyanan Hıdır, normal zamanda odalarına girmeyen Zarife Ana'yı kapıda görünce şaşırdı.

"Hayrola ana?"

"Hayırdır oğul, inşallah hayırdır. Hazırlan, misafirlerimiz de var, birlikte ziyarete gideceğiz."

Üstünü değiştirip evin yakınındaki çeşmede elini yüzünü yıkayarak, kısa saçlarını eliyle tarayınca hazırlığı bitmişti Hıdır'ın. Zarife Ana'nın yanına vardığında misafirler de gelmişti. Orta yaşlı bir kadın ile genç bir kız ve yanlarında, bir de çocuk vardı. Çocuğu tanıyordu Hıdır, komşularının çocuğuydu. İki kadın da Zarife Ana'nın misafirimiz dediği kadınlar olmalıydı. İkisi de çiçek desenli şalvar, üstlerine kazak ve kazağın üstüne de yün hırka giymişlerdi. Çene altlarında bağladıkları başörtülerinin kenarlarından saçları görünüyordu. Bir an genç kızın saçları dikkatini çekti. Saçları Mariam'ın saçları gibi kı-

zıl ve saçlarının başörtüsünden taşan kısımları dalgalıydı. Yüzü Mariam'ınki kadar olmasa da güzeldi. Biraz fazla bakmış olacak ki Zarife Ana dirseğiyle koluna dürttü. Kendisine dönen Hıdır'a da niyaz tepsisini uzattı. Pişirilen niyaz ile biraz da haşlanmış nohut ve kuru üzüm alıp Kırklar Dağı'na doğru yürümeye başladılar. Yolda bir ara Zarife Ana, Hıdır'a yaklaşıp, Sate'yi göstererek, "Bu kızcağaz da senin gibidir" dedi. Ne demek istediğini anlamıştı Hıdır. Adımlarını hızlandırıp Sate'nin yanına vardı. Ona Ermenice "Merhaba" dedi. Şaşkınlıktan ve tedirginlikten cevap veremeyen Sate'yi yüreklendirmek için, yine aynı dilde "Ben de Ermeni'yim..." dedi. Sate, konuşmadan sadece kafasını sallayıp gülümsedi. Kızı daha fazla zorlamamak için bir süre aralarına mesafe koyarak yürüyen Hıdır, tepeye yaklaşınca adımlarını yeniden hızlandırıp Sate'ye yetişti.

Munzur Dağları'nın serinliğinde sıcak bir sohbet başladı. Birbirlerini tanıyan iki insan gibi çocukluklarından ve ailelerinden başlayarak derin bir muhabbete başladılar. Yaşadıkları benzer hayatlar, bir anda ikisinin aynı çemberin içerisine girmelerine neden olmuştu. Sate de sürgüne gönderilirken ailesi tarafından kaçması sağlanarak, başka bir ailenin yanına sığınmış, Satenig olan ismi kısaltılıp Sate olmuş, Hıdır gibi o da ailesinden haber alamamıştı. Tepeye varana kadar soluksuz konuşmaya devam ettiler. Keder ve acılarıyla ortaklaştırdıkları kaderleri için birlikte ziyarette mum yakıp dua ettiler. Hıdır, Zarife Ana'nın hazırladığı balmumundan yapılan mumdan, kardeşi ve kendisi için iki tane almıştı. Zarife Ana'ya yaklaşıp, "Ana mum var mı?" diye sordu. Torbasından çıkardığı beze sarılı mumları Hıdır'a uzatınca içlerinden bir tane daha aldı. Bu mumu Mariam'ın kendini affetmesi için yakmak istedi. Gönlü başka bir güzele düşüyordu.

Ziyaretten dönüp köylerine varınca Zarife Ana, sac ekmeği, çökelek, tereyağında kızartılmış kuru dut, pekmez ve haşlanmış yumurtanın yanına ateşte demlenmiş çay da hazırlayarak misafirlerine güzel bir sofra kurdu. Yemek faslını bilerek uzun tutarak, gençlerin daha fazla bir arada kalması için uğraştığı belli oluyordu. Hıdır, karanlık dünyasına ışık tutan bu insanlara bir kez daha minnet ve sevgiyle bağlandığını hissetti.

O yazın sonunda ekinler biçildikten sonra Ali Efendi kızı ailesinden istedi. Köyde küçük bir düğün yapılıp insanlar davet edildi. Yeni kimliklerine uygun âdetlerle yapılan düğünün ardından Sate ve Hıdır, dedenin kıydığı nikâhla karı-koca oldular. Kökleri topraktan çıkarılıp savrulan ağaçların filizleri, bir olup yeni tohumlar açmak için yeniden kök salmaya başlıyordu.

***

Sate ile evliliklerinin ikinci yılında, Sate ilk çocuklarına hamile iken, karlı bir akşamda Ali Efendi yatağına uzanıp bir daha kalkamadı. Karlar henüz erimeden de Zarife Ana, eşine doğru yolculuğa çıktı. Karıkocanın kışın ölmeleri Hıdır'a Zarife Ana'nın sözlerini hatırlattı. "Ölüm bizi kışın yakalar..." Maalesef ölüm onları kara saplanmış bir ceylan gibi yakalamıştı. Toprakları bol olsun, ışıklar içinde yatsınlar.

Ali Efendi'nin üç oğlu iki de kızı vardı; ama hepsi de evlilerdi ve kendi evlerinde oturuyorlardı. Çocukları, Ali Efendi ve Zarife Ana ölünce, Hıdır'a bu evi ona verdiklerini söylediler. Babalarının vasiyetiymiş. Hıdır ve Boro'yu kardeşi olarak kabul etmelerini ve kendisi öldüğü zaman oturduğu ev ile iki sulu tarlayı Hıdır'a vermelerini, düğünün yapıldığı akşam bütün çocuklarını bir araya toplayıp söylemiş Ali Efendi.

Hıdır da ahırdaki davarlarla ineklerden birkaç tanesini kendilerine bırakarak, çoğunu kardeşlere eşit olarak bölüştürüp onlar kabul etmese de zorla götürüp ahırlarına dağıtmıştı.

Köyde gün geçtikçe daha çok sevilip sayılmaya başlandı Hıdır. Artık misafir değil, köyde sözü sayılan, lafı dinlenen biri olmuştu. Adaletli tavrı, cesur davranışları, alçakgönüllülüğü ile Ali Efendi'nin el verdiği biri olarak köyde saygı görüyordu. Hem kendisi hem de karısı köydeki herkesin yardımına koşmayı kendilerine bir borç olarak bilip, işlerini yarım bırakmak pahasına da olsa komşularının her türlü işlerini yapmaktan geri kalmıyorlardı.

İlk çocukları erkek oldu ve adını Ali koydular. Sonra iki kızları oldu. Birine Zarife diğerine ise Sate'nin annesinin adı olan

Narine ismini verdiler. Boro ile birlikte altı kişilik ailesiyle köyün yeni bilge kişisi sıfatıyla yaşamaya başladılar. Sate'nin de başka bir hüneri daha vardı. Dağdaki bitkileri karıştırıp kaynatarak çeşitli ilaçlar ve macunlar yapıyordu. Köyde kim hastalansa onların kapısını çalmaya başlamıştı. Sate her geleni dinliyor, eğer hazırda varsa evde önceden yaptığı bitkileri hastalara veriyor, yoksa ve mevsim uygunsa dağa çıkıp lazım olan bitkileri toplayıp hazırladığı ilaçları hastalara teslim ediyordu. Hazırladığı ilaçlar Boro'ya da iyi gelmiş, çok nadiren de olsa konuşmaya başlamıştı. Yıkımlar, ölümler, kaçışların ardından sakin bir hayat yaşadılar. Anne ve babalarının kaderlerine kederlenseler de geçmiş hayatlarını sözleşmişler gibi hiç konuşmuyorlardı. Yeni kimlikleri ve dinleriyle, köyün sakinleriyle birlikte asıl kimliklerini, Amerika'daki bir dostlarının yanına gönderdikleri güne kadar çocuklarından bile saklayarak yaşadılar. Kendileri köyde kalmaya karar vermişlerdi; ancak çocuklarına daha iyi bir gelecek sunabilmek adına büyüyünce onları Amerika'ya göndermeyi daha çocukları çok küçükken kararlaştırmışlardı. 1938 Dersim katliamı, onların köyüne uğramamış olsa da, yaşanan katliam, bu toprakların kötü talihinin bir türlü düzelmeyeceğine ve çocuklarının hayatının hâlâ tehlikede olduğuna işaret ediyordu.

Bir tesadüf eseri, nadiren gittiği şehir merkezinde liseden bir arkadaşıyla karşılaşmış, aradan yıllar geçse de birbirlerini hemen tanıyıp sohbet etmişlerdi. Arkadaşı, Amerika'ya gitmeye karar verdiğini, artık buralarda kendisini saklamaktan bıktığını, yine kendisi gibi düşünüp geçen yıl Amerika'ya giden bir arkadaşının mektup göndererek onu davet ettiğini, en kısa sürede de gideceğini söylemişti. Ayrılırken de Hıdır veya çocukları gelmek isterse onlara da arkadaşıyla birlikte kol kanat germekten mutluluk duyacaklarını söyleyerek, arkadaşının ona verdiği adresi bir

kâğıda yazıp Hıdır'a vermişti. Hıdır, bu toprakları bırakmak istemediğini; fakat çocuklarını birkaç yıl sonra gönderebileceğini söyleyerek, arkadaşına Amerika'ya gittiğinde kendisine şartlarının uygun olup olmadığını yazmasını rica ederek ayrılmışlardı.

Arkadaşıyla karşılaştığını, yaklaşık altı ay sonra ondan mektup gelince evdekilerle paylaştı. Mektupta, aynı topraklardan göç etmek zorunda kalanların, bir arada yaşadıklarını, şartlarının fena olmadığını, çocuklarını okula gönderdiklerini, en önemlisi de dillerini ve dinlerini özgürce yaşadıklarını yazıyordu. Eğer gelmek isterlerse ona ulaşabilecekleri adres bilgisini ve olur da kendisine ulaşamazlarsa yakın iki arkadaşının isimlerini ve işyeri adreslerini açıkça yazmıştı. Bir de Amerika'ya nasıl gelebileceklerini, İstanbul'da onlara yardımcı olabilecek dostlarının bilgilerini de yazarak en derin selamlarını iletip mektubu sonlandırmıştı.

Hıdır, en büyük çocuğu Ali'yi karşısına alarak önce geçmişlerini ve yaşadıkları hayatı uzun uzun anlatmış, sonra arkadaşından ve mektuptan bahsetmişti Ali'ye. Yıllarca kendisini Dersimli bir Alevi olarak gören Ali, duyduklarına inanamamış; ama babasının ciddiyeti ve derinlemesine anlattığı hayat hikâyesinden sonra kendi gerçekliğiyle yüzleşmek zorunda kalmıştı. Doğup büyüdüğü topraklardan gitmek hiç de çekici gelmiyordu ona. Arkadaşları ve kardeşleriyle birlikte yaşadığı bu yerden ayrılmayı aklının ucundan bile geçirmemişti. Babası net olarak söylemese de kardeşleri ile beraber onları Amerika'ya yollamak istediğini anlamıştı. Hiç oralı olmamaya çalışsa da, babasının anlattıklarının etkisi kendisini sarsmaya başlayınca izin isteyip odasına gitti.

Sonraki günlerde babasıyla yalnız kaldıkları her an, ya babası geçmiş anılarından bahsediyor ya da Ali merak ettiği konularda babasını soru yağmuruna tutuyordu. Babası, Ali'nin de tanık olduğu Dersim katliamından sonra çocuklarının gü-

venliğinden ciddi şüpheler duyduğunu artık daha yüksek sesle dillendirmeye başladığı birkaç ay boyunca süren uzun sohbetlerin sonunda Ali, babasına Amerika'ya gitmek istediğini ve izin verirse kardeşlerini de beraber götürebileceğini söyledi. Aslında isterlerse hep beraber gitmelerinin daha iyi olacağını anlatmaya çalışsa da, babası kök saldığı bu topraklarda eşiyle birlikte ölmek istediğini açıkça ifade edince, Ali kardeşleriyle birlikte çıkacakları seyahatin hazırlıklarına başladı.

Amerika'ya gittikleri güne kadar da babasından sürekli eski anıları dinleyip, geçmişi ile ilgili bilgi almaya çalıştı. Ayrılık vakti gelince iki kız kardeşini de yanına alan Ali, İstanbul'un yolunu tuttu. Köyden çıkarken yaşadığı hüzün, İstanbul'da çok büyük bir acıya dönüştü.

İstanbul'a ilk ayak bastıkları yer olan Haydarpaşa tren istasyonundan dışarı çıktıklarında, kendilerini sudan çıkmış balık gibi hissettiler. Tanımadıkları binlerce insanla aynı sokaklarda yan yana yürümeye başladılar. Ellerindeki adrese ve kendilerine tarif edilene göre gidecekleri yer şehrin diğer yakasındaydı. İlk defa gördükleri denizin karşı kıyısına gitmek için vapur iskelesine yöneldiler. Suyun üzerinde duran birkaç tane dev geminin nasıl batmadan suda kalabildiğini soran kız kardeşine mantıklı bir cevap bulamayan Ali, soruyu duymazlıktan geldi. Yolun karşısına geçerken, eliyle gemileri işaret ederek sorusunu tekrarlayan kardeşine cevap verecek bir şeyler arıyordu ki kardeşi bir anda geriye doğru fırladı. Keskin bir fren sesi ile kardeşinin arkalarından geçen arabanın altında kalması aynı anda oldu. Yolun karşısına geçerken heyecanla vapurların nasıl batmadan suyun üstünde kaldıklarını soran Narine, yoldan geçen arabayı bir anda fark edince panikleyip geriye doğru adım attı ve sürücü arabayı o mesafede durdurmayı başaramadı.

Araba durduğunda Narine arabanın tekerinin hemen önünde yatıyordu. Ali, sürücü ve çevredekiler Narine'yi arabanın altından çıkardıklarında ağzından akan kan bütün yüzünü kaplamıştı. Zarife'nin çığlıklarıyla artmaya başlayan çevrelerindeki kalabalıktan bir doktor, Ali'nin kucakladığı kardeşinin nabzını kontrol edince yaşamaya devam ettiğini fark etti. Ali'ye doktor olduğunu ve kardeşini taksiyle acilen hastaneye götürmeleri gerektiğini söyleyerek Narine'ye çarpan aracın arka kapısını açtı. Ali, Zarife ve Narine arka koltuğa geçti. doktor da ön koltuğa binince kazanın şokunu üzerinden atamayan sürücü ile birlikte hastaneye doğru yola çıktılar. Hastane çok yakınlarındaydı, birkaç dakika sonra oraya vardılar. Doktor arka kapıyı açarak kardeşini Ali'nin kucağından alıp merdivenleri çıkarak hastaneye girerken Narine kucağında can verdi. Kızı içerideki sedyelerden birine yatırarak Ali ve Zarife'yi sakinleştirmek için onları iç kısımdaki doktor odasına aldı. Zarife'nin çığlıkları ve onu sakinleştirmeye çalışan Ali'nin çaresizliği doktorun içini sızlattı. Çığlıkları duyarak odaya giren hemşireler Zarife'yi alıp dışarı çıkarken doktor da Ali ile konuşmaya başladı. Nereden geldiklerini ve nereye gitmek istediklerini ifade etmeye çalışan Ali'ye yardımcı olacağını söyleyen doktor da tesadüf eseri Ermeni'ydi. Arabanın o kadar az olduğu bir zamanda geçirdikleri bu kaza şanssızlığın bu kadarı da fazla dedirtecek cinstendi. İstanbul'da buldukları tanıdıklarının da önerisi ile ölümü anne ve babalarından gizleyip, Narine'yi Ermeni mezarlığına gömerek Amerika'nın yolunu tuttular. Kardeşlerin, bilmedikleri dinleriyle ilk buluşmaları ne acı ki mezarlıkta olmuştu...

***

-18-

"Hava da içim de kararmaya başladı. Okumakta zorlanıyorum. Müsaadenizle biraz ara verip şarabımı içebilir miyim?" diyerek sağ yanında duran şarap kadehini, "Yolcusuyla anlam kazanan bütün yollara..." temennisiyle kaldırdı Eleni.

İçkilerin ve dinlenilenlerin masadakiler üzerindeki sarsıcı etkisinden olsa gerek, Eleni'nin kadehini kaldırdığını biraz geç fark edebildiler. Gözleriyle masadakileri tarayan Eleni'nin bakışlarından sonra kendilerine gelip, kardeşliğe, barışa ve aşka hep birlikte kadeh kaldırdılar.

"Aynı yolun yolcularına!" diyerek kahkahayı patlattı Aret.

"Evet aynı yolun yorulmayan yolcularıydı hepsi. Yolundan döndürülmeye çalışılan, ayrı yönlere yönlendirilip parçalanmaya çalışılan hayatları için direnen bütün Anadolu halklarının şerefine!" diyen Hasan'ın temennisiyle bir kez daha kadehler havaya kaldırıldı.

"Önceden atalarımızı, şimdi ise bizi bizden ayırmaya çalışan bütün güçlerin kirli denizlerinde değil, şu güzel Ege'nin berrak sularında hep birlikte aşka kulaç atmak dileğiyle..." diyerek kadeh kaldırma seremonisinin son halkası da Cem'den geldi.

Sımsıcak gözlerle birbirlerine bakan dört kişinin de kadehleri boşalmıştı. Bardakları doldurmak için Hasan rakı şişesine, Aret şarap şişesine uzandı. Şişedeki rakının bittiğini gören Hasan, çevrede garson da göremeyince hem rakı siparişi vermek için hem de lavabòya uğramak üzere restoranın kapalı kısmına girdi. Cem ve Eleni masanın altında kenetledikleri ellerini açığa çıkarıp sırayla birbirlerinin ellerini öptüler. Daha da sıkı tuttukları ellerini ayırmadan Aret'in, şarap kadehini doldurmasını bekliyorlardı.

"Hey ayrı yolların yolcuları, tam aynı yolun yolcusu oldunuz bakıyorum" diyerek kendilerine takılan Aret'e sadece gülümseyerek, "Haydi yeterince yoruldum, bir de seninle uğraştırma şimdi beni. Doldur şu kadehleri de geceyi şaraba boyayalım" dedi Eleni. Ve ardından herkese küçükdillerini yutturacak şu cümleyi kurdu: "Asıl bomba haber bende. Biraz dinleneyim size büyükbabam Mehmet Efe'nin anneannem Eleni ile hikâyesinin gizli kalan yanlarını anlatacağım."

İlk tepki Aret'ten geldi. "Neee Mehmet Efe büyükbaban mı?"

Şaşkınlıktan dillerin lal olduğu o sessizlik anı, kulakları sağır eden bir patlama ile darmadağın oldu...

Öyle şiddetli bir patlamaydı ki insan parçaları denize kadar ulaştı. Dumanlar yükselirken ve siren sesleri insan iniltilerini henüz bastırmamışken, haber bültenleri son dakika haberi vermeye başladı.

"Sayın seyircilerimiz yine kara bir haberle karşınızdayız. Teröristler bu defa saldırı için Ege'yi seçtiler. Henüz kimliği belirlenemeyen terörist veya teröristler tarafından, yabancı turist kafilesi hedef alınarak, bedenlerine bağladıkları bombaları infilak ettirmek suretiyle intihar saldırısı gerçekleştirildiği sanılıyor. Çevreden edinilen bilgilere göre turist

kafilesinden ve restoranlarda oturan müşterilerden çok sayıda ölü ve yaralı bulunmaktadır. Hedef ve eylem tarzı son dönemde Ortadoğu'da ve Avrupa'da benzer saldırılarda bulunan terör örgütünü işaret ediyor. Detaylar geldikçe sizlerle paylaşacağız."

Siyaha dönmüş ve parçalanmış mavi masaların üstünde ve çevresinde insan bedenlerine ait çok sayıda parça iç içe geçip etrafa dağılmış durumdaydı. Sahildeki işyerlerinin camları tamamen kırılarak çevreye saçılmış, cam parçalarının bazıları, tezgâh önünde müşteri bekleyen garsonların bedenlerine saplanmıştı. İskeleye bağlanan iki küçük ahşap balıkçı teknesinin bağlandıkları kıç tarafları parçalanmış ve batmaya başlamışlardı. Patlamanın olduğu yerden hiçbir ses çıkmazken biraz daha uzak noktalardan çığlık sesleri ve yardım feryatları yükseliyordu. Yerde yatan, sürünerek oradan uzaklaşmaya çalışan insanların yanında, çok sayıda kedi ve köpek de yaşam mücadelesi veriyordu. Hareketsiz yatan sahibinin başında, yaralı ayağıyla çevresinde dönüp, yüzünü yalayarak havlayan siyah köpeğin sesi, insan çığlıkları arasında kayboluyordu.

Patlayan bombanın kahredici korkusu çevreyi kaplamıştı. Çevredeki insanlar duvar diplerine ve çöp konteynerlerinin arkasına çömelerek neler olduğunu anlamaya çalışıyorlardı. Hasan, kırılan camların ve yere yıkılan dolaplardan düşerek parçalanan şişelerin arasından, zorlukla restorandan çıkıp oturdukları masanın olduğu bölüme doğru yöneldi. Bombanın paramparça ettiği mekânda, zorlukla masalarına ulaşmaya çalışırken gördükleri, cehennemin tasviri gibiydi. Hasan'ın ilk gördüğü, birbirine kenetlenmiş, bedenlerinden kopmuş iki insan eliydi. Yanan pergoleler ile parçalanan masa ve sandalyelerin altında kalan arkadaşlarının, parçalanmış bedenlerini

görmeye daha fazla dayanamayan Hasan, bayılıp olduğu yere yığıldı. Dört arkadaş, birkaç dakika önce kahkahaları ile gül bahçesine çevirdikleri mekânda, parçalanmış bedenleri ve vahşete dayanamayan yürekleriyle yerde yatıyorlardı. Kalubeladan beri, kardeş kanına doymayan insanlık, döktüğü kanda yıkanmaya devam ediyordu...

Muhacir olmaya zorlanmış,
Anadolu'nun kadim insanlarından
Ermeniler, Dersimliler ve Türklerin, Munzur
Dağları'ndan başlayıp, Ege'nin iki yakasına
savrulan ortak hayatlarının, yıllar sonra aynı
masada torunlarının buluşmalarıyla yeni bir
kader ortaklığına dönüşeceğini kim bilirdi?

Tarihin kanlı sayfalarından,
ellerinde demir asa, ayaklarında ham
çarıklarıyla yola düşerek geçenlerin, yeniden
yazmaya çalıştığı, aşkın ve kardeşliğin
hikâyesidir bu.

₺ 15.00
www.destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari

www.destekdukkan.com
Kitap ve aksesuvar satış sitesi

ISBN: 978-6053111566
9 786053 111566